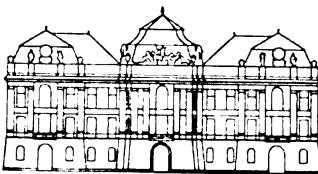

MENTEM ALIT ET EXCOLIT

K. K. HOFBIBLIOTHEK
ÖSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK

71. T. 24

Col

LXXXII J. 24

RENATI DES CARTES
PRINCIPIORUM
PHILOSOPHIÆ

Pars I, & II,

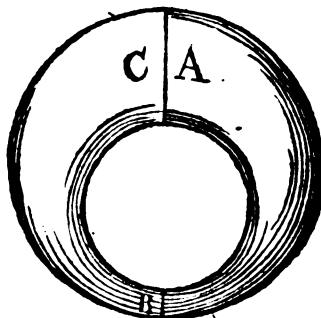
More Geometrico demonstratae

PER
BENEDICTUM de SPINOZA *Amstelodamensem.*

Accesserunt Ejusdem

COGITATA METAPHYSICA,

*In quibus difficiliores, qua tam in parte Metaphysices generali, quam
speciali occurrunt, questiones breviter explicantur.*

AMSTELODAMI,
*Apud JOHANNEM RIEWERTS, in vico vulgo dicto, de Dirk
van Assen-steeg, sub signo Martyrologii. 1663.*

C A N D I D O L E C T O R I

S. P. D.

L U D O V I C U S   M E Y E R.

MAthemeticorum in Scientiis investigandis, ac tradendis Methodum, quā nempe ex Definitionibus, Postulatis, atque Axiomatis Conclusiones demonstrantur, optimam esse tutissimamque veritatis indaganda atque docenda viam, omnium, qui supra vulgos sapere volunt, unanimis est sententia. Et quidem jure merito. Et enim, cum omnis rei ignota certa ac firma cognitio non, nisi ex certò precognitis, hauriri ac derivari queat, hac necessariò ab imo præstruenda erunt, tanquam stabile fundamentum, cui postmodùm, ne sponte subsidat, aut minimò impetu pessum eat, totum cognitionis humanae edificium superimponatur. Istius autem nota esse, quæ passim Mathesios cultoribus nomine Definitionum, Postulatorum, atque Axiomatum venire solent, nemini dubium esse poterit, qui nobilem istam disciplinam a limine tantum salutaverit. Definitiones enim nihil aliud sunt, quam terminorum atque nominum, quibus res tractanda designantur, apertissimæ explicationes: Postulata autem, & Axiomata, seu communes animi Notiones adeò clare atque perspicue sunt Enunciationes, ut iis omnes, qui ipsa vocabula solummodo rectè intellexerint, assensum negare nequaquam possint.

Verum enim verò, quamvis hæc ita se habeant, nullas tamen, si Mathematicas excipiās, ferè disciplinas è Methodo conscriptas reperies; sed alia toto pœnè calo ab hac diversa, quā nempe per Definitiones, & Divisiones, inter se continuò concatenatas, atque hinc inde questionibus atque explanationibus

P R A E F A T I O

cationibus intermixtas, totum absolvitur negotium. Judicarunt enim fermè omnes, ac etiamnum judicant multi, qui scientiis constituendis, conscribendisque animum adjecerunt, Methodum istam Mathematicis disciplinis esse peculiarem, reliquasque omnes illam respuere, atque aspernari. Unde factum, ut, quaecunque in medium adducunt, nullis apodicticis rationibus demonstrent, sed tantum verisimilitudinibus, probabilibusque argumentis adstruere conentur, magnam è ratione magnorum librorum farraginem in lucem protrudentes, in quibus nihil stabilis invenias atque certi; sed omnia contentionis atque dissidii plena, & quod ab uno ratiunculis quibusdam levibus utcunq; confirmatum est, mox ab alio confutatum, ac iisdem armis dirutum atque disjectum: adeò ut immotæ veritatis arida mens, ubi tranquillum studii sui stagnum, quod tutò & prospero cursu trajicere, ac quo trajecto tandem optato cognitionis portu potiri posset, invenire putaràt, in opinionum impetuoso se fluctuantem videat mari, ac tempestatibus contentionum undique circumcinctam, incertitudinumque fluctibus inde sinenter, sine ulla ex iis unquam emergendi spe, jactatam atque abreptam.

Non defuere tamen aliqui, qui ab his seorsim senserunt, atque hanc misericordiam Philosophiae sortem miserati, ab ista communi, & ab omnibus tritae scientias tradendi via recesserunt, ac novam eamque sanè arduam multisque difficultatibus scatentem ingressi sunt, ut reliquas, ultra Matheſin, Philosophiae partes Methodo atque certitudine mathematica demonstratas posteritati relinquerent. Quorum alii jam receptam, & in scholis doceri solitam, ali novam, proprio marte adinventam, istum in ordinem redegerunt Philoſophiam, atque orbi literario propinarunt. Et, quamvis diu multisque labor iste irrito successus suscepimus fuerit, exortum tamen fuit tandem splendidissimum illud ſacculi nostri jubar Renatus Des Cartes, qui postquam in Matheſi quicquid veteribus inaccessum fuerat, quicquid insuper à Coetaneis suis desiderari posset, nova Methodo è tenebris in lucem protraxerat, Philosophiae fundamenta inconcussa eruit, quibus plurimas veritates ordine ac certitudine Mathematica superstrui posse, & ipſe revera demonstravit. & omnibus, qui illius scriptis nunquam satis laudandis animum ſedulò applicuerunt, luce Meridiana clarius appetet.

Et quamvis Nobilissimi atque Incomparabilis hujus Viri scripta Philoſophica Mathematicam demonstrandi rationem ac ordinem contin:ant, non tamen

P R A E F A T I O.

tamen ista communi, ac in Elementis Euclideis, ceterisque Geometris usitata, qua nempe præmissis Definitionibus, Postulatis ac Axiomatibus Propositiones earumque Demonstrationes subjunguntur, exarata sunt; sed alia multum ab hac diversa, quam ipse, & veram optimamque ad docendum viam, & Analyticam vocat. Duplicem enim in fine Respons. ad secund. Objection. apodicticè demonstrandi rationem agnoscit; unam per Analysis, quæ veram viam ostendit, per quam res methodicè, & tanquam à priori inventa est, &c. alteram per Synthesin, quæ utitur longâ definitiōnum, petitionum, axiomatum, theorematum, & problematum serie, ut si quid ipsi ex consequentibus negetur, id in antecedentibus contingenti statim ostendat, sive à lectore quantumvis repugnante ac pertinaci assensionem extorqueat. &c.

Verumtamen, licet in utraque demonstrandi ratione certitudo, que extra omnem dubitationis aleam posita est, reperiatur, non omnibus utraque eque utilis atque commoda existit. Plurimi enim Mathematicarum scientiarum plane rudes, adeoque Methodi, qua illæ conscriptæ sunt, Syntheticæ, & qua inventæ sunt, Analyticæ prorsus ignari, res, que his in libris pertractantur, apodicticè demonstratas, nec sibi met ipsiis assequi, nec aliis exhibere queunt. Unde factum, ut multi, qui aut caco impetu abrepti, aut aliorum auctoritate ducti, Cartesio nomen dederunt, ejus sententiam, atque dogmata tantummodo memoria impresserunt, ac ubi de iis sermo incidit, solum effutre, multaque de ipsis garrire, nihil autem demonstrare sciant, quemadmodum olim fuit & adhuc hodie Peripateticæ Philosophiae addictis solenne est. Quocircà, ut his aliquid subsidii afferretur, s' a numerò optavi, aliquem tamen Analyticæ, quam Syntheticæ ordinis peritum, ac in scriptis Cartesii apprimè versatum, illiusque Philosophia penitus gnarum, manum operi admirare, & que ille ordine Analyticō conscriperat, in Syntheticum redigere, ac mire Geometris familiari demonstrare velle. Imò ipse, quamvis mea tenuitatis abundè conscientius, ac tanto operi longè impar sim, id ipsum tamen præstare sepe in annum meum induxi, quin etiam aggressus fui: sed alia, quibus sepiissime distrahor, mihi illud peragendi viam obseverunt occupationes.

Gratissimum itaque mihi accidit ex Authore nostro intelligere, se discipulo cuidam suo, dum eum, Cartesii Philosophiam doceret,

P R A E F A T I O

Secundam Principiorum partem integrām, ac partem Tertia, more illo Geometrico demonstratas, nec non pricipuas difficilioresque, quae in Metaphysicis ventilantur, quastiones, ac à Cartesio nondum enodatas, dī-
ētasse: atque hæc unā, à se correctā, atque auctā ut lucem aspicerent,
amicis id summpere expertentibus atque extorquentibus, concessisse: Unde
etiam ego idem id probavi, simulque operam meam, si ea in edendo egeret, ex
animo obtuli, ac suasi præterea, imo rogavi, ut primam quoque Principiorum
partem similem redigeret in ordinem, ac his præmitteret, quò ab orores hoc
modo disposita, & melius intelligi, & magis placere posset; quod, cum
summaratione niti videret, & amici precibus, & lectoris utilitati denega-
re noluit; meisque insuper curis totum tām impressionis, cum procul ab ur-
be ruri degat, adeoque illi adesse non possit, quām editionis negotium com-
misit.

Hacigitur sunt, quæ tibi, candide Lector, damus hoc in libello: nempe Renati Des Cartes primam & secundam Principiorum Philosophie partes, unā cum fragmento tertia, quibus nostri Authoris Cogitata Metaphysica, nomine Appendicis, subjunximus. At verò primam Principiorum par-
tem cùm hic & vos dicimus, & libelli Titulus promittat, id non ita intel-
lectum volumus, ac si omnia, quæ in ea à Cartesio dicta sunt, hic Geome-
trico ordine demonstrata exhiberentur: sed tantum denominationem à poti-
ori fuisse desumptam, adeoque pricipua, quæ ad Metaphysicam spectant,
& in Meditationibus suis tractavit Cartesius (ceteris omnibus, quæ sunt
Logica considerationis, & tantum historice narrantur ac recensentur, pre-
termisis) inde esse decerpta; quæ etiam quò facilius absolveret Author,
huc verbotenus ferè omnia illa, quæ sub finem Resp. ad secund. Object.
Geometrico ordine disposita habet Cartesius, transtulit; omnes quidem illius
Definitiones præmittendo, ac Propositiones suis inferendo; At Axiomata
non continuò Definitionibus subnectendo; sed post quartam demum Proposi-
tionem interponendo, eorumque ordinem, quò facilius demonstrari possent,
immutando, ac quedam, quibus nonegebatur, omissendo. Et quamvis hac
Axiomata (ut etiam habet ipse Cartesius postulat. 7.) instar Theorematum
demonstrari, ac etiam concinnius nomine Propositionum venire posse, Autho-
rem nostrum non fugiat, nosque etiam, ut id effectum daret, petierimus;
majora

P R A E F A T I O.

majoratamen, quibus est implicitus, negotia ei tantum diuarum, quibus hoc opus absolvere coactus fuit, septimanarum oculum concederunt, adeoque in causa fuere, quo minus & suo & nostro desiderio satisfacere potuerit: sed brevem duntaxat subnectens explicationem, que demonstrationis vicem subire potest, majorem ac omnibus numeris absolutam in aliud tempus rejecerit; si forte post hanc distractam impressionem nova adornaretur, ad quam augendam conabimur etiam ab ipso impetrare, ut rotam tertiam Partem de Mundo asperet abili (cujus tantum adjunximus fragmentum, cum Author hic institutioni finem imposuerit, & nos eo, quantulumcunque sit, lectorem privare nouerimus) absolutav. Atque hoc ut debito modo perficiatur, hinc inde in secundâ Parte quedam de Fluidorum natura & proprietatis Propositiones interspargende erunt, quod ut Author tum exsequatur, pro virili adnitar.

Nec tantum in Axiomatibus proponendis, explicandisque; sed etiam in ipsis Propositionibus, ceterisque Conclusionibus demonstrandis a Cartesio sapissime recedit, ac Apodeixi, longè ab illius diversa, utitur noster Author. Quod sanè nemo ita interpretetur, ac si clarissimum illum Virum in iis corrigere vellet: sed cum in finem tantum factum putet, ut suum jam receperum ordinem melius retinere posset, nec Axiomatum numerum nimium augeret. Qua eadem etiam de causa quamplurima, qua Cartesius sine ulla demonstratione proposuit, demonstrare, & qua plane pratermisit, addere coactus fuit.

Animadvertis tamen vel imprimitur velim in his omnibus, nem tam in I & 2 Princip. partibus, ac fragmento tertio, quam in Cogitatis suis Metaphysicis Autorem nostrum meras Cartesii sententias, illarumque demonstrationes, prout in illius scriptis reperiuntur; aut quales ex fundamentis ab illo jactis per legitimam consequentiam deduci debebant, proposuisse. Cum enim discipulum suum Cartesii Philosophiam docere promisisset, religio ipsi fuit, ab ejus sententia latum unguem discedere, aut quid, quod ejus dogmatibus aut non responderet, aut contrarium esset, dictare. Quamobrem judicet nemo, illum hic, aut sua, aut tanquam ea, que probat, docere. Quamvis enim quedam vera judicet, quedam de suis addita fateatur; multa tamen occurruunt, que tanquam falsa rejicit, & à quibus longè diversam fovet sententiam.

P R A E F A T I O.

tiam. Cujus nota inter alia, ut ex multis unum tantum in medium afferam, sunt, qua de voluntate habentur Schol. Prop. 15. part. 1. Princior. & Cap. 12. part. 2. Appendic. quamvis satis magno molimine atque apparatu probata videantur: Neque enim eam distinctam ab Intellectu, multò minus tali prædictam esse libertate existimat. Etenim in his afferendis, ut ex Dissertat. de Method. part. 4. & Meditat. 2, alijsque locis liquet, tantum supponit, non probat Cartesius, mentem humanam esse substantiam absolute cogitantem. Cum contrà Author noster admittat quidem, in Rerum natura esse substantiam cogitantem: attamen neget illam constituere essentiam Menti humanae; sed statuat, eodem modo, quo Extensio nullis limitibus determinata est, Cognitionem etiam nullis limitibus determinari; adeoque, quemadmodum Corpus humanum non est absolute, sed tantum certo modo secundum leges naturae extensa per motum & quietem determinata extensio; sic etiam Mente sive Animam humanam non esse absolute, sed tantum secundum leges naturae cogitantis per ideas certo modo determinatam cognitionem; quæ necessariò dari concluditur, ubi corpus humanum existere incipit. Ex quâ definitione, non difficile demonstratu esse putat, Voluntatem ab intellectu non distingui, multò minus eā, quam illi Cartesius adscribit, pollere libertate; quin imò ipsam affirmandi & negandi facultatem prorsus fictitiam; rō autem affirmare & negare nihil prater ideas esse; ceteras vero facultates, ut Intellectum, Cupiditatem, &c. in numerum figmentorum, aut saltem illarum notionum reponi debere, quas homines ex eo, quod res abstractè concipiunt, formaverunt, quales sunt, humanitas, lapideitas, & id genus alie.

Prætereundum etiam hic nequaquam est, in eundem censem venire deberet, hoc est, ex Cartesi mente tantum dici, quod aliquibus in locis reperiatur, nempe hoc aut illud captum humanum superare. Neque enim hoc ita accipiendum, ac si ex propriâ sententiâ talia proferret noster Author. Judicat enim ista omnia, ac etiam plura alia magis sublimia, atque subtilia non tantum clare ac distinctè a nobis concipi, sed etiam commodissime explicari posse: si modo humanus Intellectus alia via, quam quæ a Cartesio aperta, atque strata est, in veritatis investigationem, rerumque cognitionem dedicatur: atque adeo scientiarum fundamenta à Cartesio eruta, & que

P R A E F A T I O.

iis ab ipso superaedificata sunt, non sufficere ad omnes ac difficillimas, que in Metaphysicis occurrunt, quæstiones enodandas atque solvendas: sed alia requiri, si ad illud cognitionis fastigium intellectum nostrum cupimus evahere.

Denique (ut præfandi finem faciam) Lectores non ignorare volumus, omnes hos tractatus, nullum alium in finem, quam veritatis indagandæ, atque propagandæ, hominesque ad vera ac sincera Philosophia studium incitandi gratiâ, evulgari; adeoque omnes, antequam se lectione accingant, ut ex ea uberem, quem curque ex animo optamus, fructum capere queant, sedulò monitos, ut omissa quedam suis locis inserant, & menda Typographica, qua irrepserunt, accurate corrigere velint: talia enim quadam inter ea sunt, quæ obicem ponere possent, quo minus Demonstrationis vis, & Authoris mens recte perciperetur, ut quilibet ex eorum inspectione facile deprehendet.

E R R A T A.

Pag. 2. lin. 5. pro *Dignoscere* lege *dignoscere*. pag. 4. lin. penultim. pro *Methodus* lege *Methodi*. pag. 6. lin. 26. pro *poterit*. *Clarisque* lege *poterit*; *clarisque*. pag. 11. lin. 23. pro *existere* lege *esse*. & lin. penultim. & ultim. pro *in dubium revocari posse* lege *omnia in dubium revocari possent*. pag. 15. lin. 5. pro *objecta* lege *objectiva*. pag. 17. quæ in margine habentur, referantur ad hæc verba: *possum enim cogitationem &c.* pag. 24. lin. 21. pro *impossibilem*, lege *absoluta impossibilem*. pag. 25. lin. 9. pro *y* lege *6.* & lin. 20. post *possibiliter* adde (*Vide Axiom. 7.*) pag. 31. quæ in margine habentur, referantur ad hæc verba; & cum *omnis deceptio &c.* pag. 28. lin. 5. pro *y* lege *17.* pag. 39. lin. 12. pro *x* lege *16.* pag. 42. lin. penultim. pro *moti* lege *moto*. pag. 45. lin. 10. pro *si a B versus C* lege *si contrario impulsu.* & lin. 13. pro *motus* lege *modus*. pag. 48. lin. 10. post *efficiens* adde (*per corol. propos. 17. part. 1.*) & lin. 13. post *cogitantes* adde (*per prop. 17. part. 1.*) pag. 51. lin. 11. post *spatia*, adde *immediatè sequentia*. pag. 54. lin. 11. pro *A* lege *H.* pag. 62. lin. ulti. pro *moveari* lege *moveri*. pag. 66. lin. 7. pro *determinabilis* lege *continuo determinabilis*. pag. 67. lin. 21. pro *moveri* lege *in directum moveri*. pag. 68. lin. 1. & pag. 72. lin. 4. & pag. 79. lin. 20. post *partem* adde *non vera versus ullam aliam*. pag. 73. lin. 14. pro *4.* lege *3.* & lin. 21. pro *corol. prop.* lege *corol. 1.* prop. pag. 74. lin. 23. & 24. dele & quietis. pag. 80. lin. 13. pro *29.* lege *20.* pag. 87. lin. 15. pro *sic* lege *sit.* pag. 93. lin. antepenult. pro *4.* lege *15.* pag. 94. in margine pro *negationes* lege *Ensiratiouem*. pag. 66. lin. 16. pro *Ei* lege *Si.*

* *

Ad

Ad Librum.

Ngenio seu te natum meliore vocemus,
Seu de Cartesii fonte renatus eas,
Parve Liber , quidquid pandas , id solus habere
Dignus , ab exemplo laus tibi nulla venit.
Sive tuum spectem genium , seu dogmata , cogor
Laudibus Authorem tollere ad astra tuum.
Haec tenus exemplo caruit , quod præstigit ; at tu
Exemplo haud careas , obsecro parve Liber ;
Spinozæ at quantum debet Cartesius uni ,
Spinoza ut tantum debeat ipse sibi.

I. B. M. D.

I N-

I N D E X

Propositionum, Lemmatum, & Collariorum,

Quæ in 1. 2. & 3. Principiorum Philosophia partibus continentur.

P A R S I.

1. Prop. De nulla re possumus absolute esse certi, quamdiu nescimus nos existere.	11	est causa rerum, etiam quacum essentiam:	ibid.
2. Ego sum debet esse per se notum.	12	Cor. 3. Deus non sentit, nec propriè percipit.	31
3. Ego, quatenus res constans corpore, sum, non est primum, nec per se cognitum.	ibid.	Cor. 4. Deus est causalitate prior rerum essentia & existentiæ.	ibid.
4. Ego sum non potest esse primum cognitum, nisi quatenus cogitamus.	ibid.	13. Deus est summe verax.	ibid.
Cor. Mens notior est corpore.	13	14. Quidquid clare, & distincte percipimus, verum est.	ibid.
5. Dei existentia ex sola ejus naturæ consideratione cognoscitur.	18	15. Error non est quid positivum.	32
6. Dei existentia ex eo solo, quod ejus idea sit in nobis, à posteriori demonstratur.	19	16. Deus est incorporeus.	36
7. Dei existentia demonstratur etiam ex eo, quod nos ipsi habemus ejus ideam existamus.	20	17. Deus est ens simplicissimum.	37
Lem. 1. Qad res suâ naturâ perfectione est, et majorum existentiarum, & magis necessariarum involvit; & contrâ, quod magis necessariarum existentiarum res sua natura involvit, et perfectione est.	24	Cor. Dei intelligentia, voluntas, seu Decretum & Potentia, non distinguuntur, nisi ratione ab ejus essentiâ.	ibid.
Coroll. Quicquid necessariam existentiam involvit, est Deus.	25	18. Deus est immutabilis.	38
Lem. 2. Qui potentiam habet se conservandi, ejus natura necessariam involvit existentiam.	ibid.	19. Deus est aeternus.	ibid.
Corol. Deus potest efficere id omne, quod clare percipimus, prout id ipsum percipimus.	26	20. Deus omnium ab aeterno præordinavit.	ibid.
8. Mens & corpus realiter distinguuntur.	27	Cor. Deus est summe constans in suis operibus.	39
9. Deus est summe intelligens.	ibid.	21. Substantia extensa in longum, latum, & profundum revera existit: Nonque unius ejus partis uniti sumus.	ibid.
10. Quicquid perfectionis in Deo repertur, à Deo est.	28		
11. Non dantur plures Di.	29		
12. Omnia que existunt, à sola vi Dei conservantur.	ibid.		
Cor. 1. Deus est omnium rerum Creator.	30		
Cor. 2. Res nullam ex se habent existentiam, que si causa cognitionis Dei: sed contrâ, Deus	ibid.		

P A R S II.

Lem. 1. Ubi datur extensio sive Spatium, ibi datur necessarium Substantia.	45
2. Rarefactio & Condensatio clare & distincte à nobis concipiuntur; quamvis non concedamus, corpora in rarefactione majus spatium occupare, quam in condensacione.	46
1. Prop. Quamvis danties, pondus & reliqua sensibiles qualitates à corpore aliquo separantur, integræ remanebit nihilominus natura corporis.	ibid.
2. Corporis sive Materie natura in sola extensione consistit.	47

** 2

Cor.

I N D E X.

- Cor. Spatium & Corpus in re non differunt. ib.**
- 3. Repugnat, ut detur vacuum. 48**
- 4. Una pars corporis non majus spatium occupat unam vice, quam alia, & contra idem spatium unam vice non plus corporis contineat, quam alia. 49**
- Cor. Corpora, quae aequale spatium occupant, putat auctum & aer, aequale multum materie, sive substantiae corporeae habent. ibid.**
- 5. Nullae danur Atom. 50**
- 6. Materia est indefinite extensa, materiaque cœli, & terræ una cademque est. 51**
- 7. Nullum corpus locum alterius ingreditur, nisi simul illud alterum locum alicuius alterius corporis ingrediatur. 56**
- 8. Cum corpus aliquod locum alterius ingreditur, eodem temporis momento locus ab eo derelictus ab alio corpore occupatur, quod ipsum immediate tangit. ibid.**
- Cor. In omni motu integer Circulus corporum simul moveatur. 58**
- 9. Si canalis ABC circularis sit aqua plenus, & in A sit quadruplo latior, quam in B, eo tempore, quo illa aqua (vel aliud corpus fluidum) quæ est in A versus B incipit moveri, aqua, quæ est in B quadruplo celerius movebitur. ibid.**
- 10. Corpus fluidum, quod per Canalem ABC moveatur, accipit indefinitos gradus celeritatis. 59**
- 11. In materia, quæ per canalem ABC fluit, datur divisio in particulas infinitas. ibid.**
- 12. Deus est causa principalis motus. 60**
- 13. Eandom quantitatam motus & quietis, quam Deus semel materiae impressæ, etiamnam suo concursu conservat. ibid.**
- 14. Unaquaque res, quatenus simplex & indivisa est, & in se sola consideratur, quantum in se est, semper in eodem statu perseverat. 61**
- Cor. Corpus, quod semel moveatur, semper moveri pergit, nisi a causa exteriori retardetur. 62**
- 15. Omne corpus motum ex se ipso tendit, ut secundum lineam rectam, non vero curvam pergit moveri. ibid.**
- Cor. Omne corpus, quod secundum lineam curvam moveatur, continuo à linea, secundum quam ex se pergeret moveri, deflectit; idque si alicuius causa externe. 63**
- 16. Omne corpus quod circulariter moveatur, ut lapis ex. gy. in fundâ; continuo determinatur, ut secundum tangentem perget moveri. ibid.**
- 17. Omne corpus, quod circulariter moveatur, conatur recedere à centro circuli, quem describit. 66**
- 18. Si corpus aliquod, puta A, versus aliud corpus quiescens B moveatur, nec tamen B propter impetum corporis A aliquid sue quietis amittat; neque etiam A sui motus aliquid amitteret; sed tandem quantitatem motus, quam antea habebat, prorsus retinebit. 67**
- 19. Motus, in se spectatus, differt à sua determinatione versus certam aliquam partem: neque opus est, corpus motum, ut in contrariam partem frateretur sive repellatur, aliquamdiu quiescere. ibid.**
- Cor. Motus non est motui contrarius. 68**
- 20. Si corpus A corpori B occurriat, & ipsum secum rapiat; tantum motus, quantum B propter occursum A ab ipso A acquirit, de suo motu A amitteret. 68**
- 21. Si corpus A duplo majus sit, quam B, & aequæ celeriter moveatur; habebit etiam A duplo majorum motum, quam B, sive vim ad aequalm celeritatem cum B retinendam. ibid.**
- 22. Si corpus A aequale sit corpori B, & A duplo celerius, quam B moveatur, vis sive motus in A, erit duplus ipsius B. 69**
- Cor. I. Quo corpora tardius moveantur, eo magis de quiete participant. ibid.**
- Cor. 2. Si corpus A duplo celerius moveatur, quam corpus B, & B duplo majus sit, quam A, tantundem motus est in B majori, quam in A minori, ac proinde etiam aequalis vis. 70**
- Cor. 3. Motus à celeritate distinguatur. ibid.**
- 23. Cion modi alicuius corporis variationem pati coguntur, illa variatio semper erit minima, quæ dari potest. 71**
- 24. Reg. 1. Si duo corpora, puta A & B, esse plane aequalia, & in directione, versus se invicem aequæ velociter movearentur; cum sibi mutuo occurrirent, utrumque in contrariam parem reflectetur nullâ sua celeritatis parte amissa. ib.**
- 25. Reg. 2. Si mole essent in aequalia, B nempe maior, quam A, ceteris ut prius positis, tunc solum A reflectetur, & utrumque eadem celeritate perget moveri. 72**

26. Si

I N D E X.

26. Si mole & celeritate sint in *equalia*, B nempē duplo magis, quam A; motus vero in A duplo celerior, quam in B, ceteris ut prius positis, ambo in contrariam partem reflectentur, unoquoque suam, quam habebant, celeritatem retinente. *ibid.*
- Cor.** Determinatio unius corporis *æquali* vim requirit, ut mutetur, quam motus. 73
27. Reg. 3. Si mole sint *æqualia*, sed B tantum celerius moveatur, quam A; non tantum A in contrariam partem reflectetur, sed etiam B dimidiā partem celeritatis, quā A excedit, in A transferet & ambo sequè celeriter pergeri moveri versus eandem partem. *ibid.*
- Cor.** Quod corpus aliquod celerius moveatur, eodem determinatum est, ut secundum quam linēam moveatur, moveri perget: & contra. 74
28. Reg. 4. Si corpus A plane quiesceret, effe que paulo magis, quam B; quacumque cum celeritate B moveatur versus A, nunquam ipsum A movebit; sed ab eo in contrariam partem repelletur, suum integrum motum retinendo. 75
29. Reg. 5. Si corpus quiescens A esset minus, quam B, tum quantumvis B tardie versus A moveretur, illud secum movebit, partem scilicet sui motus ei talēm transfrēdo, ut ambo postea sequè celeriter moveantur. 77
30. Reg. 6. Si corpus A quiescens esset accuratissime *æquale* corpori B versus illud moto, partim ab ipso impellereetur, partim ab ipso in contrariam partem repellereetur. 78
31. Reg. 7. Si B & A versus eandem partem moverentur, A quidem tardius, B autem illud in sequenti vel viuis, ita ut ipsum tandem attingeret, eff. trice A magis, quam B, sed excessus celeritatis in B efficitur, quam excessus magnitudinis in A; tum B traheret tantum de suo motu in A, ut ambo postea æque celeriter, & in easdem partes progrederentur. Si autem econ-
- tra excessus magnitudinis in A esset major, quam excessus celeritatis in B; in contrariam partem ab ipso reflecteretur, motum omnem suum retinendo. 78 & 79
32. Si corpus B undeque cingatur à corporis culis motis, ipsum æquali vi versus omnes partes simul pellentibus, quādiu nulla alia causa occurrat, in eodem loco immotum manebit. 80
33. Corpus B, iisdem, ut supra positis, vi quantu[m] parvā ad ventitias, versus quacumque partem moveri potest. *ibid.*
34. Corpus B, iisdem positis ut supra, non potest celerius moveri, quam àri extēmā impulsū est, quamvis particulae, à quibus cingitur, longe celerius agitantur. 81
35. Cum corpus B sic ab externo impulsu moveatur, maximam partem sui motus à corporibus, à quibus continuo cingitur, accipit, non autem àri extēma. *ibid.*
36. Si corpus aliquod, ex. gr. manus nostra, quoquaversum æqualem motu moveri posset, ita ut nullis corporibus illo modo resistat; necessario in illo spatio, per quod sic moveretur, tot corpora versus unam partem, quam versus quacumque aliam, æquali inter se, & æquali cum manu vi celeritatis movebuntur. 82
37. Si corpus aliquod, puta A, quacumque parva vi versus quacumque partem moveri potest, illud necessario cingitur à corporibus, quae æquali inter se celeritate moventur. 84

P A R S III.

1. Prop. Partes materiæ, in quas primò fuit divisæ, non erant rotundæ, sed angulose. 90
2. Vix, quæ efficit, ut materiæ particulae circa propria centra moverentur, simul efficit, ut particularum anguli mutuo occursu attinerentur. *ibid.*

I N D E X

Capitum & Materierum,

In I & 2 Parte Appendix contentarum.

P A R S I.

C A P . I.

De Ente Reali, Ficto, & Rationali.

- Entis definitio. 93
- Chimæra, Ens fictum, & Ens ratioalis non esse entia. ibid.
- Quibus cogitandi modis res retineamus. 94
- Quibus cogitandi modis res explicemus. ibid.
- Quibus cogitandi modis res imaginemur. ibid.
- Entia rationis cur non sint Ideæ rerum, & tamen pro iis habeantur. ibid.
- Male dividì Ens in reale & rationis. 95
- Ens rationis quomodo dici possit merum nihil, & quomodo Ens reale. ibid.
- In Rerum investigatione Entia realia cum entibus rationis non confundenda. ibid.
- Quomodo Ens rationis, & Ens fictum distinguantur. 96
- Entis divisio. ibid.

C A P . II.

Quid sit esse Essentia, quid esse Existencia, quia esse Ideæ, quid esse Potentia.

- Creaturas in Deo esse eminenter. 97
- Quid sit esse essentia, existentia, ideæ, ac potentia. 98
- Hæc quatuor a se invicem non distingui, nisi in creaturis. ibid.
- Ad quæstiones quasdam de Essentia respondetur. ibid.
- Cur auctot in definitione essentie ad Dei attributa recurrat. 99
- Cur aliorum definitiones non recensuit. ibid.
- Quomodo distinctio inter essentiam & existentiam facile addiscatur. ibid.

C A P . III.

De eo, quod est Necesarium, Impossibile, Possibile & Contingens.

- Quid hic per affectiones intelligendum sit. 100

Affectionum definitio. ibid.

Quot modis res dicatur necessaria & impossibilis. ibid.

Chimæram commode ens verbale vocari. 101

Res creatas, quoad essentiam & existentiam à Deo dependere. ibid.

Necessitatem, quæ in rebus creatis à causa est, esse vel essentie vel existentie; at hæc duo in Deo non distingui. ibid.

Possibile & contingens non esse rerum affectiones. 102

Quid sit possibile, quid contingens. ibid.

Possibile, & contingens esse tantum defectus nostri intellectus. ibid.

Conciliationem libertatis nostri arbitrii, & preordinationis Dei, humanum captum supare. 103

C A P . IV.

De Duracione & Tempore.

Quid sit Aeternitas. 104

Quid Duratio. ibid.

Quid Tempus. ibid.

C A P . V.

De Oppositione, Ordine, &c.

Quid sint Oppositiō, Ordo, Convenientia, Diversitas, Subjectum, Adjunctum, &c. 105

C A P . VI.

De Uno, Vero, & Bono.

Quid sit unitas. ibid.

Quid sit multitudo, & quo respectu Dens dici possit unus, & quo respectu unicus. ibid.

Quid sit verum, quid fallū tam apud vulgum, quam apud Philosophos. 106

Verum non esse terminum transcendentalem. ibid.

Veritas, & vera idea, quomodo differant. ibid.

Quænam sint Proprietates Veritatis? Certitudinem

I N D E X.

<i>dinem non esse in rebus.</i>	107
Bonum & malum tantum dici respective.	ibid.
Quare aliqui bonum Metaphysicum statuerunt.	ibid.
Res & conatus, quo res in statu suo perseverare conantur, quomodo distinguantur.	108
An Deus ante res creatas dici possit bonus.	ibid.
Perfectum quomodo dicatur respective, quomodo absolute.	ibid.
P A R S II.	
C A P. I.	
<i>De Dei Aeternitate.</i>	
<i>Substantiarum divisio.</i>	109
Deo nullam durationem competere.	110
Causæ, ob quas Authores Deo durationem traherunt.	ibid.
Quid sit æternitas.	111
C A P. II.	
<i>De Unitate Dei.</i>	
Deum esse unicum.	112
C A P. III.	
<i>De Immensitate Dei.</i>	
Quomodo Deus dicatur infinitus, quomodo immensus.	113
Quid vulgo per Dei immensitatem intelligatur.	ibid.
Deum esse ubique probatur.	114
Omnipræsencia Dei explicari nequit.	ibid.
Dei Immenſitatem à quibusdam statui triplicem; sed male.	ibid.
Dei potentiam non distingui ab ejus essentia.	ibid.
Nec illius Omnipræsentiam.	115
C A P. IV.	
<i>De Immutabilitate Dei.</i>	
Quid sit Mutatio, quid Transformatio.	ibid.
In Deo Transformationem locum non habere.	ibid.
Quæ sint Mutationis causæ.	ibid.
Deum non mutari ab alio.	116
Nec etiam à se ipso.	ibid.

C A P. V.	
<i>De Simplicitate Dei.</i>	
Rerum Distinctio triplex, Realis, Modalis, Rationalis.	ibid.
Undenam omnis compositio oriatur, & quotuplex sit.	117
Deum esse Ens simplicissimum.	ibid.
Dei Attributa distinguuntur tantum ratione.	118
C A P. VI.	
<i>De Vita Dei.</i>	
Quid vulgo per vitam intelligent Philosophi.	ibid.
Quibus rebus vita tribui possit.	119
Quid sit vita, & quid sit in Deo.	ibid.
C A P. VII.	
<i>De Intellectu Dei.</i>	
Deum esse omniscium.	120
Objectum scientiæ Dei non esse res extra Deum.	ibid.
Sed Deum ipsum.	121
Quomodo Deus noscat peccata, & entia rationis, &c.	ibid.
Quomodo singularia, & quomodo universalia.	ibid.
In Deo tantum unam esse & simplicem ideam.	122
Quæ sit Dei Scientia circa res creatas	ibid.
C A P. VIII.	
<i>De Volumate Dei.</i>	
Quomodo Dei essentia, & intellectus, quo se intelligit, & voluntas, qua se amat, distinguuntur, nos nescire.	123
Voluntatem & Potentiam Dei, quoad extra, non distingui ab ejus intellectu.	ibid.
Deum improprie quædam odio habere, quædam amare.	ibid.
Cur Deus homines monet, cur non salvat absque monitione: & cur impii puniantur.	124
Scripturam nihil docere, quod lumini nature repugnet.	ibid.
C A P.	

I N D E X.

C A P . I X .

De Potentia Dei.

Quomodo Omnipotentia Dei intelligenda sit. 125

Omnia esse necessaria respectu decreti Dei, non autem quædam in se, quædam respectu decreti. ibid.

Quod si Deus aliam fecisset rerum naturam, etiam nobis aliud debuisset dare intellectum. 126.

Quotuplex sit Potentia Dei. ibid.

Quid absolute, quid ordinata, quid ordinaria, quid extraordinaria. ibid.

C A P . X .

De Creatione.

Quid sit Creatio. 127

Creationis vulgaris Definitio rejicitur. ibid.

Propria explicatur. ibid.

Accidentia & modos non creari. 128

Nullum fuisse tempus aut durationem ante creationem. ibid.

Eandem esse Dei operationem mundi creandi, quam conservandi. ibid.

Quænam sint creaturae. ibid.

Quomodo Dei cogitatio à nostra differat. 129

Non esse quid extra Deum Deo coæternum. ibid.

Quid hic vocibus, ab æterno, denotetur, ibid.

Non potuisse aliquid ab æterno creari, probatur. ibid.

Ex eo, quod Deus sit æternus, non sequi illius effecta etiæ esse posse ab æterno. 130

Deum, si necessario ageret, non esse infinitæ virtutis. ibid.

Unde habeamus conceptum majoris duracionis, quam est hujus mundi. 131

C A P . XI .

De Concurso Dei.

Quomodo Dei Conservatio se habeat in rebus determinandis ad operandum. 133

Divisionem attributorum Dei vulgarem magis esse nominis, quam rei. ibid.

Autoris propria Divisio. 134

C A P . XII .

De Mente Humana.

Angelos non esse Metaphysicæ, sed Theologicae considerationis. ibid.

Mentem humanam non esse ex traduce, sed à Deo creari : at, quando creetur, nesciri. ibid.

Quo sensu anima humana sit mortalis. ibid.

Quo verò sensu immortalis. 135

Illiū immortalitas demonstratur. ibid.

Deum non contra, sed supra naturam agere ; & quid hoc sit secundum authorem. ibid.

& 136
Cur aliqui potent, voluntatem non esse libera-
ram. ibid.

Quid sit voluntas. ibid.

Dari voluntatem. ibid.

Eamque esse liberam. 137

Nec confundendam cum appetitu. ibid.

Nec aliquid esse præter ipsam mentem. 138

Cur Philosophi mentem cum rebus corporis confuderant. 139

P R I N -

PRINCIPIA PHILOSOPHIAE

MORE GEOMETRICO
DEMONSTRATA.

PARS I.

PROLEGOMENON.

Antequam ad ipsas Propositiones, earumque Demonstrationes accedamus, visum fuit in antecessum succinètè ob oculos ponere, cur Cartesius de omnibus dubitaverit, quâ viâ solida scientiarum fundamenta eruerit; ac tandem quibus mediis se ab omnibus dubiis liberaverit: quæ omnia quidem in ordinem Mathematicum redigissimus, nisi prolixitatem, quæ ad id præstandum requireretur, impedire judicavissimus, quò minùs hęc omnia, quę uno obtutu, tanquam in picturā, videri debent, debitè intelligerentur.

Cartesius itaque, ut quām cautissimè procederet in rerum investigatione, conatus fuit

1º. Omnia præjudicia deponere,
2º. Fundamenta invenire, quibus omnia superstruenda essent,

3º. Causam erroris detegere,
4º. Omnia clarè & distinctè intelligere.

Ut verò primum, secundum, ac tertium assequi posset, omnia in dubium revocare aggreditur, non quidem ut Scepticus, qui sibi nullum alium præfigit finem, quām dubitare: Sed ut animum ab omnibus præjudiciis liberaret, quò tandem firma, atque inconcussa scientiarum fundamenta, quæ hoc modo ipsum, siquæ essent, effugere non possent, inveniret. Vera enim scientiarum principia adeò clara, ac

A

certa

2 PRINCIPIA PHILOSOPHIAE &c.

certa esse debent, ut nullā indigeant probatione, extra omnem dubitationis aleam sint posita, & sine ipsis nihil demonstrari possit. Atque hæc, post longam dubitationem reperit. Postquam autem hæc principia invenisset, non ipsi difficile fuit, verum à falso disgnoscere, ac causam erroris detegere; atque adeò sibi cavere, ne aliquid falsum & dubium pro vero, ac certo assumeret.

Ut autem quartum, & ultimum sibi compararet, hoc est, omnia clarè, & distinctè intelligeret, præcipua ejus regula fuit, omnes simplices ideas, ex quibus reliquæ omnes componuntur, enumerare, ac quamlibet sigillatim examinare. Ubi enim simplices ideas clarè, & distinctè percipere posset, sine dubio etiam omnes reliquas, ex simplicibus illis conflatas, eadem claritate, & distinctione intelligeret. His ita prælibatis, breviter explicabimus, quomodo omnia in dubium revocaverit, vera Scientiarum principia invenerit, ac se ex dubitationum difficultatibus extricaverit.

*Dubitatio
de omni-
bus.*

Primò itaque sibi ob oculos ponit omnia illa, quæ à sensibus acceperat, nempe cœlum, terram, & similia, atque etiam suum corpus: quæ omnia eosque in rerum naturâ esse putaverat. Ac de horum certitudine dubitat, quia sensus ipsum interdum fefellisse deprehenderat, & in somnis sibi saepe persuaserat, multa extra se verè existere, in quibus postea, se delusum esse compererat; ac denique quia alios etiam vigilantes asserere audierat, se in membris, quibus dudum caruerant, dolorem sentire. Quare non sine ratione etiam de sui corporis existentiâ dubitare potuit. Atque ex his omnibus verè concludere potuit, sensus non esse firmissimum fundamentum, cui omnis scientia superstruenda sit; possunt enim in dubium revocari: Sed certitudinem ab aliis principiis nobis certioribus dependere. Ut autem porro talia investiget, secundò sibi ob oculos ponit omnia universalia, qualia sunt natura corporea in communis, ejusque extensio, item figura, quantitas &c. ut etiam omnes Matherma-

chematicæ veritates. Et quamvis hæc ipsi certiora viderentur, quām omnia, quæ à sensibus hauserat, rationem tamen de iis dubitandi invenit; quoniam alii etiam circa ea errārant, & præcipue, quoniam infixæ quedam erat ejus menti vetus opinio, Deum esse, qui potest omnia, & a quo talis, qualis existit, creatus est: quique adeò forsan fecerat, ut etiam circa illa, quæ ipsi clarissima videbantur, deciperetur. Atque hic est modus, quo omnia in dubium revocavit.

Ut autem vera scientiarum principia inveniret: inquisivit postea, num omnia, quæ sub ejus cogitationem cadere possent, in dubium revocarat, ut sic exploraret, an non fortè quid reliquum esset, de quo nondum dubitaverat. Quod si verò quid, sic dubitando, inveniret, quod nulla ex præcedentibus, nec etiam ullâ aliâ ratione, in dubium revocari posset: id sibi, tanquam fundamentum, cui omnem suam cognitionem superstruat, statuendum esse, meritò judicavit. Et quamquam jam, ut videbatur, de omnibus dubitārat; nam æquè de iis, quæ per sensus hauserat, quām de iis, quæ solo intellectu perceperat dubitaverat: aliquid tamen, quod explorandum esset, reliquum fuit, ille nimirum ipse, qui sic dubitabat, non quatenus capite, manibus, reliisque corporis membris constabat, quoniam de his dubitaverat; Sed tantum quatenus dubitabat, cogitabat, &c. Atque, hoc accuratè examinans, comperit, se nullis prædictis rationibus de eo dubitare posse. Nam, quamvis somnians, aut vigilans cogitet, cogitat tamen atque est: & quamvis alii, aut etiam ille ipse circa alia erravissent, nihilominus, quoniam errabant, erant: Nec ullum suæ naturæ autrem adeo callidum fingere potest, qui eum circa hoc decipiāt; concedendum enim erit ipsum existere, quādīu supponitur decipi. Nec denique quæcumque alia excogitetur dubitandi causa, ulla talis adferri poterit, quæ ipsum simul de ejus existentiâ non certissimum reddat. Imò, quò plures adferuntur dubitandi rationes, eo plura simili adferuntur argumenta, quæ illum de suâ existentiâ cohincunt. Adeò ut, quæcumque se

4 PRINCIPIA PHILOSOPHIÆ &c.

ad dubitandum veritatē cogitur nihilominus in has voces erumpere, *dubito, cogito, ergo sum*.

Hac igitur detectā veritate, simul etiam invenit omnium scientiarum fundamentum: ac etiam omnium aliarum veritatum, mensuram, ac regulam, scilicet, *Quicquid tam clarè ac distinctè percipitur, quām istud, verum est.*

Nullum verò aliud, quām hoc scientiarum fundamentum esse posse, satis superque liquet ex præcedentibus: quoniam, reliqua omnia facillimo negotio à nobis in dubium revocari possunt; Hoc autem nequaquam. Verum enim verò circa hoc fundamentum hic apprimè notandum, hanc orationem, *dubito, cogito, ergo sum*, non esse syllogismum, in quo major propositiō est omessa. Nam si syllogismus esset, præmissæ clariores, & notiores deberent esse, quām ipsa conclusio, *ergo sum*: adeoque *ego sum* non esset primūt omnis cognitionis fundamentum; praterquam quod non esset certa conclusio: nam ejus veritas dependeret ab universalibus præmissis, quas dudum in dubium Autor revocaverat: id eoque *Cogito, ergo sum*, unica est propositio, quæ huic, *ego sum cogitans*, æquivalet.

Sciendum porro, ut confusionem in sequentibus vitemus; (clarè enim, ac distinctè res percipienda est) quid simus. Nam hoc clarè, & distinctè intellecto, nostram essentiam cum aliis non confundemus. Ut igitur id ex præcedentibus deducat, sic pergit noster Autor.

Omnes, quas olim de se habuit, cogitationes in memoriā revocat, ut animam suam esse exiguum quid instar venti, vel ignis, vel ætheris, crassioribus sui corporis partibus infusum, & corpus sibi notius esse, quam animam, illudque a se clariùs ac distinctiùs percipi. Atque hæc omnia clarè pugnare cuin iis deprehendit, quæ hucusque intellexerat. Nam de suo corpore dubitare poterat, non autem de suā essentiā quatenus cogitabat. Adde, quod hæc neque clarè, neque distinctè percipiebat, ac consequenter, ex suæ methodi præscripto, tanquam falsa rejecte debebat. Unde, cùm talia ad se, quatenus hucusque

quæ sibi cognitus erat, pertinere intelligere non posset, pergit ulterius inquirere, quid ad suam essentiam propriè pertineat; quod in dubium revocare non potuerat, & ob quod suam existentiam concludere cogebatur: talia autem sunt, quod sibi cavarere volueris, ne deciperetur; multa cupiverit intelligere; de omnibus, qua intelligere non poterat, dubitarit; unum tantum hucusque affirmarit; omnia reliqua negarit, & tanquam falsa rejecerit; multaque etiam invitus imaginatus fuerit; ac denique multa, tanquam à sensibus venientia, animadverterit. Cùmque ex singulis his æquè evidenter suam existentiam colligere, nec ullum horum inter ea, quæ in dubium revocaverat, recensere potuerit, ac denique omnia hæc sub eodem attributo concipi possint: sequitur omnia hæc vera esse, & ad ejus naturam pertinere. Atque adeò ubi dixerat, cogito, omnes hi cogitandi modi intelligebantur, nempe dubitare, intelligere, affirmare, negare, velle, nolle, imaginari, & sentire.

Apprimè autem hic notandum venit, quod magnum usum in sequentibus, ubi de distinctione mentis à corpore agetur, habebit; nempe 1° Hos cogitandi modos clarè ac distinctè sine reliquis, de quibus adhuc dubitatur; intelligi. 2° Eorum clarum, & distinctum, quem habemus conceptum, obscurum, atque consulendum reddi; si iis aliqua, de quibus adhuc dubitamus, adscribere vellemus.

Ut denique de iis; quæ in dubium revocaverat, certus redideretur, omneque dubium tolleret, pergit inquirere in naturam Entis perfectissimi, & an tale existat. Nam, ubi Ens perfectissimum existere deprehendet, cuius vi omnia producuntur, & conservantur, cuiusq; naturæ repugnat; ut sit deceptor: tum illa ratio dubitandi tolletur, quam ex eo, quod suam causam ignorabat, habuit. Sciet enim facultatem veri à falso dignoscendi a Deo summè bono & veraci ipsis non fuisse datam, ut deciperetur. Adeòque Mathematicæ veritates, seu omnia, quæ ipsis evidentissima esse videntur, minimè suspecta esse poterunt. Progreditur deinde, ut cæteras causas dubitandi tollat, inquir-

Liberatio
ab omnibus
dubibus.

6 PRINCIPIA PHILOSOPHIAE &c.

ritque, undenam fiat, quod aliquando erremus? quod ubi inventum ex eo oriri, quod liberâ nostrâ voluntate utamur ad assentiendum etiam iis, quæ tantum confusè percepimus: statim concludere potuit, se in posterum ab errore cavere posse, modò non nisi clarè & distinctè perceptis assensum præbeat: quod unusquisque à se facilè impetrare potest, quoniam potestatem habet cohibendæ voluntatis, ac proinde efficiendi, ut intra limites intellectus contineatur. Verùm, quia in prima ætate multa haud simus præjudicia, à quibus non facile liberamur, pugnit porro, ut ab iis liberemur, & nihil, nisi quod clarè & distinctè percipimus, amplectamur, simplices omnes notiones & ideas, ex quibus omnes nostræ cogitationes componuntur, enumerare, easque singulatim examinare; ut quicquid in unâquaque clarum, quid obscurum est, animadverte possit; sic enim facilè clarum ab obscuro distinguere poterit. Clarasque ac distinctas cogitationes efformare; Adeoque facilè realem distinctionem inter animam & corpus invenire: & quid in iis, quæ à sensibus haud simus clarum, quid obscurum sit; & denique in quo somnium à vigiliis differat: Quo factò neque de suis vigiliis dubitare, neque à sensibus falli amplius potuit; Ac sic se ab omnibus dubitationibus suprà recensitis liberavit.

Verùm, antequam hic finem faciam, iis satisfaciendum videtur, qui sic argumentantur. Cùm Deum existere nobis per se non innotescat, de nullâ re videntur posse unquam esse certi: nec Deum existere unquam nobis innotescere poterit. Nam ex incertis præmissis (omnia enim incerta esse diximus, quamdiu nostram originem ignoramus) nihil certi concludi potest.

Hanc difficultatem ut amoveat Cartesius, respondet hoc pater. Ex eo, quod nondum sciamus, an fortè originis nostræ auctor nos tales creaverit, ut fallamur, etiam in iis, quæ nobis vel evidenter apparent, dubitare nequaquam possumus de iis, quæ clarè & distinctè per se, vel per ratiocinationem, quamdiu nempe ad illam attendimus, intelligimus: sed tantum de iis,

iis, quæ ante hac demonstravimus vera esse, quorum memoria potest recurrere, cum non amplius attendimus ad rationes, ex quibus ea deduximus, quarumque adeò sumus obliti. Quapropter quamvis, Deum existere, non per se, sed tantum per aliud innescere poslit, poterimus tamen ad certam Dei existentiæ cognitionem pervenire, dummodo ad omnes, ex quibus illam concludimus, præmissas accuratissimè attenda-mus. Vide Princip. part. I. artic. 13. & Resp. ad secund. ob-ject. num. 3. & in fin. meditat. 5.

Verū, quoniam hæc responsio quibusdam non satisfacit, aliam dabo. Vidi-mus in præcedentibus, ubi de nostræ existen-tiæ certitudine atque evidentiâ loquebamur, nos illam ex eo conclusisse, quòd, quo-cunque mentis aciem convertebamus, nullam dubitandi rationem offendebamus, quæ eo ipso nos de nostri existentia non convinceret, sive ubi ad nostram pro-priam naturam attendebamus, sive ubi nostræ naturæ auto-rem callidum deceptorem fingebamus, sive denique aliam quamcunque, extra nos, dubitandi rationem acce-resebamus: quod circa nullam aliam rem hucusque contingere depre-hendimus. Nam, quamvis ad naturam ex. gr. Trianguli atten-dentes, cogimur concludere ejus tres angulos esse æquales duobus rectis, non tamen idem possimus concludere ex eo, quòd fortè à naturæ nostræ autore decipiamur: quemadmodum ex hoc ipso nostram existentiam certissimè colligebamus. Quapropter non, quo-cunque mentis aciem convertimus, co-gimur concludere, Trianguli tres angulos esse æquales duo-bus rectis; sed contrà causam dubitandi invenimus, quia nem-pe nullam talem Dei ideam habemus, quæ nos ita afficiat, ut nobis impossibile sit cogitare, Deum esse deceptorem. Nam æquè facile est ei, qui veram Dei ideam non habet, quam nos non habere jam supposimus, cogitare suum autorem esse de-ceptorem, quam non esse deceptorem: quemadmodum illi, qui nullam habet Trianguli ideam æquè facile est cogitare, ejus tres angulos æquales esse, quam non esse æquales duobus rectis.

8 PRINCIPIA PHILOSOPHIÆ &c.

rectis. Quare concedimus , nos de nullâ re, præter nostram existentiam, quamvis ad illius demonstrationem probè attendamus, posse esse absolutè certos, quamdiu nullum Dei clarum & distinctum conceptum habemus , qui nos affirmare faciat , Deum esse summè veracem , sicuti idea , quam Trianguli habemus , nos cogit concludere , ejus tres angulos esse æquales duobus rectis ; sed negamus , nos ideo in nullius rei cognitionem pervenire posse. Nam , ut ex omnibus jamjam dictis patet, cardo totius rei in hoc solo versatur , nempe ut talem Dei conceptum efformare possimus , qui nos ita disponat, ut nobis non æquè facile sit cogitare, eum esse, quam non esse deceptorem ; sed qui nos cogat affirmare , eum esse summè veracem. Ubi enim talem ideam efformaverimus, illa de Mathematicis veritatibus dubitandi ratio tolletur. Nam , quocunque tum mentis aciem convertemus, ut de istarum aliquâ dubitemus, nihil offendemus , ex quo ipso , quemadmodum circa nostram existentiam contigit, non concludere debemus, illam esse certissimam. Ex. grat. si post Dei ideam inventam , ad naturam Trianguli attendamus, hujus idea nos coget affirmare, ejus tres angulos esse æquales duobus rectis : si ad ideam Dei , hæc etiam nos affirmare coget, eum summè veracem, nostræque naturæ esse autorem , & continuum conservatorem , atque adeò nos circa istam veritatem non decipere. Nec minus impossibile nobis erit cogitare , ubi ad Dei ideam , (quam nos invenisse jam supponamus) attendimus , eum esse deceptorem , quam ubi ad ideam Trianguli attendimus cogitare, tres ejus angulos non esse æquales duobus rectis. Et, uti possumus talem Trianguli ideam formare, quamvis nesciamus, an autor nostræ naturæ nos decipiatur ; sic etiam possumus ideam Dei nobis claram reddere, atque oculos ponere , quamvis etiam dubitemus, an nostræ naturæ autor nos in omnibus decipiatur. Et modò illam habeamus , quomodo cumque eam acquisiverimus , sufficiet , ut jamjam ostensum est , ad omne dubium tollendum. His itaque præmissis ad difficultatem motam respondeo ; nos de

De nullâ re posse esse certos, non quidem, quamdiu Dei existentiam ignoramus (nam de hac re non locutus sum) sed quamdiu ejus claram, & distinctam ideam non habemus. Quare si quis contra me argumentari velit, tale debet esse argumentum. De nullâ re possumus esse certi, antequam Dei claram & distinctam ideam habeamus: Atqui claram & distinctam Dei ideam habere non possumus, quamdiu nescimus, an nostræ naturæ autor nos decipiatur: Ergo de nullâ re possumus esse certi, quamdiu nescimus, an nostræ naturæ autor nos decipiatur &c. Ad quod respondeo, concedendo majorem, & negando minorem: Habemus enim claram & distinctam ideam Trianguli, quamvis nesciamus, an nostræ naturæ autor nos decipiatur; & modo talem Dei ideam, ut modo fusè ostendi, habeamus, nec de ejus existentiâ, nec de illâ veritate Mathematicâ dubitare poterimus.

Hæc præfati, rem ipsam nunc aggredimur.

D E F I N I T I O N E S.

I. **C**Ogitationis nomine complector omnē id, quod in nobis est, & cujus immediate consciī sumus.

Ita omnes voluntatis, intellectus, imaginationis, & sensuum operationes sunt cogitationes. Sed addidi immediatè ad excludenda ea, quæ ex iis consequuntur, ut motus voluntarius cogitationem quidem pro principio habet, sed ipse tamen non est cogitatio.

II. Ideæ nomine intelligo cujuslibet cogitationis formam illam, per cuius immediatam perceptionem ipsius ejusdem cogitationis conscius sum.

A deo ut nihil possim verbis exprimere, intelligendo id, quod dico, quin ex hoc ipso certum sit in me esse ideam ejus, quod verbis illis significatur. Atque ita non solas imagines in phantasia depictas ideas voco: immo ipsas hic nullo modo voco ideas, quatenus sunt in phantasia corporea, hoc est, in parte aliqua cerebri depictæ, sed tantum quatenus mentem ipsam in illam cerebri partem conversam informant.

B

III. Per

• 10 PRINCIPIA PHILOSOPHIÆ &c.

III. Per realitatem objectivam ideae intelligo entitatem rei repræsentatæ per ideam, quatenus est in ideâ.

Eodemque modo dici potest perfectio objectiva, vel artificium objectivum &c. Nam quacumque percipimus, tanquam in idearum objectis, ea sunt in ipsis ideis objective.

IV. Eadem dicuntur esse formaliter in idearum objectis, quando talia sunt in ipsis, qualia illa percipimus: Et eminenter, quando non quidem talia sunt, sed tanta, ut talium vicem supplere possint.

Nota, cum dico causam eminenter perfectiones sui effectus continere, tum me significare velle, quod causa perfectiones effectus excellentius, quam ipse effectus continet. Vide etiam Axiom. 8.

V. Omnis res, cui inest immediate, ut in subjecto, sive per quam existit aliquid, quod percipimus, hoc est, aliqua proprietas, sive qualitas, sive attributum, cuius realis idea in nobis est, vocatur Substantia.

Neque enim ipsius substantiae, præcisè sumpta, aliam habemus ideam, quam quod sit res, in qua formaliter vel eminenter existit illud aliquid, quod percipimus, sive quod est objectivè in aliqua ex nostris ideis.

VI. Substantia, cui inest immediate cogitatio, vocatur Mens.

Loquor autem hic de mente potius, quam de animâ, quoniam anima nomen est equivocum, & sepe pro re corporeâ usurpatur.

VII. Substantia, quæ est subiectum immediatum extensis, & accidentium, quæ extensionem præsupponunt, ut figuræ, situs, motus localis &c. vocatur Corpus.

An vero una & eadem substantia sit, que vocatur mens, & corpus, an duas diversas, postea erit inquirendum.

VIII. Substantia, quam per se summè perfectam esse intelligimus, & in quâ nihil planè concipimus, quod aliquem defectum sive perfectionis limitationem involvat, Deus vocatur.

IX. Cum quid dicimus in alicujus rei naturâ sive conceputu contineri, idem est, ac si diceremus, id de eâ re verum esse, sive de ipsâ posse verè affirmari.

X. Dux

X. Duæ substantiæ realiter distingui dicuntur, cum unaquæque ex ipsis absque alia potest existere.

Cartesii postulata hic omisimus, quia ex iis nihil in sequentibus concludimus; attamen lectores serio rogamus, ut ipsa perlegant atque attentâ meditatione considerent.

A X I O M A T A.

I. IN cognitionem & certitudinem rei ignotæ non pervenimus, nisi per cognitionem & certitudinem alterius, quæ ipsa prior est certitudine & cognitione.

II. Dantur rationes, quæ nos de nostri corporis existentia dubitare faciunt.

Hoc re ipsa in Prolegomeno ostensum est, ideoque tanquam axioma hic ponitur.

III. Siquid præter mentem, & corpus habemus, id nobis minus, quam mens & corpus, notum est.

Notandum, hec axiomata nihil de rebus extra nos affirmare; sed tantum ea, qua in nobis, quatenus sumus res cogitantes, reperimus.

P R O P O S I T I O I.

De nullâ re possumus absolute esse certi, quamdiu nescimus nos existere.

D E M O N S T R A T I O.

Propositio hæc per se patet: Nam qui absolutè nescit se existere, simul nescit se esse affirmantem, aut negantem, hoc est, certò se affirmare, aut negare.

Notandum autem hic, quod, quamvis multa magnâ certitudine affirmemus, & negemus, ad hoc, quod existamus, non attendentes; tamen, nisi pro indubitate hoc presupponatur, in dubium revocari posset.

PROPOSITIO II.

Ego sum debet esse per se notum.

DEMONSTRATIO.

SI negas, non ergo innotescet, nisi per aliud, cuius quidem (per ax. I.) cognitio; & certitudo prior erit in nobis hoc enunciato, *ego sum*. Atqui hoc est absurdum (per præc.); ergo per se debet esse notum, q. e. d.

PROPOSITIO III.

Ego, quatenus res constans corpore, sum, non est primum, nec per se cognitum.

DEMONSTRATIO.

QUædam sunt, quæ nos de existentia nostri corporis dubitare faciunt (per ax. 2.); ergo (per ax. I.) in ejus certitudinem non perveniemus, nisi per cognitionem & certitudinem alterius rei, quæ ipsa prior est cognitione, & certitudine. Ergo hæc enunciatio, *ego*, quatenus res constans corpore, *sum* non est primum, nec per se cognitum, q. e. d.

PROPOSITIO IV.

Ego sum non potest esse primum cognitum, nisi quatenus cogitamus.

DEMONSTRATIO.

HOC enunciatum, *ego sum res corporea aut constans corpore* non est primum cognitum (per præc.); nec etiam de mea existentia, quatenus consto alia rē præter mentem, & cor-

corpus, sum certus: nam si aliquā alia re à mente, & corpore diversa constamus, ea nobis minus nota est, quam corpus (per ax. 3.): quare *ego sum* non potest esse primum cognitum, nisi quatenus cogitamus. q. er. d.

C O R O L L A R I U M.

Hinc patet mentem sive rem cogitantem notiorem esse corpore.

*Verum ad uberiorē explicationē legantur Art. 11. & 12.
Part. I. Principiorum.*

S C H O L I U M.

UNUSQUISQUE certissimè percipit, quòd affirmat, negat, dubitat, intelligit, imaginatur &c. Sive, quòd existit dubitans, intelligens, affirmans, &c. Sive uno verbo, *Cogitans*: neque potest hæc in dubium revocare. Quare hoc enunciatum *Cogito*, sive *sum Cogitans* unicum (per prop. 1.) & certissimum est fundamentum totius Philosophiæ. Et cùm in scientiis nihil aliud quæri, neque desiderari possit; ut de rebus certissimi simus, quàm omnia ex firmissimis principiis deducere, eaque æquè clara & distincta reddere, ac principia, ex quibus deducuntur: clarè sequitur, omne, quod nobis æquè evidens est, quodque æquè clare & distincte, atque nostrum jam inventum principium percipimus, omneque, quod cum hoc principio ita convenit, & ab hoc principio ita dependet, ut si de eo dubitare velimus, etiam de hoc principio esset dubitandum, pro verissimo habendum esse. Verùm, ut in iis recensendis quàm cautissimè procedam, ea tantum pro æquè evidentibus, proque æquè clarè & distinctè à nobis perceptis in initio admittam, quæ unusquisque in se, quatenus cogitans, observat. Ut ex. grat. se hoc, & illud velle, se certas tales habere ideas, unamque ideam plus realitatis, & perfectionis in se continere, quàm aliam; illam scilicet, quæ objectivè continet esse, & perfectionem substantiæ, longè perfectiorem esse, quàm illam,

quæ tantum objectivam perfectionem alicujus accidentis continet; illam denique omnium esse perfectissimam, quæ est entis summè perfecti. Hęc inquam non tantum æque evidenter, & æque clarè, sed fortè etiam magis distinctè percipimus. Nam non tantum affirmant nos cogitare; sed etiam quomodo cogitemus. Porro etiam illa cum hoc principio convenire dicemus, quæ non possunt in dubium revocari, nisi simul hoc nostrum inconcussum fundamentum in dubium revocetur. Ut ex. grat. Si quis dubitare velit, an ex nihilo aliquid fiat: simul poterit dubitare, an nos quamdiu cogitamus, simus. Nam si de nihilo aliquid affirmare possum: nempe quod potest esse causa alicujus rei: potero simul eodem jure cogitationem de nihilo affirmare, ac dicere me nihil esse, quamdiu cogito. Quod cùm mihi impossibile sit, impossibile etiam mihi erit cogitare, quod ex nihilo aliquid fiat. His sic consideratis, ea, quæ nobis impræsentiarum, ut ulterius pergere possimus, necessaria videntur, hic ordine ob oculos ponere constitui, numeroque Axiomatū addere; quandoquidem à Cartesio, in fine Responsionum ad secundas Objectiones, tanquam axiomata proponuntur, & accuratior, quam ipse, esse nolo. Attamen, ne ab ordine jam incepto recedam, ea utcumque clariora reddere, & quomodo unum ab alio, & omnia ab hoc principio, ego sum cogitans, dependent, vel cum ipso evidentia, & ratione convenienter, ostendere conabor.

AXIOMATA

Ex Cartesio de prompta.

I V. Sunt diversi gradus realitatis, sive entitatis: nam substantia plus habet realitatis, quam accidens, vel modus; & substantia infinita, quam finita; ideoque plus est realitatis objectivæ in ideâ substantiæ, quam accidentis; & in ideâ substantiæ infinitæ, quam in ideâ finitæ.

Hoc axioma ex sola contemplatione nostrarum idearum, de quarum exi-

existentia certi sumus, quia nempe modi sunt cogitandi, iuvenescunt: scimus enim quantum realitatis, sive perfectionis idea substantia de substantia affirmit; quantum verò idea modi de modo. Quod cum ita sit, necessario etiam comperimus ideam substantia plus realitatis objecti a continere, quam ideam alicujus accidentis &c. Vide Scholium Proposit.4.

V. Res cogitans, si aliquas perfectiones novit, quibus caret, sibi statim ipsas dabit, si sint in suā potestate.

Hoc unusquisque in se, quatenus est res cogitans, observat: quare (per Schol. Prop.4.) de ipso certissimi sumus; & eadem de causa non minus certi sumus de sequenti, nempe

VI. In omnis rei ideā, ille conceptu continetur existentia, vel possibilis, vel necessaria (Vide Axiom. 10. Cartesii): Necessaria in Dei, sive entis summè perfecti conceptu; nam alias conciperetur imperfectum, contra quod supponitur concipi: Contingens verò sive possibilis in conceptu rei limitata.

VII. Nulla res, neque ulla rei perfectio actu existens potest habere nihil, sive rem non existentem pro causā suā existentiæ.

Hoc axioma nobis aquè perspicuum esse, ac est, ego sum cogitans, in Scholae Propositi.4. demonstravi.

VIII. Quicquid est realitatis, sive perfectionis in aliquā re, est formaliter, vel eminenter in primā, & adaequatā ejus causa.

Per eminenter intelligo, cum causa perfectius contineat omnem realitatem effectus, quam effectus ipse: per formaliter verò, est aquè perfecte illam continet.

Hoc axioma à precedenti dependet: nam, si supponeretur nihil, vel minus esse in causa, quam in effectu; nihil in causa esset causa effectus. At hoc est absurdum (per præc.): quare non quæcumque res potest esse causa alicujus effectus; sed præcisè illa, in qua coiunter, vel ad minimum formaliter est omnis perfectio, qua est in effectu.

IX. Realitas objectiva nostrarum ideasum requirit causam, in qua

in qua eadem ipsa realitas, non tantum objectivè, sed formaliter, vel eminenter contineatur.

Hoc axioma apud omnes, quamvis multi eo abuso sunt, in confessione est. Ubi enim aliquis aliquid novi concepit, nullus est, qui non querat causam illius conceptus, sive ideae. Ubi verò aliquam assignare possunt, in quā formaliter vel eminenter tantum realitatis continetur, quantum est objectivè in illo conceptu, quiescent. Quod exemplo machine Art. 17. Part. I. Princ. à Cartesio allato satis explicatur. Sic etiam si quis querat, unde nam homo ideas suæ cogitationis & corporis habeat; nemo non videt illum eas ex se, formaliter nimurum continentem omne, quod idea objectivè continent, habere. Quare si homo aliquam haberet ideam, quæ plus realitatis objectiva contineret, quām ipse formalis; necessario, lumine naturali impulsū, aliam causam extra hominem ipsum, quæ omnem illam perfectionem formaliter vel eminenter contineret, quereremus. Nec ullus unquam aliam præter hanc causam assignavit, quam aquæ claræ, & distinctæ conceperit. Porro quod ad veritatem hujus axiomatis attinet, ea à precedentibus pender. Nempe (per 4. ax.) dantur diversi gradus realitatis sive entitatis in ideis: ac proinde (per 8. ax.) pro gradu perfectionis,

De hoc etiam certi- perfectiorem causam requirunt. Verum cum gradus realitatis, quos sumus, quia in ideis advertimus, non sint in ideis, quatenus tanquam modi cogitan- id in nobis: di considerantur; sed quatenus una substantiam, alia modum tan- quatenus cogitantes tum substantia repreſentat, seu uno verbo, quatenus ut imagines comperi- rerum considerantur: hinc clarè sequitur idearum nullam aliam pri- prec. Schol. mam causam posse dari, præter illam, quam omnes lumine naturali clarè & distincte intelligere, modò offendebamus, nempe in quâ eadem ipsa realitas, quam habent objective, formaliter, vel eminenter conti- netur. Hanc conclusionem, ut clarius intelligatur, uno aut altero exem- plo explicabo. Nempe, si quis libros aliquos, (puta unum alicujus insignis Philosophi, alterum alicujus nugatoris) unâ eademque manu scriptos videt, nec ad sensum verborum (hoc est, quatenus veluti ima- gines sunt); sed tantum ad delineamenta characterum, & ordinem literarum attendit: nullam inæqualitatem, quæ ipsum cogat, diver- Sas causas querere, inter ipsos agnoscet; sed ipsi ab eadem causa eo- dem

demque modo processisse videbuntur. Verum si ad sensum verborum, & orationum attendat, magnam inter ipsos inegalitatem reperiet: Ac proinde concludet unius libri causam primam valde diversam à primâ causâ alterius fuisse, unamque alia tanto perfectiore revera fuisse; quantum sensum orationum utriusque libri, sive quantum verba, quatenus veluti imagines considerantur, ab invicem differre reperitur. Loquor autem de primâ causâ librorum, qua necessario debet dari, quamvis concedam, immo supponam, unum librum ex alio describi posse, ut per se est manifestum. Idem etiam clare explicari potest exemplo effigiei, putâ alicujus Principis: nam si ad ipsius materialia tantum attendamus, nullam inegalitatem inter ipsam, & alias effigies reperiemus, qua nos rogat diversas causas querere: immo nihil obstabit, quin possimus cogitare, illam ex alia imagine fuisse depictam; & istam rursus ex aliâ, & sic in infinitum: Nam ad ejus delineamenta nullam aliam causam requiri satis dignoscemus. Verum si ad imaginem, quatenus imago est, attendamus, statim causam primam cogemur querere, qua formaliter, vel eminenter contineat id, quod illa imago representativè continet. Nec video, quid ad confirmandum & dilucidandum hoc axioma ulterius desideretur.

X. Non minor causa requiritur ad rem conservandam, quam ad ipsam primum producendam.

Ex eo, quod hoc tempore cogitamus, non necessario sequitur nos postea cogitatueros. Nam concepus, quem nostra cognitionis habemus, non involvit, sive non continet necessariam cognitionis existentiam; possum enim cognitionem, quamvis supponam eam non existere, clare, & distincte concipere. Cum autem uniuscujusque cause natura debeat in se continere aut involvere perfectionem sui effectus (per Ax. 8.): hinc clare sequitur, aliquid in nobis, aut extra nos, quod nondum intelleximus, adhuc necessario dari, cuius conceptus sive natura involvat existentiam, quodque sit causa, cur nostra cognitione incepit existere, & etiam, ut existere perget. Nam quamvis nostra cognitione incepit existere, non ideo ejus natura, & essentia necessariam existentiam magis involvit, quam antequam existaret, ideoque eadem vi eget, ut in existendo perseveret, quaeget,

ut existere incipiat. Et hoc, quod de cogitatione dicimus, dicendum est iam de omni re, cuius essentia non involvit necessariam existentiam.

XI. Nulla res existit, de qua non possit queri, quænam sit causa (sive ratio), cur existat. Vide Ax. i. Cartesii.

Cum existere sit quid positivum, non possumus dicere, quod habeat nihil pro causa (per ax. 7.) ; ergo aliquam positivam causam, si verationem, cur existat, assignare debemus, eamque externam, hoc est, quæ extra rem ipsam est, vel internam, hoc est, quæ in naturæ & definitione rei ipsius existentis comprehenditur.

Propositiones quatuor sequentes ex Cartesio desumptæ.

PROPOSITIO V.

Dei existentia ex sola ejus naturæ consideratione cognoscitur.

DEMONSTRATIO.

IDem est dicere, aliquid in rei alicujus natura sive conceptu contineri, ac dicere id ipsum de ea re esse verum (per def. 9.): Atqui existentia necessaria in Dei conceptu continetur (per axio. 6.): Ergo verum est de Deo dicere, necessariam existentiam in eo esse, sive ipsum existere.

SCHOLIUM.

EX hac propositione multa præclara sequuntur; imò ab hoc solo, quod ad Dei naturam pertinet existentia, sive, quod Dei conceptus involvit necessariam existentiam, sicut conceptus trianguli, quod ejus tres anguli sint æquales duobus rectis; sive, quod ejus existentia, non secus atque ejus essentia, sit æterna veritas: omnis fere Dei attributorum cognitio, per quam in illius amorem, sive summam beatitudinem ducimur,

cimur, dependet. Quare magnopere desiderandum esset, ut humanum genus tandem aliquando hæc nobiscum amplectetur. Fateor quidem, quædam dari præjudicia, quæ impedient, quo minus unusquisque hoc adeo facile intelligat. Legi Art. 16. part. 1. Principio- Verum si quis bono animo, & solo veritatis, suæque veræ utilitatis amore impulsus, rem examinare velit; eaque secum perpendere, quæ in Medit. 5. quæque in fine Responsorium ad primas Objectiones habentur; & simul quæ de æternitate, Capit. 1. Part. 2. nostræ Appendixis tradimus; is procul dubio rem, quam clarissimè intelliget & nullus dubitare poterit, an aliquam Dei ideam habeat (quod sane primum fundamentum est humanæ beatitudinis): Nam simul clarè videbit, ideam Dei longè à cæterarum rerum ideis differre: ubi nempe intelliget Deum, quoad essentiam, & existentiam, à cæteris rebus toto genere discrepare: quare, circa hæc Lectorem diutius hic detinere, non est opus.

P R O P O S I T I O VI.

*Dei existentia ex eo solo, quod ejus idea sit in nobis,
à posteriori demonstratur.*

D E M O N S T R A T I O.

Realitas objectiva cuiuslibet ex nostris ideis requirit causam, in qua eadem ipsa realitas, non tantum objectivè, sed formaliter, vel eminenter contineatur (per ax. 9.). Habetus autem ideam Dei (per def. 2. & 8.), hujusque ideaë realitas objectiva nec formaliter, nec eminenter in nobis continetur (per ax. 4.), nec in ullo alio, præterquam in ipso Deo potest contineri (per def. 8.): Ergo hæc idea Dei, quæ in nobis est, requirit Deum pro causa, Deusque proinde existit (per ax. 7.).

S C H O L I U M.

Quidam sunt, qui negant, se ullam Dei ideam habere, quem tamen, ut ipsi ajunt, colunt & amant. Et quamvis ipsis Dei definitionem, Deique attributa ob oculos ponas, nihil tamen proficies; non hercle magis, quam si virum à nativitate cæcum colorum differentias, prout ipsos videmus, docere moliaris. Verùm, nisi eos, tanquam pro novo animalium genere, medio scilicet inter homines & bruta, habere velimus, eorum verba parum curare debemus. Quomodo quæso alio modo alicujus rei ideam ostendere possumus, quam ejus definitionem tradendo, ejusq; attributa explicando? quod, cum circa Dei ideam præstemus, non est, quod verba hominum, Dei ideam negantium, propterea tantum, quod nullam ejus imaginem in cerebro formare possunt, moram nobis injiciant.

Deinde notandum, quod Cartesius, ubi citat Ax.4 ad ostendendum, quod realitas objectiva ideæ Dei, nec formaliter, nec eminenter in nobis continetur: supponit unumquemque scire se non esse substantiam infinitam, hoc est, summè intelligentem, summè potentem, &c. quod supponere potest. Qui enim scit se cogitare, scit etiam se de multis dubitare, nec omnia clarè, & distinctè intelligere.

Deniq; notandum, quod ex def.8. etiam clarè sequatur, non posse dari plures Deos, sed tantum unum, ut Propos. 11. Hujus, & in 2 Parte nostrę Appendicis cap. 2. clarè demonstramus.

P R O P O S I T I O VII.

Dei existentia demonstratur etiam ex eo, quod nos ipsi habentes ejus ideam existamus.

S C H O L I U M.

AD hanc propositionem demonstrandam assumit Cartesius hæc duo Axiomata, nempe 1. *Quod potest efficere id, quod*

quod majus est, sive difficilior, potest etiam efficere id, quod minus.
2. Majus est creare sive (per ax. 10.) conservare substantiam, quam attributa, sive proprietates substantiae; quibus quid significare velit, nescio. Nam quid facile, quid verò difficile vocat? nihil enim absolutè, sed tantùm respectu causæ, facile, aut difficile dicitur. Adeò, ut una, & eadem res eodem tempore respectu diversarum causarum facilis, & difficilis dici possit. Verùm si illa difficultia vocat, quæ magno labore; facilia autem, quæ minori labore ab eādem causâ confici queunt; ut ex. g. vis quæ sustollere potest 50 libras, duplò facilius sustollere poterit 25 libras: Non erit sanè axioma absolute verum, nec ex eo id, quod intendit demonstrare poterit. Nam ubi ait, si haberem vim me ipsum conservandi, etiam haberem vim mihi dandi omnes perfectiones, quæ mihi defunt: (quia scilicet non tantam potentiam requirunt) ipsi concederem; quod vires, quas impendo ad me conservandum, possent alia plura longe facilius efficere, nisi iis eguissem ad me conservandum: sed, quamdiu ius utor ad me conservandum, nego me posse eas impendere, ad alia, quamvis faciliora, efficienda, ut in nostro exemplo clarè videre est. Nec difficultatem tollit, si dicatur, quod, cùm sim res cogitans, necessario deberem scire, num ego in me conservando omnes meas vires impendam, & etiam num ea sit causa, cur ego mihi non dem cæteras perfectiones: Nam (præterquam quod de hac re jam non disputatur; sed tantum quomodo ex hoc axiomate necessitas hujus propositionis sequatur.). si id scirem, major essem, & forte majores vires requirerem, quam quas habeo, ad me in majori illâ perfectione conservandum. Deinde nescio, an major sit labor substantiam, quam attributa creare (sive conservare), hoc est, ut clarius, & magis Philosophicè loquar, nescio, an substantia non indigeat totâ sua virtute, & essentia, qua se forte conservat, ad conservanda sua attributa. Sed haec relinquamus, & quæ nobilissimus Autor hic vult, ulterius examinemus, videlicet, quid per facile, quid per difficile intelligat. Non pu-

to, nec mihi ullo modo persuadeo, eum per difficile intelligere id, quod impossibile (ac proinde nullo modo potest concipi, quomodo fiat), & per facile id, quod nullam implicat contradictionem (ac proinde facile concipitur, quomodo fiat) : quamvis in 3 Medit. primo obtutu id videatur velle, ubi ait, *Nec putare debeo, illa forsitan, quæ mihi desunt, difficultius acquiri posse, quam illa, quæ jam in me sunt. Nam contraria manifestum est, longè difficultius fuisse me, hoc est, rem, sive substantiam cogitantem, ex nihilo emergere, quam &c.* Nam id nec cum verbis autoris conveniret, nec etiam ejus ingenium redoleret. Etenim, ut primum omittam, inter possibile, & impossibile, sive inter id, quod intelligibile est, & inter id, quod non intelligibile est, nulla datur ratio ; sicuti neque inter aliquid & nihil, & potestas ad impossibilia non magis quadrat, quam creatio, & generatio ad non entia : ideoque nullo modo inter se comparanda. Adde quod illa tantum inter se comparare & eorum rationem cognoscere possum, quorum omnium clarum & distinctum habeo conceptum. Nego igitur sequi, quod qui potest impossibile facere, possit etiam facere id, quod, possibile est. Quæso enim, quænam esset hæc conclusio ? si quis potest facere circulum quadratum, poterit etiam facere circulum, cuius omnes lineæ, quæ à centro ad circumferentiam possunt duci, sint æquales : Aut, si quis potest facere, ut r̄a nihil patiatur, eoque uti, tanquam materia, ex qua aliquid producat, etiam habebit potestatem, ut ex aliqua re aliquid faciat. Nam, uti dixi, inter hæc & similia nulla datur convenientia, neque analogia, neque comparatio, neque ultra quæcumque ratio. Atque hoc unusquisque videre potest, modo ad rem parùm attendat. Quare hoc ab ingenio Cartesii prorsus alienum existimo. Verùm si ad 2 axioma ex duobus modo allatis attendo, videtur, quod per majus, & difficultius intelligere vult id, quod perfectius est, per minus verò & facilis, id, quod imperfectius. At hoc etiam valde obscurum videtur. Nam eadem hic est difficultas, quæ superius.

Nego

Nego enim, ut suprà, cum, qui potest majus facere, posse simul, & eadem opera, ut in Propositione debet supponi, quod minus est, facere. Deinde ubi ait, *majus est creare, si-
ve conservare substantiam, quam attributa*, sanè per attributa non intelligere potest, id, quod in substantia formaliter continetur, & ab ipsa substantia non nisi ratione distinguitur: Nam tum idem est creare substantiam, quam creare attributa. Nec etiam, propter eandem rationem, intelligere potest proprietates substantiarum, quæ ex ejus essentiâ, & definitione necessariò sequuntur. Multò etiam minus intelligere potest, quod tamen videtur velle, proprietates & attributa alterius substantiarum, ut ex. gr. si dico, quod potestatem habeo ad me, substantiam scilicet cogitantem finitam, conservandum, non ideo possum dicere, quod habeam etiam potestatem mihi dandi perfectiones substantiarum infinitarum, quæ totâ essentiâ à mea differt. Nam vis sive essentia, quâ in meo esse me conservo, toto genere differt à vi sive essentiâ, qua substantia absolute infinita se conservat, à quâ ejus vires, & proprietates, non nisi ratione distinguuntur. Ideoque (quamvis supponerem me meipsum conservare) si vellem concipere, me mihi posse dare perfectiones substantiarum absolute infinitarum, nihil aliud supponerem, quam quod possem totam meam essentiam in nihilum redigere, & denuò substantiam infinitam creare. Quod sane longè majus esset, quam tantum supponere, quod possem me substantiam finitam conservare. Cùm itaque nihil horum per attributa sive proprietates intelligere possit, nihil aliud restat, quam qualitates, quas ipsa substantia eminenter continet, (ut hæc, & illa cogitatio in mente, quas mihi deesse, clare percipio), non verò quas altera substantia eminenter continet, (ut hic, & ille motus in extensione: Nam tales perfectiones mihi, rei scilicet cogitanti, non sunt perfectiones, ideoque non mihi defunt). Sed tum id, quod Cartesius demonstrare vult, nullo modo ex hoc axiомate concludi potest. Nempe quod, si me conservo, etiam habeo,

*Notæ, quod
vis, qua
substantia
se conser-
vat, nihil
est præter
ejus essen-
tiā, &
non nisi
nomine ab
eadem dif-
fert, quod
maxime lo-
Appendice
de Dei po-
tentia age-
mus.*

beo , potestatem mihi dandi omnes perfectiones , quas ad ens summè perfectum clarè reperio pertinere ; ut ex modo dictis satis constat . Verùm ne rem indemonstratam relinquamus , & omnem confusionem vitemus ; visum fuit sequentia Lemniata in antecessum demonstrare , ac postea iis , demonstrationem hujus & Propositionis superstruere .

L E M M A I.

Quò res suà naturà perfectior est , èò majorem existentiam , & magis necessariam involvit ; & contrà , quò magis necessariam existentiam res sua natura involvit , èò perfectior est .

D E M O N S T R A T I O .

IN omnis rei idea sive conceptu continetur existentia (per ax.6.). Ponatur igitur A esse res , quæ decem gradus habet perfectionis . Dico , quod ejus conceptus plus existentiæ involvit , quam si supponeretur , quinque tantum gradus perfectionis continere . Nam cùm de nihilo nullam possimus affirmare existentiam (vide Schol. Propos.4.) , quantum ejus perfectioni cogitatione detrahimus , ac proinde magis , ac magis , de nihilo participare concipimus , tantum etiam possibilitatis existentiæ de ipso negamus . Ideoque , si ejus gradus perfectionis in infinitum diminui concipiamus usque ad o , sive ciphram : nullam existentiam , sive impossibilem existentiam continebit . Si autem contrà ejus gradus in infinitum augemus , summam existentiam , ac proinde summè necessariam involvere concipiemos . Quod erat primum . Deinde cum hæc duo nullo modo separari queant (ut ex ax. 6. totaque prima parte hujus satis constat) : clarè sequitur id , quod secundo loco demonstrandum proponebatur .

Nota I. Quod , quamvis multa dicantur necessariò existere ex eo solo , quod datur causa determinata ad ipsa producendā : de iis hic non loquamur , sed tantum de ea necessitate , & possibiliatate , qua ex sola

sola natura, sive rei essentia consideratione, nulla habita ratione causa, sequitur.

Nota II. Quod hic non loquimur de pulchritudine, & de aliis perfectionibus, quas homines ex superstitione, & ignorantia perfectiones vocare voluerunt: Sed per perfectionem intelligo tantum realitatem, sive esse. Ut ex. gr. in substantia plus realitatis contineri percipio, quam in modis, sive accidentibus: Ideoque ipsam magis necessariam & perfectiorem existentiam continere clare intelligo, quam accidentia, ut ex Axiom. 4. & 7. basis constat.

C O R O L L A R I U M.

Hinc sequitur, quicquid necessariam existentiam involvit, esse ens summè perfectum, seu Deum.

L E M M A II.

Qui potentiam habet se conservandi, ejus natura necessariam involvit existentiam.

D E M O N S T R A T I O.

Qui vim habet se conservandi, vim etiam habet se creandi (per ax. 10.), hoc est, (ut facile omnes concedent) nulla indiget causâ externâ ad existendum: sed sola ipsius natura erit causa sufficiens, ut existat, vel possibiliter, vel necessario. At non possibiliter. Nam (per id, quod circa ax. 10. demonstravi) tum ex eo, quod jam existeret, non sequeretur, ipsum postea extitulum (quod est contra Hyp.): Ergo necessariò, hoc est, ejus natura necessariam involvit existentiam, quod er. dem.

D E M O N S T R A T I O.

Propositionis VII.

Si vim haberem me ipsum conservandi, talis essem natura, ut necessariam involverem existentiam (per Lem. 2.):
D ergo

ergo (per corol. Lem. 1.) mea natura omnes contineret perfectiones. Atqui in me, quatenus sum res cogitans, multas imperfectiones invenio, ut quod dubitem, quod cupiam &c. de quibus (per Schol. Propos. 4.) sum certus; ergo nullam vim habeo me conservandi. Nec dicere possum, quod ideo jam careo illis perfectionibus, quia eas mihi jam denegare volo; nam id clare primo Lemmati & ei, quod in me (per ax. 5.) clare reperio, repugnaret.

Deinde non possum jam existere, quin conserver, quamdiu existo, sive à me ipso, siquidem habeam istam vim, sive ab alio, qui illam habet (per ax. 10. & 11.). Atqui existo (per Schol. Propos. 4.), & tamen non habeo vim me ipsum conservandi, ut jam jam probatum est; ergo ab alio conservor. Sed non ab alio, qui vim non habet se conservandi (per eandem rationem, quā modō me meipsum conservare non posse demonstrevi): ergo ab alio, qui vim habet se conservandi, hoc est, (per Lemm. 2.) cuius natura necessariam involvit existentiam, hoc est, (per corol. Lemm. 1.) qui omnes perfectiones, quas ad ens summè perfectum clare pertinere intelligo, continet; ac proinde ens summe perfectum, hoc est (per def. 8.), Deus existit, ut er. dem.

C O R O L L A R I U M.

Deus potest efficere id omne, quod clare percipimus, prout id ipsum percipimus.

D E M O N S T R A T I O.

HÆc omnia clare sequuntur ex præcedenti Propositione. In ipsâ enim Deum existere ex eo probatum est, quod debeat aliquis existere, in quo sint omnes perfectiones, quarum idea aliqua est in nobis: Est autem in nobis idea tantæ alicujus potentiae, ut ab illo solo, in quo ipsa est, cœlum, & terra, & alia etiam omnia, quæ à me, ut possibilia, intelliguntur

tur, fieri possint: ergo simul cum Dei existentiâ hæc etiam omnia de ipso probata sunt.

PROPOSITIO VIII.

Mens & corpus realiter distinguuntur.

DEMONSTRATIO.

Quidquid clare percipimus, à Deo fieri potest, prout illud percipimus (per coroll. præc.): Sed clare percipi-
mus mentem, hoc est, (per def. 6.) substantiam cogitantem
absque corpore, hoc est (per def. 7.) absque substantiâ ali-
quâ extensâ (per propos. 3. & 4.), & vice versa corpus absque
mente (ut facile omnes concedunt). Ergo saltem per divi-
niam potentiam mens esse potest sine corpore, & corpus si-
ne mente.

Jam vero substantiæ, quæ esse possunt una absque aliâ, reali-
ter distinguuntur (per def. 10.); at qui mens & corpus sunt sub-
stantiæ (per def. 5. 6. 7.), quæ una absq; alia esse possunt (ut mox
probatum est): ergo mens, & corpus realiter distinguuntur.

Vide Proposit. 4. Cartesii in fine Responcionum ad 2 Ob-
jectiones; & quæ habentur i. Parte Principiorum ab Art. 22.
usque ad Art. 29: Nam ea hic describere non operæ pretium
judico.

PROPOSITIO IX.

Deus est summe intelligens.

DEMONSTRATIO.

SI neges; ergo Deus, aut nihil, aut non omnia, seu quæ-
dam tantum intelliget. At quædam tantum intelligere, &
cetera ignorare, limitatum & imperfectum intellectum sup-
ponit, quem Deo adscribere absurdum est (per defin. 8.).

Deum autem nihil intelligere, vel indicat in Deo carentiam intellectus, ut in hominibus, ubi nihil intelligunt, ac imperfectionem involvit, quæ in Deum cadere non potest (per eand. definit.) vel indicat, quod perfectioni Dei repugnet, ipsum aliquid intelligere: At, cum sic intellectio de ipso prorsus negetur, non poterit, ullum intellectum creare (per axiom. 8.). Cum autem intellectus clarè, & distinctè à nobis percipiatur, Deus illius causa esse poterit (per coroll. propof. 7.). Ergo longè abest, ut Dei perfectioni repugnet, ipsum aliquid intelligere: Quare erit summè intelligens, q. e. demonstr.

S C H O L I U M.

Quamvis concedendum sit, Deum esse incorporeum, ut Propos. 16. demonstratur; hoc tamen non ita accipiendum, ac si omnes Extensionis perfectiones ab eo removendæ sint; sed tantummodo quatenus extensionis natura & proprietates imperfectionem aliquam involvunt. Quod idem etiam de Dei intellectione dicendum est, quemadmodum omnes, qui ultra vulgus Philosophorum sapere volunt, fatentur, ut fuse explicabitur in nostr. Append. Part. 2. cap. 7.

P R O P O S I T I O X.

Quicquid perfectionis in Deo reperiatur, à Deo est.

D E M O N S T R A T I O.

SI neges: ponatur in Deo aliquam perfectionem esse, quæ à Deo non est. Erit illa in Deo, vel à se, vel ab aliquo à Deo diverso. Si à se, ergo necessariam, sive minimè possibilē habebit existentiam (per Lemm. 2. prop. 7.), adeoq; (per corol. Lemm. 1. ejusdem) erit quid summè perfectum, ac proinde (per definit. 8.) Deus. Si itaque dicatur aliquid in Deo esse,

esse , quòd à se est , simul dicitur id esse à Deo , q. e. demonstr. Si verò ab aliquo à Deo diverso sit , ergo Deus non potest concipi per se summè perfectus contra definit.8. Ergo quicquid perfectionis in Deo reperitur , à Deo est . q. e. d.

P R O P O S I T I O X I.

Non dantur plures Dii.

D E M O N S T R A T I O.

SI neges; concipe , si fieri potest , plures Deos , ex , grat. A & B ; tum necessario (per propos.9) tam A , quam B erit summè intelligens , hoc est , A intelliget omnia , se scilicet , & B ; & vicissim B intelliget se , & A. Sed cum A & B necessario existant (per propos.5.) ; ergò causa veritatis & necessitatis ideæ ipsius B , quæ est in A , est ipse B ; & contra causa veritatis , & necessitatis ideæ ipsius A , quæ est in B , est ipse A ; quapropter erit aliqua perfectio in A , quæ non est ab A ; & in B , quæ non est à B : ideoque (per præced.) A nec Berunt Dii ; adeoque non dantur plures. q. e. d.

Notandum hic , quòd ex hoc solo , quòd aliqua res ex se necessariam involvit existentiam , qualis est Deus , necessariò sequatur , illam esse unicam : ut unusquisque apud se attentâ meditatione comprehendere poterit , atque etiam hic demonstrare potuisseim ; sed modo non ita ab omnibus perceptibili , quemadmodum in hac propositione factum est.

P R O P O S I T I O X I I.

Omnia que existunt , à sola vi Dei conservantur.

D E M O N S T R A T I O.

SI negas; supponatur aliquid se ipsum conservare ; quare (per Lemm.2. propos.7.) ejus natura necessariam invol-

30 PRINCIPIA PHILOSOPHIÆ &c.

vit existentiam; ac proinde (per corollar. Lem. i. ejusdem) esset Deus, darenturque plures Dii, quod est absurdum (per præc.). Ergo nihil existit, quod sola vi Dei non conservetur q. e. d.

COROLLARIUM I.

Deus est omnium rerum Creator.

DEMONSTRATIO.

Deus (per præc.) omnia conservat, hoc est (per ax. 10.) omnia quæ existunt creavit, & adhuc continuo creat.

COROLLARIUM II.

Res nullam ex se habent essentiam, qua sit causa cognitionis Dei: sed contra, Deus est causa rerum, etiam quoad earum essentiam.

DEMONSTRATIO.

Cum nihil perfectionis in Deo reperiatur, quod à Deo non sit, (per propos. 10.); nullam res ex se habebunt essentiam, quæ possit esse causa cognitionis Dei. Sed contra, cum Deus omnia non ex alio generarit, sed prorsus crearit (per prop. 12. cum cor.), & actio creandi nullam agnoscat causam præter efficientem, (sic enim creationem definio) quæ Deus est: sequitur, res ante creationem prorsus nihil fuisse; ac proinde etiam Deum causam fuisse earum essentiæ, q. e. d.

Notandum, hoc Corollarium ex eo etiam patere, quod Deus sit omnium rerum causa sive creator (per coroll. i.), & quod causa omnes effectus perfectiones in se continere debeat (per axiom. 8.), quemadmodum unusquisque facile videre potest.

CO-

COROLLARIUM III.

Hinc clarè sequitur, Deum non sentire, nec propriè percipere: nam illius intellectus à nulla re extra se determinatur: sed omnia ab eo profluunt.

COROLLARIUM IV.

Deus est causalitatè prior rerum essentiā & existentiā, ut clarè ex 1. & 2. corollar. hujus proposit. sequitur.

PROPOSITIO XIII.

Deus est summe verax, minimeque deceptor.

DEMONSTRATIO.

Deo (per def.8.) nihil affingere possumus, in quo aliquid imperfectionis deprehendimus: & cum omnis deceptio (ut per se notum), aut fallendi voluntas, non nisi ex malitiā vel metu procedat: metus autem diminutam potentiam supponat; malitia vero privationem bonitatis: nulla deceptio, aut fallendi voluntas Deo, enti scilicet summè potenti, & summè bono, erit adscribenda: sed contra summè verax minimèque deceptor dicendus, q. e. d. Vide Responsion. ad secundas Objectiones, num. 4.

quia, quandom Dei existentiam ignorabam, nolui aliqua pro veritate assumere, nisi que poteram ex primo cognito ego sum deducere, ut in Prop. 4. Scholio monui. Porro definitiones metus, & malitia non etiam inter definitiones posui, quia nemo eas ignorat, & ius non ego, nisi ad solam hanc propositionem.

Hoc axioma inter axiomata non recentius, quia minime operatus fuit. Nam eo non egebam, nisi ad solam hanc propriam demonstracionem. Et etiam

PROPOSITIO XIV.

Quidquid clare, & distincte percipimus, verum est.

Facultas veri à falso dignoscendi, quæ (ut unusquisque infere) se comperit, & ex omnibus, quæ jam demonstrata sunt videre

32 PRINCIPIA PHILOSOPHIÆ &c.

videre est) in nobis est, à Deo creata est, & continuo conservatur (per prof. 12. cum coroll.), hoc est, (per præc.) ab ente summè veraci minimèque deceptore, neque ullam facultatem (ut unusquisque in se comperit) nobis donavit abstinenti, sive non assentiendi iis, quæ clarè & distinctè percipimus; quare si circa ea deciperemur, omnino à Deo essemus decepti, essetque deceptor, quod (per præc.) est absurdum; quidquid igitur, clarè, & distinctè percipimus, verum est, q. e. d.

S C H O L I U M.

Cùm ea, quibus necessario, ubi à nobis clarè & distinctè percipiuntur, assentiri debemus, necessariò sint vera: atque facultatem habeamus iis, quæ obscura & dubia sunt, sive quæ ex certissimis principiis non sunt deducta, non assentiendi, ut unusquisque in se comperit: clarè sequitur nos semper posse cavere, ne in errores incidamus, & ne unquam fallamur (quod idem adhuc clarius ex sequentibus intelligetur), modo serio apud nos constituamus, nihil affirmare, quod non clarè, & distinctè percipimus, sive quod ex per se claris & certis principiis non deductum est.

P R O P O S I T I O X V.

Error non est quid positivum.

D E M O N S T R A T I O.

SI error quid positivum esset, solum Deum pro causa haberet, à quo continuo deberet procreari (per propos. 12.). At qui hoc est absurdum (per propos. 13.): Ergo error non est, quid positivum. q. e. d.

S C H O-

S C H O L I U M.

CUm error non sit quid positivum in homine , nihil aliud poterit esse , quam privatio recti usus libertatis (per Schol. propos. 14.) : ideoque non , nisi eo sensu , quo dicimus absentiam Solis causam esse tenebrarum , vel quo Deus , propterea quod infantem , excepto visu , aliis similem fecit , causa cæcitatris dicitur ; Deus causa erroris dicendus ; nempe quia nobis intellectum ad pauca tantum se extendentem dedit . Quòd ut clarè intelligatur , & simul etiam quomodo error à solo abusu nostræ voluntatis pendeat , ac denique quomodo ab errore cavere possimus : modos , quos cogitandi habemus , in memoriam revocemus , nempe omnes modos percipiendi (ut sentire , imaginari , & purè intelligere) & voluntari (ut cupere , aversari , affirmare , negare , & dubitare) ; nam omnes ad hos duos referri possunt .

Circa eos autem venit notandum : 1º. quod mens , quatenus res clarè , & distinctè intelligit , iisque assentitur , non potest falli (per propos. 14.) : neque etiam , quatenus res tantum percipit , neque iis assentitur . Nam , quamvis jam percipiam equum alatum , certum est , hanc perceptionem nihil falsitatis continere , quamdiu non assentior , verum esse , dari equum alatum , neque etiam quamdiu dubito , an detur equus alatus . Et cùm assentiri nihil aliud sit , quam voluntatem determinare , sequitur , errorem à solo usu voluntatis pendere .

Quod ut adhuc clarius pateat , notandum 2º , quod nos non tantum habeamus potestatem iis assentiendi , quæ clarè , & distinctè percipimus ; verum etiam iis , quæ quocumque alio modo percipimus . Nam nostra voluntas nullis limitibus determinata est . Quod clarè unusquisq; videre potest , modo ad hoc attendat , nempe quod , si Deus facultatem nostram intelligendi infinitam reddere vellet , non ipsi opus esset , nobis ampliorem facultatem assentiendi dare , quam ea est , quam jam

habemus, ut omnibus à nobis intellectis assentiri possemus: Sed hæc eadem, quam jam habemus, rebus infinitis assentientis sufficeret. Et re ipsa etiam experimur, quod multis assentiamur, quæ ex certis principiis non deduximus. Porro ex his clare videre est, quod, si intellectus æquè latius se extenderet ac volendi facultas, sive, si volendi facultas non latius se extendere posset, quam intellectus, vel denique si facultatem volendi intra limites intellectus continere possemus, nunquam in errorem incideremus (per propos. 14.).

Verum ad duo priora præstanda nullam habemus potestatem: nam implicat, ut voluntas non sit infinita & intellectus creatus finitus. Restat igitur tertium considerandum: nempe an habeamus potestatem facultatem nostram volendi intra limites intellectus continendi. Cùm autem voluntas libera sit ad se determinandam: sequitur nos potestatem habere facultatem assentiendi intra limites intellectus continendi, ac proinde efficiendi, ne in errorem incidamus; unde evidentissime patet, à solo ius libertatis voluntatis pendere, ne unquam fallamur. Quod autem nostra voluntas libera sit, demonstratur Art. 39. Part. I. Princ. & in 4. Meditatione, & à nobis in nostr. Append. cap. ultimo fuse etiam ostenditur. Et quaniuis, ubi rem clare & distinctè percipimus, non possumus ei non assentiri; necessarius iste assensus non ab infirmitate, sed à solâ libertate, & perfectione nostræ voluntatis penderet. Nam assentiri vero est in nobis perfectio (ut per se fatis notum), nec voluntas unquam perfectior est, nec magis libera, quam cum se prorsus determinat. Quod cum contingere potest, ubi mens aliquid clarè, & distinctè intelligit, necessariò eam perfectionem statim sibi dabit (per ax. 5.). Quare longè abest, ut per id, quod minimè indiferentes sumus in amplectendo vero, nos minus liberos esse intelligamus. Nam contrà pro certo statuimus, quò magis indiferentes sumus, cò nos minus liberos esse.

Restat itaque hic tantum explicandum, quomodo error respe-

respectu hominis nihil sit, nisi privatio, respectu vero Dei metra negatio. Quod facile videbimus, si prius animadvertissemus, nos ex eo, quod multa percipimus præter ea, quæ clarè intelligimus, perfectiores esse, quam si ea non perciperemus: ut clarè ex eo constat, quod, si supponeretur, nos nihil clarè & distinctè posse percipere; sed tantum confusè, nihil perfectius haberemus, quam res confusè percipere, nec aliud nostræ naturæ desiderari posset. Porro rebus, quamvis confusis, assentiri, quatenus etiam actio quædam est, perfectio est. Quod etiam unicuique manifestum erit, si, ut supra, supponat, naturæ hominis repugnare, ut res clarè, & distinctè percipiatur; tum enim perspicuum evadet, longè melius homini esse, rebus, quamvis confusis, assentiri, & libertatem exercere, quam semper indifferentem, hoc est (ut modo ostendimus) in infimo gradu libertatis manere. Et si etiam ad usum, & utilitatem vitæ humanæ attendere volumus, id prorsus necessarium reperiemus, ut quotidiana experientia unumquemque satis docet.

Cùm igitur omnes modi, quos cogitandi habemus, quatenus in se solis spectantur, perfecti sint: non, potest eatus in iis esse id, quod formam erroris constituit. Verùm si ad modos volendi, prout ab invicem differunt, attendamus, alios aliis perfectiores inveniemus, prout alii aliis voluntatem minus indifferentem, hoc est, magis liberam reddunt. Deinde etiam videbimus, quòd, quamdiu rebus confusis assentimur, efficiamus, ut mens minus apta sit ad verùm à falso dignoscendum: ac proinde ut optimâ libertate careamus. Quare rebus confusis assentiri, quatenus quid positivum est, nihil imperfectionis, nec formam erroris continet: sed tantum quatenus eo optimâ libertate, quæ ad nostram naturam spectat, & in nostra potestate est, nos nosmet privamus. Tota igitur imperfectio erroris in solâ optimâ libertatis privatione consistet, quæ error vocatur; Privatio autem dicitur, quia aliqua perfectione, quæ nostræ naturæ competit, privamur;

Error verò, quia nostrâ culpâ ea perfectione caremus, quatenus, quemadmodum possumus, voluntatem non intra limites intellectus continemus. Cum igitur error nihil aliud sit respectu hominis, quam privatio perfecti, sive recti usus libertatis, sequitur illam non in ullâ facultate, quam à Deo habet, nec etiam in ulla facultatum operatione, quatenus à Deo dependet, sitam esse. Nec dicere possumus, quod Deus nos majori intellectu, quam nobis dare potuerat, privavit, ac proinde fecit, ut in errores incidere possemus: Nam nullius rei natura à Deo aliquid exigere potest: Nec aliquid ad aliquam rem pertinet, præter id, quod Dei voluntas ei largiri voluit; nihil enim ante Dei voluntatem extitit, nec etiam concipi potest (ut fuse in nostr. Appendic. cap. 7 & 8 explicatur). Quare Deus non magis nos majori intellectu, sive perfectiori facultate intelligendi privavit, quam circulum proprietatibus globi, & peripheriam proprietatibus sphæræ.

Cum itaque nulla nostrarum facultatum, quomodocumque consideretur, ullam in Deo imperfectionem ostendere possit: clarè sequitur, quod imperfectione illa, in quâ forma erroris consistit, non, nisi respectu hominis, sit privatio; verum ad Deum, ut ejus causam relata, non privatio, sed tantum negatio dici possit.

PROPOSITIO XVI.

Dens est incorporeus.

DEMONSTRATIO.

Corpus est subiectum immediatum motus localis (per def. 7.): quare si Deus esset corporeus, divideretur in partes, quòd cum clarè involvat imperfectionem, absurdum est de Deo (per def. 8.) affirmare.

ALI-

A L I T E R.

Si Deus esset corporeus, posset in partes dividi (per def. 7.). Jam vel unaquæque pars per se posset subsistere, vel non posset subsistere: si hoc, esset similis cæteris, quæ à Deo creata sunt, ac proinde, ut omnis res creatæ, continuo eadem vi à Deo procrearetur (per propos. 10. & ax. 11.) & ad Dei naturam non magis, quam cæteræ res creatæ, pertineret, q. e. abs. (per prop. 5.) Verum si unaquæque pars per se existit, debet etiam unaquæque necessariam existentiam involvere (per Lem. 2 propos. 7.), & consequenter unaquæque ens esset summè perfectum (per corol. lem. 2. prop. 7.): sed hoc etiam est absurdum (per prop. 11.): ergo Deus est incorporeus. q. e. dem.

P R O P O S I T I O X V I I .

Deus est ens simplicissimum.

D E M O N S T R A T I O .

Si Deus ex partibus componeretur, deberent partes (ut facile omnes concedent) priores ad minimum naturâ Deo esse, quod est absurdum (per corol. 4. prop. 12.); Est igitur ens simplicissimum, q. e. d.

C O R O L L A R I U M .

Hinc sequitur, Dei intelligentiam, voluntatem, seu Decretum & Potentiam, non distingui, nisi ratione ab ejus essentiâ.

PROPOSITIO XVIII.

Deus est immutabilis.

DEMONSTRATIO.

SI Deus esset mutabilis, non posset ex parte, sed deberet secundum totam essentiam mutari (per prop. 7.); At essentia Dei necessario existit (per prop. 5. 6. & 7.): ergo Deus est immutabilis. q. e. d.

PROPOSITIO XIX.

Deus est æternus.

DEMONSTRATIO.

Deus est ens summè perfectum (per def. 8.), ex quo sequitur (per prop. 5.), ipsum necessariò existere. Si jam ipsi limitatam existentiam tribuamus, limites ejus existentiæ necessario, si non à nobis, saltem ab ipso Deo debent intelligi (per prop. 9.), quia est summè intelligens; quare Deus ultra illos limites se, hoc est (per def. 8.) ens summè perfectum, non existentem intelliget, quod est absurdum (per prop. 5.): ergo Deus non limitatam, sed infinitam habet existentiam, quam æternitatem vocamus. Vide cap. I. part. 2. nostr. Append. Deus igitur est æternus, q. e. d.

PROPOSITIO XX.

Deus omnia ab æterno præordinavit.

DEMONSTRATIO.

CUm Deus sit æternus (per præced.), erit ejus intelligentia æterna, quia ad ejus æternam essentiam pertinet (per corol.

corol. prop. 17.) : atqui ejus intellectus ab ejus voluntate sive decreto in re non differt (per corol. prop. 17.), ergo cum dicimus Deum ab eterno res intellectisse, simul dicimus eum ab eterno res ita voluisse, sive decreuisse, q. e. d.

COROLLARIUM.

Ex hac Propositione sequitur Deum esse summè constanter in suis operibus.

PROPOSITIO XXI.

Substantia extensa in longum, latum, & profundum revera existit: Nosque uni ejus parti uniti sumus.

Res extensa, prout à nobis clarè & distinctè percipitur, ad Dei naturam non pertinet (per propos. 10.): Sed à Deo creari potest (per corol. propos. 7. & per prop. 8.). Deinde clarè & distinctè percipimus, (ut unusquisque in se, quantum cogitat, reperit) substantiam extensam causam sufficientem esse ad producendum in nobis titillationem, dolorem, similesque ideas, sive sensationes, quæ continuò in nobis, quamvis invitis, producuntur: at, si præter substantiam extensam, aliam nostrarum sensationum causam, putà Deum, aut Angelum fingere volumus, statim nos clarum ac distinctum, quem habemus, conceptum destruimus. Quapropter, *Vide de-*
quamdui ad nostras perceptiones rectè attendimus, ut nihil
admittamus, nisi quòd clarè & distinctè percepimus, prorsus
propensi, seu minimè indifferentes erimus ad assentiendum,
quòd substantia extensa sola sit causa nostrarum sensationum;
ac proinde ad affirmandum, quòd res extensa à Deo creata,
existat. Atque in hoc sanè falli non possumus (per prop. 14.
cum Scholio): Quarè verè affirmatur, quod substantia ex-
tensa

monstra-
tionem pro-
pos. 14. &
Schol. pro-
pos. 15.

40 PRÍNCIPIA PHILOSOPHIÆ &c.

tensa in longum, latum, & profundum existat, quod erat primum.

Porro inter nostras sensationes, quæ in nobis (ut jam demonstravimus) à substantiâ extensâ produci debent, magnam differentiam observamus, nempe ubi dico me sentire, seu videre arborem, seu ubi dico, me sitire, dolere, &c. Hujus autem differentiaz causam clarè video me non posse percipere, nisi priùs intelligam, me uni parti materiæ arcte esse unitum, & aliis non item. Quod cum clare & distincte intelligam, nec ullo alio modo à me percipi possit: verum est (per propos. 14. cum Scholio), me uni materiæ parti unitum esse, quod erat secundum. Demonstravimus igitur, quod e.d.

Nota: Nisi Lector hic se consideret tantum, ut rem cogitantem, & corpore carentem; & omnes rationes, quas antea habuit credendi, quod corpus existat, tanquam prejudicia deponas, frustra hanc demonstrationem intelligere conabitur.

Finis primæ Partis.

PRIN-

P R I N C I P I A
P H I L O S O P H I Æ
M O R E G E O M E T R I C O
D E M O N S T R A T A.

P A R S II.

P O S T U L A T U M.

PEtitur hic tantum, ut unusquisque ad suas percep-
tiones quām accuratissimē attendat, quō clarum ab
obscuro distinguere possit.

D E F I N I T I O N E S.

I. *Extenſo* est id, quod tribus dimensionibus conſtat: non
autem per extenſionem intelligimus aëtum extendendi, aut
aliquid à quantitate diſtinguētum.

II. Per *Subſtantiam* intelligimus id, quod ad existendum
ſolo Dei concurſu indiget.

III. *Atomus* est pars materiæ ſua naturā indiſſibilis.

IV. *Indefinitum* est id, cuius fines (ſi quos habet) ab hu-
mano intellectu inveſtigari nequeunt.

V. *Vacuum* est extenſio ſine ſubſtantia corporeā.

VI. *Spatium* ab extenſione non, niſi ratione, diſtingui-
mus, ſive in re non diſſert. Lege Art. 10. Part. 2. Princip.

VII. Quod per cogitationem dividi intelligimus, id *di-
ſibile* eſt, ſaltem potentia.

VIII. *Motus localis* eſt translatio unius partis materiæ,
ſive unius corporis, ex viciniā eorum corporum, quæ illud
immediate contingunt, & tanquam quiescentia ſpectantur,
in viciniam aliorum.

F

Hac

Hac Definitione utitur Cartesius ad motum localem explicandum, quæ ut recte intelligatur, considerandum venit

1°. Quod per partem materie intelligit, id omne, quod simul transfertur, et si rursus id ipsum constare possit ex multis partibus.

2°. Quod ad ritandam confusionem in hac definitione loquitur tantum de eo, quod perpetuo est in re mobili, scilicet translatione, ne confundatur, ut passim ab aliis factum est, cum vi vel actione, quæ transfert: Quam vim vel actionem vulgo putant tantum ad motum requiri; non vero ad quietem, in quo planè decipiuntur. Nam, ut per se notum, eadem vis requiritur, ut alicui corpori quiescenti certi gradus motus simul imprimantur, quæ requiritur, ut rursus eidem corpori certi isti gradus motus simul adimantur, adeoque planè quiescat. Quin etiam experientia probatur; nam ferè equali vi utimur, ad navigium in aquâ stagnante quiescens impellen-dum, quam ad idem, cum moveretur, subito retinendum; & certè planè eadem esset, nisi ab aquæ ab eo sublevata gravitate, & lento-re in retinendo adjuvaremur.

3°. Quod ait, translationem fieri ex viciniâ corporum contiguorum in viciniam aliorum; Non vero ex uno loco in alium. Nam locus (ut ipse explicuit Art. 13. Part. 2.) non est aliquid in re, sed tantum pender à nostra cogitatione, adeò ut idem corpus possit dici locum simul mutare & non mutare: non vero è viciniâ corporis contigi simul transferri & non transferri: una enim tantum corpora eodem temporis momento eidem mobili contigua esse possunt.

4°. Quod non ait absolute translationem fieri ex viciniâ corporum contiguorum, sed eorum duntaxat, quæ tanquam quiescentia spe-

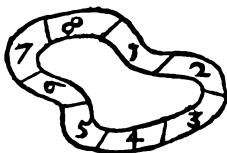

Et tantur: nam ut transferatur corpus A à corpore B quiescente, eadem vis & actio requiri-
ritur ex una parte, quæ ex altera; quod clা
rè appareat exemplo scaphæ, luto sive arena, quæ in fundo aqua sunt,
adhærentis; hac enim ut propellatur, & qualis necessario vis tam fun-
do, quam scaphæ impingenda erit. Quapropter vis, quâ corpora mo-
veri debent, aquæ corpori moti, atque quiescenti, impenditur. Tran-
statio vero est reciproca; nam si scapha separetur ab arenâ, arena
etiam

etiam à scapha separatur. Si itaque absolute corporum, quæ à scapha invicem separantur, uni in unam, alteri in alteram partem, aequalis motus tribuere, & unum non tanquam quiescens spectare vellemus, idque ob id solum, quod eadem actio sit in uno, quæ in altero; tum etiam corporibus, quæ ab omnibus tanquam quiescentia spectantur, e.g. arena, à qua scapha separatur, tantundem motus tribuere cogeremur, quantum corporibus motis; nam, uti ostendimus, eadem actio requiritur ex una, quæ ex altera parte, & translatio est reciproca: sed hoc à communi loquendi usu nimium abhorret. Verum quamvis ea corpora, à quibus separantur alia, tanquam quiescentia spectentur, ac etiam talia vocentur, tamen recordabimur, quod id omne, quod in corpore moto est, propter quod moveri dicitur, etiam sit in corpore quiescente.

5º. Denique ex def. etiam clare apparet, quod unumquodque corpus habeat unum durum axis motum sibi proprium, quoniam ab unis tantum corporibus sibi contiguis, & quiescentibus recedere intelligitur: Attamen, si corpus motum sit pars aliorum corporum, alios motus habentium, clare intelligimus, ipsum etiam participare posse ex aliis innumeris; sed quia non facile tam multi simul intelligi, nec etiam omnes agnosciri possunt, sufficiet unicum illum, qui cuique corpori est proprius, in ipso considerare. Lege Art. 31. Part. 2. Princip.

I X. Per Circulum corporum motorum tantum intelligimus, cum ultinum corpus, quod propter impulsus alterius movetur, primum motorum immediate tangit: quamvis linea, quæ ab omnibus corporibus simul per impulsum unius motus describitur, sit valde contorta.

A X I O M A T A.

I. **N**ihil nullæ sunt proprietates.

II. **N**olidquid ab aliquâ re tolli potest, eâ integrâ remanente, ipsius essentiam non constituit: id autem, quod, si auferatur, rem tollit, ejus essentiam constituit.

III. In duritate nihil aliud sensus nobis indicat, nec aliud de ipsa clarè & distinctè intelligimus, quām quod partes durorum corporum motui manuum nostrarum resistunt.

IV. Si duo corpora ad invicem accedant, vel ab invicem recedant, non ideo majus aut minus spatium occupabunt.

V. Pars materiæ, sive cedat, sive resistat, non ideo naturaliter corporis amittit.

VI. Motus, quies; figura, & similia non possunt concipi sine extensione.

VII. Ultra sensiles qualitates nihil remanet in corpore praeter extensionem & ejus affectiones, in Part. I. Principior. memoratae.

VIII. Unum spatium, sive extensio aliqua non potest esse unâ vice major, quām aliâ.

IX. Omnis extensio dividii potest, saltem cogitatione.

De veritate hujus axiomatis nemo, qui elementa Mathematica tantum didicit, dubitat. Spatum enim datum inter tangentem & Circulum infinitis aliis circulis majoribus dividii semper potest. Quad idem etiam ex Hyperbole Asymptotis patet.

X. Nemo fines alicujus extensionis sive spatii concipere potest, nisi simul ultra ipsos alia spatia, hoc immediatè sequentia, concipiat.

XI. Si materia sit multiplex, neque una aliam immediatè tangit, unaquæque necessariò sub finibus, ultrà quos non datur materia, comprehenditur.

XII. Minutissima corpora facile motui manuum nostrarum cedunt.

XIII. Unum spatium aliud spatium non penetrat, nec unâ vice majus est, quām aliâ.

XIV. Si canalis A sit ejusdem longitudinis, ac C; at C duplo latior, quam A: Et aliqua materia fluida duplo celerius transeat per canalem A, quām quæ transit per canalem C; tantundem materiæ eodem

dem temporis spatio per canalem A transibit, quantum per C; & si per canalem A tantundem transeat, atque per C, illa duplò celerius movebitur.

XV. Quæ uni tertio conveniunt, inter se conveniunt. Et quæ ejusdem tertii dupla sunt, inter se sunt æqualia.

XVI. Materia, quæ diversimode movetur, tot ad minimum habet partes actu divisas, quot varii celeritatis gradus simul in ipsa observantur.

XVII. Linea, inter duo puncta brevissima, est recta.

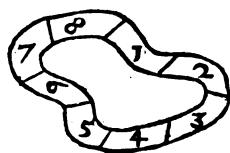
XVIII. Corpus A à C versus B motum, si à B versus A C repellatur, per eandem versus C movebitur lineam.

XIX. Corpora, quæ contrarios habent motus, cum sibi mutuo occurrunt, ambo aliquam variationem pati coguntur, vel ad minimū alterutrum.

XX. Variatio in aliqua re procedit à vi fortiori.

XXI. Si, cum corpus 1 movetur versus corpus 2, idque impellit, & corpus 8 ex hoc impulsu versus 1 moveatur, corpora 1, 2, 3, &c. non possunt esse in rectâ linea: sed omnia usque ad 8 integrum circulum componunt;

Vid. Defin. 9.

L E M M A I.

Ubi datur Extensio sive Spatium, ibi datur necessariò Substantia.

D E M O N S T R A T I O.

E xtensio sive spatium (per ax. 1.) non potest esse purum nihil; est ergo attributum, quod necessariò alicui rei tribui debet. Non Deo (per propos. 16. part. 1.); ergo rei, quæ indiget solo concursu Dei ad existendum (per propos. 12. part. 1.), hoc est (per def. 2. hujus), substantiæ. q. e. d.

LEMMA II.

Rarefactio & Condensatio clarè & distinctè à nobis concipiuntur ; quamvis non concedamus , corpora in rarefactione majus spatum occupare , quam in condensatione.

DEMONSTRATIO.

Possunt enim clarè & distinctè concipi per id solum, quòd partes alicujus corporis ab invicem recedant, vel ad invicem accedant ; Ergo (per Ax.4.) non majus , neque minus spatiū occupabunt : nam si partes alicujus corporis , putà spongiæ , ex eo , quòd ad invicem accedant , corpora , quibus ipsius intervalla replentur , expellant , per hoc solum istud corpus densius reddetur , nec ideo minus spatiū , quam antea ejus partes occupabunt (per Ax.4.). Et si iterum ab invicem recedant , & meatus ab aliis corporibus repleantur , fiet rarefactio , nec tamen majus spatiū occupabunt . Et hoc , quòd ope sensuum clarè percipimus in spongiâ , possumus solo intellectu concipere de omnibus corporibus , quamvis eorum intervalla humanum sensum planè effugiant . Quare Rarefactio , & Condensatio clarè & distinctè à nobis concipiuntur , &c. q. e. d.

Visum fuit hac primittere , ut intellectus præjudicia de Spatio , Rarefactione &c. exueret , & aptus redderetur ad ea , quæ sequentur , intelligenda.

PROPOSITIO I.

Quamvis durities , pondus & reliquæ sensiles qualitates à corpore aliquo separantur , integra remanebit nihilominus natura corporis.

DEMONSTRATIO.

IN duricie , putà hujus lapidis , nihil aliud sensus nobis indicat , nec aliud de ipsâ clarè & distincte intelligimus , quam quòd

quòd partes durorum corporum motui manuum nostrarum resistant (per Ax. 3.): Quare (per propos. 14. pàrt. I.) duries etiam nihil aliud erit. Si verò istud corpus in pulvulos quam minutissimos redigatur, ejus partes facile recedent (per Ax. 12.), nec tamen corporis naturam amittet (per Ax. 5.) q. e. d.

In pondere, cæterisque sensilibus qualitatibus eodem modo procedit demonstratio.

P R O P O S I T I O I I.

Corporis sive Materia natura in sola extensione consistit.

D E M O N S T R A T I O.

Natura corporis non tollitur ex sublatione sensilium qualitatum (per propos. 1. hujus); ergo neque constituunt ipsius essentiam (per Ax. 2.): Nihil ergo remanet preter extensionem, & ejus affectiones (per Ax. 7.). Quare, si tollatur extensio, nihil remanebit, quod ad naturam corporis pertineat, sed prorsus tolletur; ergo (per Ax. 2.) in sola extensione Corporis natura consistit. q. e. d.

C O R O L L A R I U M.

Spatium & Corpus in re non differunt.

D E M O N S T R A T I O.

Corpus & extensio in re non differunt (per præced.), spatium etiam & extensio in re non differunt (per defin. 6.); ergo (per axiom. 15.) spatium & corpus in re non differunt. q. e. d.

S C H O-

S C H O L I U M.

*Vide de his
fusius in
Append.
part. 2. c.
3. & 9.*

QUAMVIS dicamus, Deum esse ubique, non ideo conceditur Deum esse extensum, hoc est (per præc.), corporeum; nam esse ubique refertur ad solam potentiam Dei & ejus concursum, quores omnes conservat: Adeo ut Dei ubiquitas referatur non magis ad extensionem sive corpus, quam ad angelos, & animas humanas. Sed notandum, quod, cum dicimus ipsius potentiam esse ubique, non secludamus ipsius essentiam; nam, ubi ipsius potentia, ibi etiam est ipsius essentia: Sed solum, ut corporeitatem secludamus, hoc est, Deum non aliquam potentiam corpoream esse ubique, sed potentiam sive essentiam divinam, quæ communis est ad conservandum extensionem, & res cogitantes, quas profecto conservare non potuisset, si ipsius potentia, hoc est, essentia corporea esset.

PROPOSITIO III.

Repugnat, ut detur vacuum.

DEMONSTRATIO.

PER vacuum intelligitur extensio sine substantia corporea (per def. 5.), hoc est (per propos. 2. hujus), corpus sine corpore, quod est absurdum.

Ad uberiorem autem explicationem, & ad prejudicium de vacuo emendandum, legantur Art. 17. & 18. Part. 2. Princ. ubi principiæ notetur, quod corpora, inter quæ nihil interjacet, necessario se mutuo tangant, & etiam, quod nihili nulla sint proprietates.

PR O-

P R O P O S I T I O I V .

Una pars corporis non majus spatium occupat unā vice , quam alia , & contrā idem spatium unā vice non plus corporis continet , quam alia .

D E M O N S T R A T I O .

Spatium & corpus in re non differunt (per Corol. prop. 2. hujus). Ergo cum dicimus , spatium unā vice non majus est , quam alia ; (per Ax. 13.) simul dicimus , corpus non posse majus esse , hoc est , majus spatium occupare una vice , quam alia , quod erat primum. Porrò ex hoc , quod spatium & corpus in re non differunt ; sequitur , cum dicimus , corpus non posse majus spatium occupare unā vice , quam alia , nos simul dicere , idem spatium non plus corporis posse continere una vice , quam alia , q. e. d.

C O R O L L A R I U M .

Corpora , que aquale spatium occupant , putà aurum & aër , eaque multum materie , sive substantie corporeæ habent .

D E M O N S T R A T I O .

Substantia corporea non in duritie e. g. auri , neque in mollitie e. g. aëris , neque in ulla sensilium qualitatum (per propos. 1. hujus) : sed in sola extensione consistit (per propos. 2. hujus). Cum autem (ex Hyp.) tantundem spatii , sive (per def. 6.) extensionis sit in uno , quam in alio ; ergo etiam tantundem substantiaz corporeaz , q. e. d.

G

P R O -

PROPOSITIO V.

Nulle dantur Atomi.

DEMONSTRATIO.

A Tomi sunt partes materiæ indivisibilés ex sua natura (per def. 3.): sed cùm natura materiæ consistat in extensione (per prop. 2. hujus), quæ natura sua, quantumvis parva, est divisibilis (per Ax. 9. & def. 7.); ergo pars materiæ, quantumvis parva, natura sua est divisibilis, h. e. nullæ dantur Atomi, sive partes materiæ natura sua indivisibiles, q. e. d.

S C H O L I U M.

M Agna & intricata quæstio de Atomis semper fuit. Quidam asserunt dari Atomos, ex eo, quod infinitum non potest esse majus alio infinito; & si duæ quantitates, putâ A & dupla ipsius A, sint divisibiles in infinitum, poterunt etiam potentia Dei, qui eorum infinitas partes uno intuitu intelligit, in infinitas partes actu dividi. Ergo, cùm, ut dictum est, unum infinitum non majus sit alio infinito, erit quantitas A æqualis suo duplo, quod est absurdum. Deinde etiam quærunt, an dimidia pars numeri infiniti sit etiam infinita; & an par sit an impar, & alia ejusmodi. Ad quæ omnia Cartesius respondit, nos non debere ea, quæ sub nostrum intellectum cadunt, ac proinde clarè & distinctè concipiuntur, rejicere propter alia, quæ nostrum intellectum aut captum excedunt; ac proinde non, nisi admodum inadæquatè, à nobis percipiuntur. Infinitum verò & ejus proprietates humatum intellectum, natura scilicet finitum, excedunt; adeoque ineptum foret id, quod clarè & distinctè de spatio concipimus, tanquam falsum rejicere, sive de eo dubitare, properea

terea quòd non comprehendamus infinitum. Et hanc ob causam Cartesius ea, in quibus nullos fines adverimus, quàlia sunt extensio mundi, divisibilitas partium materiæ &c. pro indefinitis habet. Lege Art. 26. part. I. Princip.

P R O P O S I T I O . VI.

*Materia est indefinite extensa, materiaque cœli, & terra
unia eademque est.*

D E M O N S T R A T I O .

1. *P artis.* Extensionis, id est (per prop. 2. hujus) materiæ nullos fines imaginari possumus, nisi ultrà ipsos alia spatio (per ax. 10.) id est (per def. 6.) extensionem sive materiam concipiamus, & hoc indefinitè. Quod erat primum.

2. *P artis.* Essentia materiæ consistit in extensione (per prop. 2. hujus), eaque indefinita (per 1. partem), hoc est (per def. 4.) quæ sub nullis finibus ab humano intellectu percipi potest: ergo (per ax. 11.) non est multiplex, sed ubique una eademque. Quod erat secundum.

S C H O L I U M .

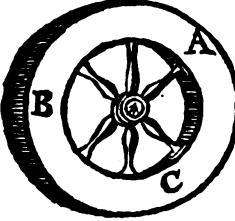
H Ucuscque de naturâ sive essentiâ extensionis egimus. Quod autem talis, qualem illam concipiimus, à Deo creata existat, propositione ultimâ Primæ Partis demonstravimus; & ex proposit. 12. primæ Partis sequitur, nunc eandem eadem, quâ creatâ est potentia, conservari. Deinde etiam eadem ultima propos. prim. Part. demonstravimus nos, quatenus res cogitantes, unitos esse parti alicui istius materiæ, cuius ope percipimus, dari actu omnes illas variationes, quarum, ex sola materiæ contemplatione, eam scimus esse capacem, uti sunt divisibilitas, motus localis, sive migratio unius

unius partis ex uno loco in alium , quam clarè & distinctè percipimus , modò intelligamus , alias partes materiæ in locum migrantium succedere. Atque hæc divisio & motus infinitis modis à nobis concipiuntur , ac proinde infinitæ etiam materiæ variationes concipi possunt. Dico , eas clarè distinctè que à nobis concipi , quamdiu nempe ipsas , tanquam extensio nis modos ; non autem tanquam res ab extensione realiter distinctas concipimus , ut fusè est explicatum Princip. Part. I. Et quamvis Philosophi alios quampkures motus finixerunt , nobis tamen nihil , nisi quod clarè & distinctè concipimus , admittentibus , quia nullius motus , præter localem , extensionem esse capacem , clarè & distinctè intelligimus ; nec etiam ullus alius sub nostram imaginationem cadit ; nullus etiam præter localem erit admittendus.

Verùm Zeno , ut fertur , negavit motum localem , idque ob varias rationes , quas Diogenes Cynicus suo more refutavit , deambulando scilicet per Scholam , in qua hæc à Zenone docebantur : auditoresque illius sua deambulatione perturban do. Ubi autem sensit , se à quodam auditore detineri , ut ejus ambulationem impediret , ipsum increpuit , dicens , cur sic ausus es tui magistri rationes refutare. Sed ne fortè quis per rationes Zenonis deceptus , putet sensus aliquid , motum scilicet , nobis ostendere , quod planè intellectui repugnet , adeo ut mens etiam circa ea , quæ ope intellectus clarè & distinctè percipit , deciperetur ; præcipuas ipsius rationes hic adferam , simulque ostendam , eas non nisi falsis niti præjudiciis : nim rūm , quia verum materiæ conceptum nullum habuit.

Primo itaque ajunt , ipsum dixisse ; quòd , si daretur motus localis , motus corporis circulariter summa celeritate moti non differret à quiete : Atqui hoc absurdum , ergo & illud. Probat consequens . Illud corpus quiescit , cuius omnia puncta assidue manent in eodem loco : atqui omnia puncta corporis circulariter summa celeritate moti assidue manent in eodem loco ; Ergo &c. Atque hoc ipsum dicunt explicasse exempla

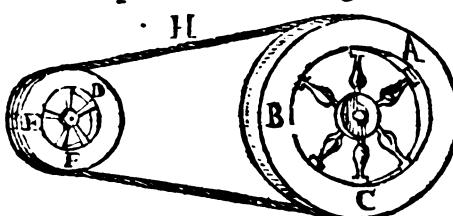
emplo rotę, putà ABC, quæ si quadam celeritate circa centrum suum moveatur, punctum A citius per B & C absolvet circulum, quam si tardius moveretur. Ponatur igitur e.g. cum tardè incipit moveri post lapsam horam esse in eodem loco, à quo incepit. Quod si vero duplo celerius moveri ponatur, erit in loco, à quo incepit moveri, post lapsam dimidiā horam, & si quadruplo celerius post lapsum quadrantem, & si concipiamus hanc celeritatem in infinitum augeri, & tempus diminui usque in momenta: tum punctum A in summa illa celeritate omnibus momentis, sive assiduè erit in loco, à quo incipit moveri, atque adeo in eodem semper manet loco; & id, quod de puncto A intelligimus, intelligendum etiam est de omnibus punctis hujus rotæ; quocirca omnia puncta in summa illa celeritate assiduè manent in eodem loco.

Verùm, ut respondeam, venit notandum hoc argumentum magis esse contra summam motus celeritatem, quam contra motum ipsum: attamen an rectè argumentetur Zeno, hic non examinabimus, sed potius ipsius præjudicia, quibus tota hæc argumentatio, quatenus ea motum impugnare putat, nittitur, detegemus. Primò igitur supponit corpora adeo celeriter posse concipi moveri, ut celerius moveri nequeant. Secundò tempus componi ex momentis, sicut alii componi quantitatem ex punctis indivisilibus conceperunt. Quod utrumque falsum: Nam nunquam motum adeo celerem concipere possumus, quo simul celeriorem non concipiamus. Repugnat enim nostro intellectui, motum, quantumvis parvam lineam dëscriptentem, adeò celerem concipere, ut celerior non dari possit. Atque idem etiam locum habet in tarditate: Nam implicat concipere motum adeo tardum, ut tardior non dari possit. De tempore etiam, quod motus mensura est, idem asserimus, videlicet, quod clarè repugnat nostro intellectui

54 PRINCIPIA PHILOSOPHIÆ &c.

lectuiconcipere tempus , quo brevius non dari possit. Quæ omnia ut probemus , vestigia Zenonis sequamur. Ponamus

igitur , ut ipse , Rotam A B C circa centrum tali celeritate moveri, ut punctum A omnibus momentis sit in loco A, à quo movetur. Dico me clarè concipere celeritatem

hac indefinitè celeriorem , & consequenter momenta in infinitum minora. Nam ponatur , dum rota A B C circa centrum movetur , facere ope chordæ A, ut etiam alia rota D E F (quam ipsa duplo minorem pono) circa centrum moveatur. Cum autem rota D E F duplo minor supponatur rotâ A B C; perspicuum est , rotam D E F duplo celerius moveri rotâ A B C ; & per consequens punctum D singulis dimidiis momentis esse iterum in eodem loco , à quo incepit moveri. Deinde si rotæ A B C tribuamus motum rotæ D E F , tum D E F quadruplo celerius movebitur , quam antea ; & si iterum hanc ultimam celeritatem rotæ D E F tribuamus rotæ A B C , tum D E F octuplo celerius movebitur , & sic in infinitum. Verùm ex solo materiæ conceptu hoc clarissimè apparet. Nam materiæ essentia consistit in extensione , sive spatio semper divisibili , ut probavimus ; ac motus sine spatio non datur. Demonstravimus etiam , quod una pars materiæ non potest simul duo spatia occupare ; idem enim esset , ac si dicéremus , unam partem materiæ æqualem esse suo duplo , ut ex supra demonstratis patet : ergo si pars materiæ movesetur , per spatiū aliquod movetur , quod spatiū , quantumvis parvum fingatur esse , & per consequens etiam tempus , per quod ille motus mensuratur , erit tamen divisibile , & per consequens duratio istius motus sive tempus divisibile erit , & hoc in infinitum , q. e. d.

Pergamus jam ad aliud , quod ab ipso allatum dicitur sophis-

sophisma, nempe hujusmodi. Si corpus movetur, aut moveatur in loco, in quo est, aut in quo non est. At non, in quo est: nam, si alicubi est, necessario quiescit. Neque etiam, in quo non est: Ergo corpus non movetur. Sed hæc argumentatio est planè similis priori; supponit enim etiam dari tempus, quò minus non detur: nam si ei respondeamus, corpus moveri non in loco; sed à loco, in quo est, ad locum, in quo non est; rogabit, an in locis intermediis non fuit. Si respondeamus distinguendo, si per fuit intelligitur, *quievit*, nos negare alicubi fuisse, quamdiu movebatur: sed si per fuit intelligitur, *exstiterit*, nos dicere, quòd, quamdiu movebatur, necessario existebat: Iterum rogabit, ubinam exstiterit, quamdiu movebatur. Si denuo respondeamus, si per illud *ubinam exstiterit*, rogare velit, *quem locum servaverit*, quamdiu movebatur, nos dicere nullum servasse: si verò *quem locum mutaverit*, nos dicere omnia, quæ assignare velit loca illius spatii, per quod movebatur, mutasse: perget rogare, an eodem temporis momento locum occupare & mutare potuit. Ad quod denique respondemus, distinguendo scilicet, ipsum, si per temporis momentum, intelligat tale tempus, quo minus dari non possit, rem non intelligibilem, ut satis ostensum est, rogare, ideoque responsione indignam: si vero tempus eo sensu, quo supra explicui, sumit, id est, suo vero sensu, numquam tam parvum tempus posse assignare, quo quamvis etiam vel indefinite brevius ponatur, non posset corpus locum occupare & mutare, quòd fatis attendenti est manifestum. Unde clarè patet, quod supra dicebamus, ipsum supponere tempus tam parvum, quo minus dari non possit, ac proinde etiam nihil probare.

Præter hæc duo aliud adhuc Zenonis circumfertur argumentum, quòd simul cum ejus refutatione legi potest, apud Cartes. Epistol. penultim. volum. prim.

Velim autem hic Lectores meos animadvertere, me rationibus Zenonis meas opposuisse rationes, adeoque ipsum ratione redar-

56 PRINCIPIA PHILOSOPHIAE &c.

redarguisse; non autem sensibus, quemadmodum Diogenes fecit. Neque enim sensus aliud quid veritatis inquisitori suggerere possunt, quam Naturæ Phænomena, quibus determinatur ad illorum causas investigandas: non autem unquam quid, quod intellectus clarè & distinctè verum esse deprehendit, falsum esse, ostendere. Sic enim nos judicamus, adeoque hæc nostra est Methodus; res, quas proponimus, rationibus clarè & distinctè ab intellectu perceptis, demonstrare; insuper habentes, quidquid, quod iis contrarium videtur, sensus distent; qui, ut diximus, intellectum solummodo determinare queunt, ut hoc potius, quam illud inquirat; non autem falsitatis, cum quid clarè & distinctè percepit, arguere.

PROPOSITIO VII.

Nullum corpus locum alterius ingreditur, nisi simul illud alterum locum alicujus alterius corporis ingrediatur.

DEMONSTRATIO.

*Vide Fig.
Prop. seq.*

SI negas, ponatur, si fieri potest, corpus A ingredi locum corporis B, quod suppono ipsi A æquale, & à suo loco non recedere: ergo spatiū, quod tantum continebat B, jam (per hypothes.) continet A & B: adeoque duplum substantiæ corporeæ, quam antea continebat, quod (per prop. 4. hujus) est absurdum: Ergo nullum corpus locum alterius ingreditur, &c. q. e. d.

PROPOSITIO VIII.

Cum corpus aliquod locum alterius ingreditur, eodem temporis momento locus ab eo derelictus ab alio corpore occupatur, quod ipsum immediate tangit.

DE-

DEMONSTRATIO.

SI corpus B movetur versus D, corpora A & C eodem temporis momento ad se invicem accident, ac se invicem tangent, vel non. Si ad se invicem accedant & tangant, conceditur intentum. Si vero non ad se invicem accedant, sed totum spatium a B derelictum, inter A & C interjaceat, ergo corpus aequaliter ipsi B (per corol. propos. 2. hujus, & corol. prop. 4. hujus) interjacet. At non (per hypothes.) idem B: ergo aliud, quod eodem temporis momento ipsius locum ingreditur, & cum eodem temporis momento ingrediatur, nullum aliud potest esse, quam quod immediatae tangit, per Schol. prop. 6. hujus; ibi enim demonstravimus, nullum dari motum ex uno loco in alium, qui tempus, quo brevius semper datur, non requirat: Ex quo sequitur, spatium corporis B eodem temporis momento ab alio corpore non posse occupari, quod per spatium aliquod moveri deberet, antequam ejus locum ingrederetur. Ergo tantum corpus, quod B immediatae tangit, eodem temporis momento illius locum ingreditur, q. e. d.

S C H O L I U M.

Quoniam partes materiae realiter ab invicem distinguuntur, (per Art. 6 i. Part. i. Princip.) una absque aliâ esse potest (per corol. propos. 7. part. i.); nec ab invicem dependent: Quare omnia illa figura de Sympathiâ & Antipathiâ, ut falsa, sunt rejicienda. Porro cum causa alicuius effectus semper positiva debeat esse (per Axiom. 8. part. i.), nunquam dicendum erit, quod corpus aliquod movetur, ne detur vacuum: sed tantum ex alterius impulsu.

58 PRINCIPIA PHILOSOPHIAE &c.
COROLLARIUM.

In omni motu integer Circulus corporum simul moveatur.

D E M O N S T R A T I O.

EO tempore, quo corpus 1 ingreditur locum corporis 2, hoc corpus 2, in alterius locum, puta 3, debet ingredi, & sic porro (per propos. 7. hujus): Deinde eodem temporis momento, quo corpus 1, locum corporis 2, ingrediebatur, locus, à corpore 1 derelictus, ab alio occupari debet (per prop. 8. hujus) puta 8, aut aliud, quod ipsum 1 immediate tangit; quod cum fiat ex solo impulsu alterius corporis, (per Scholium præced.) quod hic supponitur esse 1; non possunt omnia hæc corpora mota in eadem rectâ lineâ esse (per Axiom. 21.): sed (per definit. 9.) integrum circulum describunt, q. e. d.

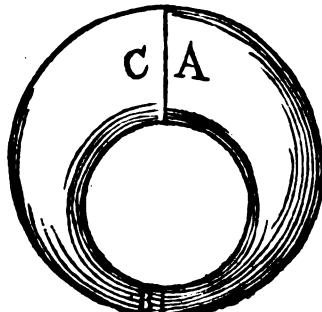
P R O P O S I T I O I X.

Si canalis ABC circularis sit aqua plenus, & in A sit quadruplo latior, quam in B, eo tempore, quo illa aqua (vel aliud corpus fluidum) qua est in A versus B incipit moveri, aqua, qua est in B quadruplo celerius movebitur.

D E M O N S T R A T I O.

Cum tota aqua, qua est in A movetur verus B, debet simul tantum aqua ex C, qua A immediate tangit, ejus locum ingredi (per propos. 8. hujus): & ex B tantum aqua locum C debebit ingredi (per eandem): ergo (per Ax. 14.) quadruplo celerius movebitur, q. e. d.

Id, quod de circulari canali dicimus,

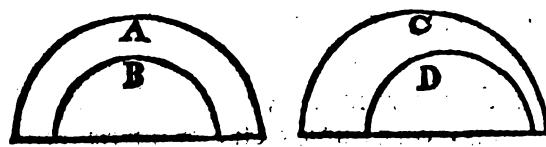

cimus, etiam est intelligendum de omnibus inæqualibus spatiis, per quæ corpora, quæ simul moventur, coguntur transire, demonstratio enim in cæteris eadem erit.

LEMMA.

Si duo Semicirculi ex eodem centro describantur, ut A & B: spatium inter peripherias erit ubique æquale: Si verò ex diversis centris describantur, ut C & D, spatium inter peripherias erit ubique inæquale.

Demonstratio patet ex sola definitione circuli.

PROPOSITIO X.

Corpus fluidum, quod per Canalem ABC moveatur, accipit indefinitos gradus celeritatis.

Vide Fig.
Propos.
præced.

DEMONSTRATIO.

Spatium inter A & B est ubique inæquale (per lemm. præc.); ergo (per propos. 9. hujus) celeritas, quâ corpus fluidum per canalem ABC moveatur, erit ubique inæqualis. Porro, cum inter A & B indefinita spatia semper minora atque minora cogitatione concipiamus (per prop. 5. hujus:) etiam ipsius inæqualitates, quæ ubique sunt, indefinitas concipiems, ac proinde (per propos. 9. hujus) celeritatis gradus erunt indefiniti, q. e. d.

PROPOSITIO XI.

In materia, que per canalem ABC fluit, datur divisio in particulas indefinitas.

Vide Fig.
Propos. 9.

H 2

D E.

DEMONSTRATIO.

Materia, quæ per canalem ABC fluit, acquirit simul indefinitos gradus celeritatis (per prop. 10. hujus), ergo (per ax. 16.) habet indefinitas partes reverâ divisæ, q. e. d. *Lege Art. 34. & 35. Part. 2. Princip.*

S C H O L I U M.

Hucusque egimus de naturâ motus; oportet jam, ut ejus causam inquiramus, quæ duplex est, primaria scilicet sive generalis, quæ causa est omnium motuum, qui sunt in mundo; & particularis, à qua fit, ut singulæ materiæ partes motus, quos prius non habuerunt, acquirant. Ad generalem quod attinet, cum nihil sit admittendum (per propos. 14. part. 1. & Schol. prop. 17. ejusd. part.), nisi quod clare & distinctè percipimus, nullamque aliam causam præter Deum (materiæ scilicet creatorem) clarè & distinctè intelligamus, manifestè apparet, nullam aliam causam generalem præter Deum esse admittendam. Quod autem hic de motu dicimus, etiam de quiete intelligendum venit.

P R O P O S I T I O XII.

Deus est causa principialis motus.

DEMONSTRATIO.

Inspiciatur Scholium proxime præcedens.

P R O P O S I T I O XIII.

Eandem quantitatem motus & quietis, quam Deus semel materiæ impressit, etiamnum suo concursu conservat.

DE-

D E M O N S T R A T I O.

Cum Deus sit causa motus & quietis (per propos. 12. hujus): etiamnum eadem potentia, quâ eos creavit, conservat (per ax. 10. part. 1.); & quidem eadem illâ quantitate, quâ eos primo creavit, (per corollar. prop. 20. part. 1.) q. e. d.

S C H O L I U M.

I. Quamvis in Theologiâ dicatur, Deum multa agere ex beneplacito, & ut potentiam suam hominibus ostendat; tamen cum ea, quæ à solo ejus beneplacito pendent, non nisi divinâ revelatione innotescant, ista in Philosophia, ubi tantum in id, quod ratio dictat inquiritur, non erunt admittenda, ne Philosophia cum Theologiâ confundatur.

II. Quamvis motus nihil aliud sit in materiâ motâ, quam ejus modus, certam tamen & determinatam habet quantitatem, quæ quomodo intelligenda veniat, patebit ex sequentibus. Lege Art. 36. Part. 2. Princ.

P R O P O S I T I O X I V.

Uneaqueque res, quatenus simplex & indivisa est, & in se sola consideratur, quantum in se est, semper in eodem statu perseverat.

Propositio hæc multis tanquam axioma est, eam tamen demonstrabimus.

D E M O N S T R A T I O.

Cum nihil sit in aliquo statu, nisi ex solo Dei concursu (per prop. 12. part. 1.); & Deus in suis operibus sit summe constans (per corol. propos. 20. part. 1.): si ad nullas causas externas, particulares scilicet attendamus, sed rem in se sola consideremus, affirmandum erit, quod illa, quantum in se est, in statu suo, in quo est, semper perseverat, q.e.d.

COROLLARIUM.

Corpus, quod semel moveatur, semper moveri pergit, nisi à causis externis retardetur.

DEMONSTRATIO.

Patet hoc ex prop. præc: attamen ad præjudicium de motu emendandum. Lege Art. 37. & 38. Part. 2. Princip.

PROPOSITIO XV.

Omnis corpus motum ex se ipso tendit, ut secundum lineam rectam, non vero curvam pergit moveri.

Hanc propositionem, inter axiomata numerare licet, eam tamen ex præcedentibus sic demonstrabo.

DEMONSTRATIO.

Motus, quia Deum tantum (per propos. 12. hujus) pro causa habet, nullam unquam ex se vim habet ad existendum (per axiom. 10. part. 1.): sed omnibus momentis à Deo quasi procreatur (per illa quæ demonstrantur, circa axioma jam citatum). Quapropter, quamdiu ad solam motus naturam attendimus, nunquam ipsi durationem tribuere poterimus, tanquam ad ejus naturam pertinentem, quæ major alia potest concipi. At si dicatur, ad naturam alicujus corporis moti pertinere, ut lineam curvam aliquam suo motu describat, magis diuturnam durationem motus naturæ tribueretur, quam ubi supponitur, de corporis moti natura esse, tendere ut moveri pergit secundum lineam rectam (per ax. 17.). Cum autem (ut jam demonstravimus) talem durationem motus naturæ tribuere non possumus; ergo neque etiam ponere, quod de corporis moti natura sit, ut secundum ullam lineam curvam, sed tantum ut secundum rectam moveari pergit, q. e. d.

SCHO-

S C H O L I U M.

HÆc Demonstratio videbitur forsan multis non magis ostendere, ad naturam motus non pertinere, ut lineam curvam, quam ut lineam rectam describat: Idque propterea quod nulla possit assignari recta, qua minor sive recta sive curva non detur: neque ulla curvæ, qua etiam alia curva minor non detur. Attamen, quamvis hæc considerem, demonstrationem nihilominus recte procedere judico: quandoquidem ipsa ex sola universalis essentia, sive essentiali differentia linearum, non vero ex uniuscujusque quantitate, sive accidentalis differentia, id, quod demonstrandum proponebatur, concludit. Verùm ne rem per se satis claram demonstrando obscuriorem reddam, Lectores ad solam motus definitionem remitto, quæ nihil aliud de motu affirmat, quam translationem unius partis materiae ex vicinia &c. in viciniam aliorum, &c. Ideoque nisi hanc translationem simplicissimam concipiamus, hoc est, eam secundum lineam rectam fieri; motui aliquid affingimus, quod in ejus definitione, sive essentia non continetur: adeoque ad ejus naturam non pertinet.

C O R O L L A R I U M.

Ex propositione hac sequitur omne corpus, quod secundum lineam curvam movetur, continuo à linea, secundum quam ex se pergeret moveri, deflectere; idque vi alicujus causæ externæ (per propos. 14. hujus.)

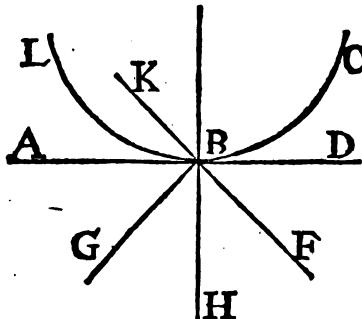
P R O P O S I T I O   X V I .

Omne corpus quod circulariter movetur, ut lapis ex. gr. in fundâ, continuo determinatur, ut secundum tangentem pergit moveri.

De-

DEMONSTRATIO.

Corpus, quod circulariter movetur, continuo à vi externa impeditur, ne secundam lineam rectam perget moveri (per corol. præcedentis): qua cessante corpus ex se perget secundum lineam rectam moveri

(per propos. i 5.). Dico præterea corpus, quod circulariter moveatur, à causa externa determinari, ut secundum tangentem perget moveri. Nam, si negas, ponatur lapis in B à funda ex. g. non secundum tangentem BD determinari, sed secundum aliam lineam ab eodem puncto extra, aut

intra circulum conceptam, ut BF, quando funda ex parte L versus B venire supponitur, aut secundum BG (quam intelligo cum linea BH, quæ à centro dicitur per circumferentiam, eamque in punto B fecat, angulum constituere aequalem angulo FBH), si contra supponatur funda ex parte C versus B venire. At, si lapis in punto B supponatur à funda, quæ ab L versus B circulariter movetur, determinari, ut versus F perget moveri: necessario (per ax. I 8.) ubi funda contraria determinatione à C versus B movetur, determinabitur, ut secundum eandem lineam BF contraria determinatione perget moveri, ac proinde versus K non vero versus G tendet, quod est contra hypothesis. Et cum nulla linea, quæ

Paret ex prop. 18. & 19. lib. 3. Element. per punctum B potest duci, præter tangentem statui possit, cum linea BH angulos ad eandem partem, ut DBH, & A BH, aequales efficiens: nulla præter tangentem datur, quæ eandem hypothesis servare potest, sive funda ab L versus B, sive à C versus B moveatur, ac proinde nulla præter tangentem statuenda est, secundum quam tendit moveri, q. e. d.

ALI-

A L I T E R.

Concipiatur, loco circuli, Hexagonum ABH circulo inscriptum, & corpus C in uno latere AB quiescere: deinde concipiatur regula DBE (cujus unam extrematatem in centro D fixam, alteram vero mobilem suppono) circa centrum D moveri, secans continuo lineam AB . Patet, quod si regula DBE , dum ita concipitur moveri, corpori C occurrat eo tempore, quo lineam AB ad angulos secat, ipsa regula corpus C suo impulsu determinabit, ut secundum lineam $FBAG$, versus G perget moveri, hoc est, secundum latus AB indefinitè productum. Verum quia Hexagonum ad libitum assumpsimus, idem erit affirmandum de quacumque aliâ figurâ, quam huic circulo concipiimus posse inscribi: Nempe quod, ubi corpus C , in uno figuræ latere quiescens, à regula DBE impellitur eo tempore, quo ipsa latus illud ad angulos rectos secat, ab illa regula determinabitur, ut secundum illud latus indefinitè productum perget moveri. Concipiamus igitur, loco Hexagoni, figuram rectilineam insinitorum laterum (hoc est, circulum ex def. Archimedis): patet regulam DBE , ubicunq; corpori C occurrat, ipsi semper occurrere eo tempore, quo aliquod talis figuræ latus ad angulos rectos secat, adeoque nunquam ipsi

I

corpori C occurret, quin ipsum simul determinabit, ut secundum illud latus indefinite productum perget moveri. Cumq; quodlibet latus ad utramvis partem productum, semper extra figuram cadere debeat, erit hoc latus indefinite productum tangens figuræ infinitorum laterum, hoc est, circuli. Si itaque loco regulæ concipiamus fundam circulariter motam, hæc lapidem determinabit, ut secundum tangentem perget moveri, q. e. d.

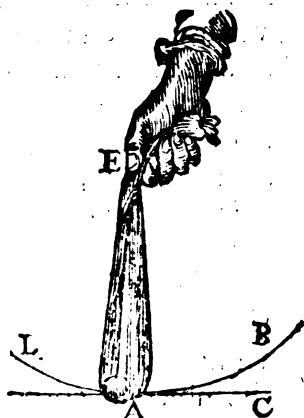
Notandum hic est, utramque hanc demonstrationem posse accommodari quibuslibet figuris curvilineis.

PROPOSITIO XVII.

Omne corpus, quod circulariter movetur, conatur recedere à centro circuli, quem describit.

DEMONSTRATIO.

QUAMDIU ALIQUOD CORPUS CIRCULARITER MOVETUR, TAMDIU cogitur ab aliquâ causa externâ, qua cessante simul pergit moveri secundum lineam tangentem (per præced.), cuius omnia puncta præter id, quod circulum tangit, extra circulum cadunt (per prop. 16. lib. 3. El.) ac proinde longius à centro distant: Ergo, cum lapis, qui circulariter movetur in funda E A, est in punto A, conatur pergere secundum lineam, cuius omnia puncta longius distant à centro E, quam omnia puncta circumferentia L A B, quod nihil aliud est, quam recedere conari à centro circuli, quem describit, q. e. d.

PRO-

P R O P O S I T I O X V I I I .

Si corpus aliquod, putà A, versus aliud corpus quiescens B moveatur, nec tamen B propter impetum corporis A aliquid sua quietis amittat; neque etiam A sui motus aliquid amittet; sed eandem quantitatem motus, quam antea habebat, prorsus retinebit.

D E M O N S T R A T I O .

Si negas, ponatur corpus A perdere de suo motu, nec tamen id, quod perdidit, in aliud transferre, putà in B; dabitur in natura, cum id contingit, minor quantitas motus, quam antea, quod est absurdum (per prop. 13. hujus). Eodem modo procedit Demonstratio respectu quietis in corpore B, quare, si unum in aliud nihil transferat, B omnem suam quietem, & A omnem suum motum retinebit, q.e.d.

P R O P O S I T I O X I X .

Motus, in se spectatus, differt à sua determinatione versus certam aliquam partem; neque opus est, corpus motum, ut in contrarium partem feratur sive repellatur, aliquamdiu quiescere.

D E M O N S T R A T I O .

Ponatur, ut in præced. corpus A versus B moveri, & à corpore B impediri, ne ulterius perget; ergo (per præced.) A suum integrum motum retinebit; nec quantumvis minimum spatium temporis quiescet: atamen, cum perget moveri, non moveatur versus eandem partem, versus quam prius movebatur; supponitur enim à B impediri, ergo motu suo integro remanente, atque determinatione priore amissa

68 PRINCIPIA PHILOSOPHIAE &c.

versus contrarium movebitur partem (per illa, quæ cap. 2. Diop: dicta sunt); ideoque (per ax. 2.) determinatio ad es- sentiam motus non pertinet, sed ab ipsa differt, nec corpus motum, cum repellitur, aliquamdiu quiescit. q. e. d.

C O R O L L A R I U M.

Hinc sequitur motum non esse motui contrarium.

P R O P O S I T I O   X X.

Si corpus A corpori B occurrat, & ipsum secum rapiat; tantum motus, quantum B propter occursum A ab ipso A acquirit, de suo motu A amittet.

D E M O N S T R A T I O.

Si negas, ponatur B plus aut minus motus ab A acquirere, quam A amittit; tota illa differentia erit addenda vel subtrahenda quantitati motus totius naturæ, quod est absurdum (per propos. 13. hujus). Cum ergo neque plus neque minus motus corpus B possit acquirere; tantum ergo acquireret, quantum A amittet, q. e. d.

P R O P O S I T I O   X X I.

Vid. Fig. prop. præc. Si corpus A duplo majus sit, quam B, & aequè celeriter moveatur; habebit etiam A duplo majorem motum, quam B, sive vim ad aequalē celeritatem cum B retinendam.

D E M O N S T R A T I O.

Ponatur e. g. loco A bis B, id est (ex hyp.) unum A in duas æquales partes divisum, utrumque B habet vim ad manendum in statu, in quo est (per prop. 14. hujus), eaque vis in utroque (ex hyp.) est æqualis; si jam hæc duo B jungantur,

tur, suam celeritatem retinendo, fiet unum A, cuius vis & quantitas erit æqualis duobus B sive dupla unius B, q. e. d.

Nota, hoc ex solâ motus definitione etiam sequi; quo enim corpus, quod movetur, majus est, eo plus materie datur, que ab alia separatur: daturque igitur plus separationis, hoc est, (per defin. 8.) plus motus. *Vide* quæ 4°. notavimus circa motus definitionem.

P R O P O S I T I O XXII.

Si corpus A æquale sit corpori B, & A duplo celerius, quam B moveatur, vis sive motus in A, erit duplus ipsius B.

*Vid. Fig.
propof. 20.*

D E M O N S T R A T I O.

Ponatur B, cum primo certam vim se movendi acquisivit, acquisivisse quatuor gradus celeritatis. Si jam nihil accedit, perget moveri (per propos. 14. hujus) & in suo statu perseverare: supponatur denuo novam aliam vim acquirere ex novo impulsu priori æqualem, quapropter iterum acquireret ultra quatuor priores, alios quatuor gradus celeritatis, quos etiam (per eand. propos.) servabit, hoc est, duplo celerius, hoc est, æque celeriter ac A movebitur, & simul duplam habebit vim, hoc est, æqualem ipsi A, quare motus in A est duplus ipsius B, q. e. d.

Nota, nos hic per vim in corporibus motis, intelligere quantitatem motus, quæ quantitas in æqualibus corporibus pro celeritate motus major esse debet, quatenus ea celeritate corpora aequalia, à corporibus immediatè tangentibus magis eodem tempore separantur, quam si tardius moverentur: adeoque (per definit. 8.) plus motus etiam habent: In quiescentibus autem per vim resistendi intelligere quantitatem quietis. Ex quibus sequitur

C O R O L L A R I U M I.

Quo corpora tardius moverentur, eo magis de quiete participant:

I 3

cor-

corporibus enim celerius motis, quæ ipsis occurunt, & minorem, quam ipsa, vim habent, magis resistunt, & etiam minus à corporibus immediatè tangentibus separantur.

COROLLARIUM II.

Si corpus A duplo celerius moveatur, quam corpus B & B duplo majus sit, quam A, tantundem motus est in B majori, quam in A minori, ac proinde etiam aequalis vis.

DEMONSTRATIO.

Sit B duplo majus, quam A, & A duplo celerius moveatur, quam B, & porro C duplo minus sit, quam B, & duplo tardius moveatur, quam A: ergo B (per propos. 21. hujus) duplo majorem habebit motum, quam C, & A (per prop. 22. hujus) duplo majorem motum habebit, quam C: ergo (per axiom. 15.) B & A æqualem motum habent, est enim utriusque motus ejusdem tertii C duplus, q. e. d.

COROLLARIUM III.

EX his sequitur, *motum à celeritate distingui*. Concipimus enim corporum, quæ æqualem habent celeritatem, unum plus motus habere posse, quam aliud (per propos. 21. hujus): & contra, quæ inæqualem habent celeritatem, æqualem motum habere posse (per corol. præced.) Quod idem etiam ex sola motus definitione colligitur: nihil enim aliud est, quam translatio unius corporis ex vicinia &c.

Verum hic notandum, Corollarium hoc tertium primo non repugnare: Nam celeritas duobus modis à nobis concipitur, vel quatenus corpus aliquod magis, aut minus eodem tempore à corporibus illud immediate tangentibus separatur, & etenim motus vel quietis plus vel minus participat, vel quatenus eodem tempore majorem vel minorum lineam describit, & etenim à motu distinguitur.

Potuif-

Potuissent hic alias propositiones adjungere ad ubiorem explicacionem Propositionis 14. hujus partis, & vires rerum in quocunque statu, sicut hic circa motum fecimus, explicare: sed sufficiet Art. 43. Part. 2. Princip. perlegere, & tantum unam propositionem annexere, qua necessaria est ad ea, qua sequentur intelligenda.

P R O P O S I T I O   XXIII.

Cum modi alicujus corporis variationem pati coguntur, illa variatio semper erit minima, qua dari potest.

D E M O N S T R A T I O.

Satis clarè sequitur hæc Propositio ex propos. 14. hujus.

P R O P O S I T I O   XXIV. Reg. 1.

Si duo corpora, puta A & B effent planè equalia, & in directum, vid. Fig. versus se invicem æquè velociter moverentur; cum sibi mutuo prop. 20. occurrunt, utrumque in contrariam partem reflectetur nullà sua celeritatis parte amissa.

In hac hypothesi clarè patet, quod, ut horum duorum corporum contrarietas tollatur, vel utrumque in contrariam partem reflecti, vel unum alterum secum rapere debeat; nam quoad determinationem tantum, non verò quoad motum sibi sunt contraria.

D E M O N S T R A T I O.

Cum A & B sibi mutuo occurrunt, aliquam variationem pati debent (per ax. 19.): cum autem motus motui non sit contrarius (per corol. propos. 19. hujus), nihil sui motus amittere cogentur (per ax. 19.): Quam ob rem in solâ determinatione fiet mutatio: sed unius determinationem tantum, puta B, non possumus concipere mutari, nisi A, à quo mutari debe-

deberet, fortius esse supponamus (per ax. 20.). At hoc esset contra hypothesin : ergo cum mutatio determinationis in uno tantum fieri non possit ; fiet in utroque, deflectentibus scilicet A & B in contrariam partem (per illa, quæ cap. 2. Dioptric. dicta sunt), & motum suum integrum retinentibus, q. e. d.

PROPOSITIO XXV. Reg. 2.

Vid. Fig. Si mole essent inæqualia, B nempe majus, quam A, ceteris ut prius prop. 27. positis, tunc solum A reflectetur, & utrumque eadem celeritate perget moveri.

DEMONSTRATIO.

Cum A supponatur minus, quam B, habebit etiam (per propos. 21. hujus) minorem vim, quam B, cum autem in hac hypothesi, ut in præcedenti, detur contrarietas in solâ determinatione, adeoque, ut in prop. præced. demonstravimus, in solâ determinatione variatio fieri debeat : fiet tantum in A, & non in B (per ax. 20.): quare A tantum in contrariam partem à fortiori B reflectetur, suam integrum celeritatem retinendo, q. e. d.

PROPOSITIO XXVI.

Vid. Fig. Si mole & celeritate sint inæqualia, B nempe duplo majus, quam A; prop. 27. motus vero in A duplo celerior, quam in B, ceteris ut prius positis, ambo in contrariam partem reflectentur, unoquoque suam, quam habebant, celeritatem retinente.

DEMONSTRATIO.

Cum A & B versus se invicem moventur, secundum hypothesis, tantundem motus est in uno, quam in alio (per corol. 2. propos. 22. hujus): quare motus unius motui alterius non

non contrariatur (per corol. prop. 19. hujus), & vires in utroque sunt æquales (per corol 2. propos. 22. hujus): quare hæc hypothesis prorsus est similis hypothesi Propositionis 24. hujus: adeoque per ejusdem demonstrationem A & B in contrariam partem, suum motum integrum retinendo, reflectentur, q. e. d.

C O R O L L A R I U M.

Ex tribus hisce præcedentibus Propositionibus clarè apparet, quod determinatio unius corporis æqualem vim requirat, ut mutetur, quam motus: unde sequitur, corpus, quod plus, quam dimidium suæ determinationis, & plus, quam dimidiā partem sui motus amittit; plus mutationis pati, quam id, quod totam suam determinationem amittit.

P R O P O S I T I O X X V I I . Reg. 4.

Si mole sint aequalia, sed B tantillo celerius moveatur, quam A; non tantum A in contrariam partem reflectetur, sed etiam B dimidiā partem celeritatis, quā A excedit, in A transferet & ambo æquè celeriter pergent moveri versus eandem partem.

D E M O N S T R A T I O.

A (ex hyp.) non tantum sua determinatione opponitur B, sed etiam suâ tarditate, quatenus illa de quiete participat (per corol. prop. 22. hujus): unde quamvis in contrariam partem reflectatur, & sola determinatio mutetur, non ideo tollitur omnis horum corporum contrarietas: quare (per ax. 19.) & in determinatione & in motu variatio fieri debet: sed cum B ex hypothesi celerius, quam A moveatur, erit B (per propos. 22. hujus) fortius, quam A; quare (per ax. 20.) mutatio in A à B procedet, à quo in contrariam partem reflectetur, quod erat primum.

K

D e m.

Deinde quamdiu tardius, quam B, movetur, ipsi B (per corol. i. propos. 22. hujus) opponitur: ergo tamdiu variatio fieri debet (per ax. 19.), donec non tardius, quam B moveatur. Ut autem celerius, quam B, moveatur, à nulla causa adeo forti in hac hypothesi cogitur; cum igitur neque tardius, quam B, moveri possit, cum à B impellatur, neque celerius, quam B, æquè ergo celeriter, ac B, perget moveri. Porro si B minus, quam dimidiā partem excessus celeritatis in A transferat, tunc A tardius, quam B perget moveri: Si vero plus, quam dimidiā partem, tunc A celerius, quam B perget moveri; quod utrumque absurdum est, ut jamjam demonstravimus; ergo variatio eosque continget, donec B dimidiā partem excessus celeritatis in A transfulerit, quam B (per propos. 20. hujus) amittere debet, adeoque ambo æque celeriter sine ullâ contrarietate pergent moveri versus eandem partem, q. e. d.

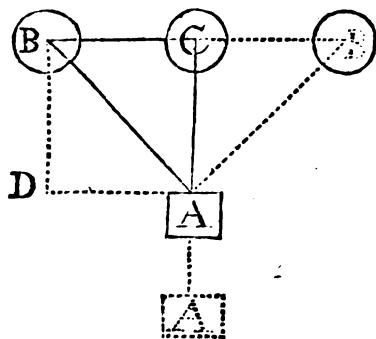
C O R O L L A R I U M.

Hinc sequitur, quò corpus aliquod celerius movetur, eo magis determinatum esse, ut, secundum quam lineam movetur, moveri perget: & contrà, quò tardius, eo minus determinationis habere.

S C H O L I U M.

NE hic Lectores vim determinationis cum vi motus & quietis confundant, visum fuit pauca adjungere, quibus vis determinationis à vi motus distincta explicitur. Si igitur corpora A & C æqualia, & æquali celeritate versus se invicem in directum mota concipientur; hæc duo (per prop. 24. hujus) in contrariam partem, suum motum integrum retinendo, reflectentur: Verum si corpus C sit in B, & obliquè versus A moveatur, perspicuum est, ipsum jam minus determinatum

minatum esse, ad se movendum secundum lineam BD, vel CA;

quare quamvis æqualem cum A habeat motum, tamen vis determinationis C, in directum versus A moti, quæ æqualis est cum vi determinationis corporis A, major est vi determinationis ipsius C, ex B versus A moti, & tanto major, quanto linea B A major est linea C A: quanto enim linea BA major est linea C

A; tanto etiam plus temporis (ubi B, & A æque celeriter, ut hic supponuntur, moventur) requirit B, ut secundum lineam BD, vel CA, per quam determinationi corporis A contrariatur, moveri possit: adeoque, ubi C obliquè ex B ipsi A occurrit, determinabitur, ac si secundum lineam AB versus B (quod' suppono, ubi in eo puncto est, quo linea AB lineam BC productam secat, æque distare a C ac C distat a B) perget moveri; A vero, suum integrum motum, & determinationem retinendo, perget versus C moveri, corpusque B secum pellet, quandoquidem B, quamdiu secundum diagonalem AB ad motum determinatum est, & æquali cum A celeritate movetur, plus temporis requirit, quam A, ut aliquam partem linea AC suo motu describat, & eatenus determinationi corporis A, quæ fortior est, opponitur. Sed ut vis determinationis ipsius C ex B versus A moti, quatenus de linea CA participat, æqualis sit cum vi determinationis ipsius C in directum versus A moti, (vel ex hyp. ipsius A) necessario B tot gradus motus supra A debet habere, quot partibus linea BA major est linea CA, tumque, ubi corpori A obliquè occurrit, A in contrariam partem versus A & B versus B, unoquoque suum integrum motum retinente, reflectentur. Verum, si excessus B supra A major sit, quam excessus linea BA supra lineam CA, tum B repellat A versus A, eique tantum sui motus tribuet, donec motus B ad motum A se habeat, ut linea BA ad lineam CA, &

76 PRINCIPIA PHILOSOPHIÆ &c.

tantum motus, quantum in *A* transtulit, amittendo, perget versus quam prius movebatur partem, moveri. Ex. gr. si linea *AC* sit ad lineam *AB*, ut 1 ad 2, & motus corporis *A* ad motum corporis *B* ut 1 ad 5, tum *B* transferet in *A* unum gradum sui motus, ipsumque in contrariam partem repellat, & *B* cum quatuor residuis gradibus perget versus eandem partem, versus quam prius tendebat, moveri.

PROPOSITIO XXVIII. Reg. 4.

Vid. Fig. *Sic corpus A plane quiesceret, essetque paulò majus, quam B; quacunque cum celeritate B moveatur versus A, nunquam ipsum A moverebit; sed ab eo in contrariam partem repelletur, suum integrum motum retinendo.*

Nota, horum corporum contrarietatem tolli tribus modis, vel ubi unum alterum secum rapit, & postea æquè celeriter versus eandem partem pergunt moveri; vel ubi unum in contrariam partem reflectitur, & alterum suam integrum quietem retinet; vel ubi unum in contrariam partem reflectitur, & aliquid sui motus in aliud quiescens transfert; quartus autem casus non datur (ex vi prop. 23. hujus): jam igitur erit (per prop. 23. hujus) demonstrandum, quod secundum nostram hypothesin minima mutatio in hisce corporibus contingit.

D E M O N S T R A T I O .

SI *B* moveret *A*, donec eadem celeritate pergerent ambo moveri, deberet (per propos. 20. hujus) tantum sui motus in *A* transferre, quantum *A* acquirit, & (per propos. 21. hujus) plus quam dimidiā partem sui motus deberet amittere, & consequenter (per corol. propos. 27. hujus) plus etiam quam dimidiā partem suæ determinationis, adeoque (per corol. propos. 26. hujus) plus mutationis pateretur, quam si tantum suam determinationem amitteret; & si *A* suæ quietis aliquid amittat, sed non tantum, ut tandem cum *B* æquali celeritate, perget moveri, tum contrarietas horum duorum corporum non tolletur, nam *A* sua tarditate, quatenus illa de quiete participat (per corol. 1. propos. 22. hujus) celeritati *B* contrariabitur, ideoque *B* adhuc in contrariam partem reflecti debebit, totamque suam determinationem & partem ipsius motus, quem in *A* transtulit, amittet, quæ etiam major est mutatio, quam

si solam determinationem amitteret : mutatio igitur secundum nostram hypothesin , quoniam in solâ determinatione est , minima erit , quæ in hisce corporibus dari potest , ac proinde (per prop. 23. hujus) nulla alia continget , q. e. d.

Notandum in demonstratione hujus Propositionis , quod idem etiam in aliis locum habet : nempe nos non citasse propos. 19. hujus , in quâ demonstratur , determinationem integrum mutari posse , integro nihilominus manente ipso motu : Ad quam tamen attendi debet , ut vis demonstrationis recte percipiatur : Nam in prop. 23. hujus non dicebamus , quod variatio semper erit absolute minima ; sed minima , quæ dari potest . Talem autem mutationem , quæ in solâ determinatione consistit , posse dari , qualem in hac demonstratione supposimus , patet ex Propos. 18. & 19. hujus cum Coroll.

PROPOSITIO XXIX. Reg. 5.

*Si corpus quiescens A effet minus , quam B , tum quantumvis B tar- Vid. Fig.
de versus A moveretur , illud secum movebit , partem scilicet sui propos. 30.
motus ei talem transferendo , ut ambo postea æquè celeriter move-
antur . (Lege Art. 50. Part. 2. Princip.)*

In hac Regula etiam , ut in præc. tres tantum casus concipi possent , quibus contrarietas hæc tolleretur : nos verò demonstrabimus , quod secundum nostram hypothesin minima mutatio in hisce corporibus contingit ; ideoque (per prop. 23. hujus) talimodo etiam variari debent.

D E M O N S T R A T I O.

Secundum nostram hypothesin B transfert in A (per propos. 21. hujus) minus , quam dimidiam partem sui motus , & (per corol. propos. 17. hujus) minus quam dimidiam partem suę determinationis . Si autem B non raperet secum A ; sed in contrariam partem reflecteretur , totam suam determinationem amitteret , & major contingere variatio (per corol. propos. 26. hujus) : & multo major , si totam suam determinationem amitteret , & simul partem ipsius motus , ut in tertio casu supponitur , quare variatio secundum nostram hypothesin est minima , q. e. d.

PROPOSITIO XXX. Reg. 6.

Si corpus A quiescens efficit accuratissimè aquale corpori B versus illud moto, partim ab ipso impelleretur, partim ab ipso in contrarium partem repelleretur.

Hic etiam, ut in præcedente, tantum tres casus concipi possent: adeoque demonstrandum erit, nos hic ponere minimam variationem, quæ dari potest.

DEMONSTRATIO.

Si corpus *B* secum corpus *A* rapiat, donec ambo æque celeriter pergunt moveri, tum tantundem motus erit in uno atque in alio (per propos. 22. hujus), &   (per corol. propos. 27. hujus) dimidiā partem determinationis amittere debet, & etiam (per prop. 20. hujus) dimidiā partem suimotus. Si vero ab *A* in contrariam partem repellatur, tum totam suam determinationem amittet, & totum suum motum retinebit (per propos. 18. hujus); quæ variatio æqualis est priori (per corol. propos. 26. hujus): sed neutrum horum contingere potest, nam si *A* statum suum retineret, & determinationem ipsius *B* mutare posset, esset necessario (per ax. 20.) ipso *B* fortius, quod esset contra hypothesin. Et si *B* secum raperet *A*, donec ambo æque celeriter moverentur, *B* esset fortius, quam *A*, quod etiam est contra hypothesin. Cum igitur neutrum horum casuum locum habeat, contingit ergo tertius, nempe quod *B* paulum impellet *A* & ab *A* repelletur, q.e.d. Lege Art. 51. Part. 2. Princip.

PROPOSITIO XXXI. Reg. 7.

Vid. Fig. prop. præc. *Si B & A versus eandem partem moverentur, A quidem tardius, B autem illud in sequens celerius, ita ut ipsum tandem astingeret, essetque A maius, quam B; sed excessus celeritatis in B esset major.*

quam excessus magnitudinis in A ; tum B transferet tantum de suo motu in A , ut ambo postea eque celeriter , & in easdem partes progrediantur. Si autem econtra excessus magnitudinis in A esset major , quam excessus celeritatis in B ; in contrariam partem ab ipso reflecteretur , motum omnem suum retinendo.

Lege Art. 52. Part. 2. Princ. Hic iterum , ut in præced. tres tantum casus concipi possunt.

D E M O N S T R A T I O .

Primæ partis. B in contrariam partem ab A , quo (per propos 21. & 22. hujus) fortius supponitur , reflecti non potest (per ax. 20.); ergo , cum ipsum B sit fortius , movebit secum A , & quidem tali modo , ut æquali celeritate pergant moveri : tum enim minima mutatio continget , ut ex præced. facilè appareat.

Secundæ partis. B non potest A , quò minus forte (per propos. 21. & 22. hujus) supponitur , impellere (per ax. 20.); nec aliquid de suo motu ipsi dare ; quare (per coroll. propos. 14. hujus) B totum suum motum retinebit , non veſsus eandem partem , supponitur enim ab A impediri : Ergo (per illa , quæ cap. 2. Diop. dicta sunt) in contrariam partem reflectetur , suum integrum motum retinendo (per prop. 18. hujus) q. e. d.

Nota , quod hic & in præcedentibus Propositionibus tanquam demonstratum assumpsimus , omne corpus in directum alii occurrens , à quo absolute impeditur , ne ulterius eandem partem versus progre- diatur , in contrariam , non vero in ullam aliam partem reflecti de- bere : quod ut intelligatur , lege cap. 2. Dioptr.

S C H O L I U M .

Hucusque ad mutationes corporum , quæ ex mutuo im- pulsu fiunt , explicandas consideravimus duo corpora , tanquam ab omnibus corporibus divisa ; nullà nempe habita ratio-

ratione corporum, ea undequaque cingentium. Jam vero ipsorum statum & mutationes considerabimus pro ratione corporum, à quibus undequaque cinguntur.

PROPOSITIO XXXII.

Si corpus B undequaque cingatur à corpusculis motis, ipsum equali vi versus omnes partes simul pellentibus, quamdiu nulla alia causa occurrit, in eodem loco immotum manebit.

DEMONSTRATIO.

PEr se patet hæc propositio: si enim versus aliquam partem, ex impulsu corpusculorum ab una parte venientium, moveretur, corpuscula, quæ illud movent, majori vi pellerent, quam alia, quæ illud eodem tempore in contrariam partem pellunt, & suum effectum sortiri nequeunt (per ax. 29.): quod esset contra hypothesin.

PROPOSITIO XXXIII.

Corpus B, iisdem, ut supra positis, vi quantumvis parvâ aduentitia, versus quamcumque partem moveri potest.

DEMONSTRATIO.

OMnia corpora B immediatè tangentia, quia (ex hyp.) in motu sunt, & B (per præc.) immotum manet, statim ac ipsum B tangunt, suum integrum motum retinendo, in aliam partem reflectentur (per prop. 28. hujus); adeoque corpus B continuo à corporibus, quæ illud immediatè tangunt, sponte deseritur, quantumvis igitur B singatur magnum, nulla actio requiritur, ad ipsum à corporibus, immediatè tangentibus, separandum (per id, quod 4º notavimus circa 8. def.). Quare nulla vis externa, quantumvis parva singatur, in ipsum

sum impingi potest, quæ non sit major vi, quam B habet ad permanendum in eodem loco, (ipsum enim nullam habere vim corporibus immediatè tangentibus adhærendi, jam jam demonstravimus) & quæ etiam, addita impulsu corporis, quæ simul cum ipsa vi externa B versus eandem partem pellunt, non major sit vi aliorum corporis, idem B in contrariam partem pellentium, (ille enim sine vi externa huic æquali supponebatur): ergo (per ax. 20.) ab hâc vi externâ, quantumvis exigua fingatur, corpus B versus quamcunque partem movebitur, q. e. d.

P R O P O S I T I O   X X X I V.

Corpus B, iisdem positis ut supra, non potest celerius moveri, quam à vi externâ impulsu est, quamvis particule, à quibus cinguntur, longè celerius agitentur.

D E M O N S T R A T I O.

Corpuscula, quæ simul cum vi externa corpus B versus eandem partem pellunt, quanvis multo celerius agitentur, quâm vis externâ B movere potest; quia tamen (per hyp.) non majorem vim habent, quâm corpora, quæ idem B in contrariam partem repellunt, omnes suæ determinationis vires in his tantum resistendis impendent; nec ei (per propos. 32. hujus) aliquam celeritatem tribuent; Ergo, cum nullæ aliæ circumstantiæ, sive causæ supponantur, B à nullâ aliâ causâ, præter vim externam, aliquid celeritatis accipiet, ac proinde (per ax. 8. part. 1.) non poterit celerius moveri, quam à vi externâ impulsu est, quod erat dem.

P R O P O S I T I O   X X X V.

Cum corpus B sic ab externo impulsu movetur, maximam partem sui motus à corporibus, à quibus continuo cingitur, accipit, non autem à vi externa.

L

DE-

DEMONSTRATIO.

Corpus B, quamvis admodum magnum fingatur, impulsu, quantumvis exiguo, moveri debet, (per propos. 33. hujus). Concipiamus igitur B quadruplo majus esse corpore externo, cuius vi pellitur: cum ergo (per præc.) ambo æque celeriter moveri debeant: quadruplo etiam plus motus erit in B, quam in corpore externo, à quo pellitur, (per prop. 21. hujus): quare (per ax. 8. part. 1.) præcipuam partem sui motus à vi externa non habet. Et quia præter hanc nullæ aliae causæ supponuntur, quam corpora, à quibus continuo cingitur, (nam ipsum B ex se immotum supponitur) à solis ergo (per ax. 7. part. 1.) corporibus, à quibus cingitur, præcipuam partem sui motus accipit, non autem à vi externa, q. e. d.

Nota, quod hic non possumus, ut supra, dicere, quod motus particularium ab una parte venientium requiratur ad resistendum motui particularum à contraria parte venientium; nam corpora, aequali motu (ut hæc supponuntur) versus se invicem mota, sola determinatione, non vero motu, contraria sunt (per corol. prop. 19. hujus):

Vid. prop. 24. hujus; ideoque solam determinationem in sibi invicem resistendo impendunt, duo corpora non vero motum, ac propterea corpus B nihil determinationis, & contra, in sibi sequenter (per corol. prop. 27. hujus) nihil celeritatis, quatenus à motu resistendo, tu distinguitur, à corporibus circumiacentibus accipere potest: At sum determinata quidem motum; imo, accidente vi adventitia, necessario ab iis motionem, non verè debet, ut in hac propositione demonstravimus, & ex modo, quo vero motum impendi. 33 prop. demonstravimus, clare videre est.

PROPOSITIO XXXVI.

Si corpus aliquod, ex. gr. manus nostra, quaqua versum aequali motu moveri posset, ita ut nullis corporibus ullo modo resistat, neque ulla alia corpora ipsi ullo modo resistant; necessario in illo spatio, per quod sic moveretur, tot corpora versus unam partem, quam versus quamcumque aliam, aequali intersc., & aequali cum manu vi celeritatis movebuntur.

DE-

D E M O N S T R A T I O .

Per nullum spatiū aliquod corpus moveri potest, quod non sit corporib⁹ plenum (per propos. 3. hujus). Dico itaque spatiū, per quod manus nostra sic moveri potest, à corporib⁹ repleri, quæ iisdem, quibusdixi, conditionib⁹ movebuntur. Si enim negas, ponantur quiescere, vel alio modo moveri. Si quiescunt, necessario motui manus tamdiu resistent (per prop. 14. hujus), donec ejus motus ipsis communicetur, ut tandem cum ipsa versus eandem partem, æquali cum celeritate moveantur (per propos. 20. hujus): Sed in hypothesi ponuntur non resistere; ergo hæc corpora moventur, q. er. primum.

Porro ipsa versus omnes partes moveri debent: si enim negas, ponantur versus aliquam partem non moveri, putâ ab A versus B. Si ergo manus ab A versus B moveatur, necessario corporib⁹ motis (per primam partem hujus), & quidem secundum tuam hypothesin alia determinatione, ab ipsa manus determinatione diversa, occurret: quare ipsi resistent (per prop. 14. hujus), donec cum ipsa manu versus eandem partem moveantur (per prop. 24. & Schol. propos. 27. hujus): atqui manui (per hyp.) non resistunt, ergo versus quamcumque partem movebuntur, quod erat secundum.

Rursus hæc corpora æquali inter se vi celeritatis versus quamcumque partem movebuntur. Si enim supponerentur, non æquali vi celeritatis moveri: ponantur, quæ moventur ab A versus B, non tantâ vi celeritatis moveri, quam quæ ab A versus C moventur. Quare si manus eadem illâ celeritate (æquali enim motu versus omnes partes sine resistentia moveri posse supponitur), qua corpora ab A versus C moventur, ab A versus B moveretur: corpora ab A versus B motu tamdiu manui resistent (per propos. 14. hujus), donec cum manu æquali vi celeritatis moveantur (per propos. 31. hujus):

34 PRINCIPIA PHILOSOPHIÆ &c. -
at hoc est contra hypothesin: ergo æquali vi celeritatis ver-
sus omnes partes movebuntur, q. er. tertium.

Denique, si corpora non æquali cum manu vi celeritatis moverentur, aut manus tardius, vel minori vi celeritatis, aut celerius, vel majori vi celeritatis movebitur, quam corpora: Si prius, manus resistet corporibus ipsam versus eandem partem sequentibus (per propos. 31. hujus): Si posterius, corpora, quæ manus sequitur, & quibuscum versus eandem partem movetur, ipsi resistent (per eandem): quod utrumque est contra hypothesin. Ergo cum neque tardius, neque celerius moveri potest manus, æquali vi celeritatis, ac corpora, movebitur, q. e. d.

Si queris, cur æquali vi celeritatis, non vero absolute æquali celeritate dico; lege Scholium coroll. prop. 27. hujus: Si deinde quaris, an manus, dum ex. gr. ab A. versus B. movetur, non resistat corporibus eodem tempore à B. versus A. æquali vi motis: Lege propos. 33. hujus, ex qua intelliges, eorum vim compensari vi corporum (hac enim vis per. 3. part. hujus prop. illi æqualis est,) que ab A. versus B. cum manu eodem tempore moventur.

PROPOSITIO XXXVII.

Si corpus aliquod, puta A, à quacumque parva vi versus quamcumque partem moveri potest, illud necessario cingitur à corporibus, que æquali inter se celeritate moventur.

DEMONSTRATIO.

Corpus A undequaque à corporibus cingi debet (per propos. 6. hujus), ijsque versus quamcumque partem æqualiter motis: Si enim quiescerent, non à quacumque parva vi corpus A versus quamcumque partem (ut supponitur) moveri posset, sed ad minimum à tanta vi, quæ corpora, ipsum A immediate tangentia, secum mouere posset (per ax. 20. hujus). Deinde si corpora, à quibus A cingitur, majori vi versus unam.

AC unam partem moverentur, quam versus aliam, puta a B versus C, quam à C versus B, cum undequaque à corporibus motis cingatur (ut jamjam demonstravimus) ; necessario (per id , quod prop. 33. demonstravimus) corpora , ab B versus C mota, A versus eandem partem secum ferrent. Adeoque non quæcumque parva vis sufficiet ad A versus B movendum , sed præcise tanta, quæ excessum motus corporum a B versus C venientium suppleret (per ax.20.) : quare æquali vi versus omnes partes moveri debent, q. e. d.

S C H O L I U M.

CUm hæc contingent circa corpora, quæ Fluida vocantur , sequitur corpora fluida illa esse , quæ in multas exiguae particulas, & æquali vi versus omnes partes motas, sunt divisa. Et , quamvis illæ particulæ à nullo vel lynceo oculo conspiciri possint, non tamen erit negandum id , quod modo clarè demonstravimus : satis enim ex antedictis Propp. 10. & 11. evincitur talis naturæ subtilitas , quæ (ut jam sensus omittam) nulla cogitatione determinari potest, aut attingi. Porro , cum etiam ex præcedentibus satis constet , quod corpora sola suâ quiete alijs corporibus resistant, & nos in duritate , ut sensus indicant , nihil aliud percipiamus, quam quod partes corporum durorum motui manuum nostrarum resistant : clarè concludimus , illa corpora , quorum omnes particulæ juxta se mutuo quiescunt, esse dura ; Lege Art. 54. 55. 56. Part. 2. Princip..

Finis secundæ Partis.

PRINCIPIA
PHILOSOPHIAE
MORE GEOMETRICO
DEMONSTRATA.

P A R S III.

Rincipiis rerum naturalium universalissimis sic expositis, pergendum nunc est ad illa, quæ ex ipsis sequuntur, explicanda. Verum enim vero, quandoquidem ea, quæ ex iis principiis sequuntur, plura sunt, quam mens nostra unquam cogitatione perlustrare poterit, nec ab iis ad una potius, quam alia consideranda, determinemur; præcipuorum Phænomenon, quorum causas hic investigabimus, brevis historia ante omnia ob oculos ponenda est. Hanc autem habes ab Artic. 5. usque ad 15. Part. 3. Princip. Et ab Art. 20. usque ad 43. proponitur hypothesis, quam Cartesius commodissimam judicat, non tantum ad Phænomena cœli intelligenda: sed etiam, ad eorum causas naturales indagandas.

Porro, cum ad Plantarum vel Hominis naturam intelligentiam optima via sit considerare, quo pacto paulatim ex feminibus nascantur & generentur: talia principia erunt excoigitanda, quæ valde simplicia, & cognitu facillima sunt, ex quibus, tanquam feminibus quibusdam, & sidera, & terra, & denique omnia, quæ in hoc mundo aspectabili deprehendimus, oriri potuisse demonstremus: quamvis ipsa nunquam sic orta esse probe sciamus. Hoc enim pacto eorum naturam longe melius exponemus, quam si tantum, qualia jam sunt, describeremus.

Dico, nos querere principia simplicia & cognitu facilitia; talia enim nisi sint, ipsis non indigebimus; nempe quia ea tantum

tum de causa semina rebus affingemus, ut earum natura nobis facilius innotescat, & Mathematicorum more à clarissimis ad magis obscura, & à simplicissimis ad magis composita ascendamus.

Dicimus deinde, nos talia principia querere, ex quibus & sidera, & terram, &c. oriri potuisse demonstremus. Tales enim causas, quæ tantum sufficiunt, ut passim ab Astronomis fit, ad Phænomena cœli explicanda, non querimus: sed tales, quæ etiam ad cognitionem eorum, quæ sunt in terrâ, (nempe, quia omnia quæ supra terram observamus contingere, inter Phænomena naturæ recensendajudicamus) nos ducent: Hæ autem ut inveniantur sequentia observanda sunt in bonâ Hypothesi.

I. Ut nullam (in se tantum considerata) implicit contradictionem.

II. Ut sit simplicissima, quæ dari potest.

III. Quod ex secundo sequitur, ut sic cognitu facillima.

IV. Ut omnia, quæ in totâ natura observantur ex ipsa deduci queant.

Diximus denique, nobis licere Hypothesin assumere, ex qua, tanquam ex causa, naturæ Phænomena deducere queamus; quamvis ipsa sic orta non fuisse, probe sciamus. Quod ut intelligatur, hoc utar exemplo. Siquis in charta lineam curvam, quam Parabolam vocamus, descriptam inveniat, & ipsius naturam investigare velit, sive is supponat, illam lineam ex Cono aliquo prius sectam, & deinde chartæ impressam; sive ex motu duarum linearum rectarum descriptam, sive aliquo alio modo ortam fuisse, perinde est; modò ex eo, quod supponit, omnes proprietates Parabolæ demonstret. Imo, quamvis sciat, illam in chartâ ex impressione secti Coni ortum habuisse; poterit nihilominus ad libitum aliam causam fingere, quæ ipsi commodissima videtur, ad omnes Parabolæ proprietates explicandas. Sic etiam nobis ad delineamenta naturæ explicanda, hypothesis aliquam ad libitum

bitum assūmere licet, modo ex ip̄sa omnia naturæ Phænomena per Mathematicas consequentias deducamus. Et, quod magis notatu dignum est, vix aliquid assūmere poterimus, ex quo non idem effectus, quamquam fortasse operosius, per naturæ Leges supra explicatas, deduci possint. Cum enim earum Legum ope materia formas omnes, quarum est capax, successive assūmat; si formas istas ordine consideremus, tandem ad illam, quæ est hujus mundi poterimus devenire: adeo ut nihil erroris ex falsa hypothesi sit timendum.

P O S T U L A T U M.

PEtitur, ut concedatur, omnem illam materiam, ex quâ hic mundus aspectabilis est compositus, fuisse initio à Dō divisam in particulas, quām proxime inter se æquales, non quidem sphæricas, quia plures globuli simul juncti spatiū continuum non replent, sed in partes alio modo figuratas, & magnitudine mediocres, sive medias inter illas omnes, ex quibus jam cœli atque astra componuntur; easque tantundem motus in se habuisse, quantum jam in mundo reperitur, & æqualiter fuisse motas; tum singulas circa propria sua centra, & separatim à se mutuo, ita ut corpus fluidum componerent, quale cœlum esse putamus; tum etiam plures simul circa alia quædam puncta, æque à se mutuo remota, & eodem modo disposita, ac jam sunt centra fixarum; nec non etiam circa alia aliquanto plura, quæ æquent numerum Planetarum; sique tot varios vortices componerent, quot jam astra sunt in mundo. Vide Figuram Artic. 47. Part. 3. Princip.

Hæc hypothesis in se spectata nullam implicat contradictionem; nihil enim materiæ tribuit præter divisibilitatem, & motum, quas modificationes jam supra demonstravimus in materia realiter existere, & quia materiam indefinitam, ac cœli & terræ unam eandemque esse ostendimus, has modifications in tota materia fuisse, sine ullius contradictionis scrupulo supponere possumus.

Et

Est deinde hæc hypothesis simplicissima , quia nullam supponit inæqualitatem , neque dissimilitudinem in particulis , in quas materia in initio fuerit divisa , neque etiam in earum motu ; ex quo sequitur hanc hypothesis etiam esse cognitu facillimam : Quod idem etiam patet ex eo , quod nihil per hanc hypothesis in materiâ supponitur fuisse , præter id , quod cuilibet sponte ex solo materiæ conceptu innotescit , divisibilitas nimirum , ac motus localis.

Quod autem ex ipsâ omnia , quæ in natura observantur , deduci queant , reipsâ , quoad fieri potest , ostendere conabimur , idque sequenti ordine . Primo fluiditatem Cœlorum ex ipsa deducemus , & quomodo ea causa sit lucis , explicabimus . Deinde ad naturam Solis pergemus , & simul ad ea , quæ in Stellis fixis observantur . Postea de Cometis , & tandem de Planetis , eorumque Phænomenis dicemus .

D E F I N I T I O N E S .

I. Per *Eclipticam* intelligimus illam partem vorticis , quæ , dum gyrat circa axem , maximum circulum describit .

II. Per *Poles* intelligimus partes vorticis , quæ ab Eclipticâ sunt remotissimæ , sive quæ minimos describunt circulos .

III. Per *Conatum ad motum* non intelligimus aliquam cogitationem ; sed tantum , quod pars materiæ ita est sita , & ad motum incitata , ut reverâ esset aliquo itura , si à nullâ causa impidiretur .

IV. Per *Angulum* intelligimus , quicquid in aliquo corpore ultra figuram sphæricam prominet .

A X I O M A T A .

I. Plures globuli simul juncti spatiū continuum occupare nequeunt .

II. Materiæ portio in partes angulosas divisæ , si partes

M

ipsius

ipsius circa propria sua centra moveantur, majus spatium requirit, quam si omnes ipsius partes quiescerent, & omnia eorum latera se invicem immediatè tangerent.

III. Pars materiæ, quò minor est, eò facilius ab eādem dividitur.

IV. Partes materiæ, quæ sunt in motu versus eandem partem, & à se invicem in ipso motu non recedunt, non sunt aequaliter divisæ.

PROPOSITIO I.

Partes materiae, in quas primò fuit divisa, non erant rotundæ, sed angulose.

DEMONSTRATIO.

Materia tota in partes æquales & similes ab initio fuit dividisa (per postulat): ergo (per ax. I. & prop. 2. part. 2.) non fuerunt rotundæ: atque adeo (per defin. 4.) angulosæ, q. e. d.

PROPOSITIO II.

Vis, qua effect, ut materia particule circa propria centra moverentur, simul effect, ut particularum anguli mutuo occursu attricerentur.

DEMONSTRATIO.

Tota materia in initio in partes æquales (per postulat.) atque angulosas (per propof. 1. hujus) fuit divisa. Si itaque, simulac coeperint moveri circa propria centra, anguli eorum non attriti fuissent, necessario (per axiom. 2.) tota materia majus spatium occupare debuisset, quam cum quiescebat: atqui hoc est absurdum (per prop. 4. part. 2.): ergo eorum anguli fuerunt attriti, simulac moveri coeperint, q. e. d.

Reliqua desiderantur.

A P P E N D I X,
C O N T I N E N S
C O G I T A T A
M E T A P H Y S I C A,

I N Q U I B U S

Difficiliores, quæ in Metaphysices tam parte Generali,
quam Speciali, circa Ens, ejusque Affectiones, Deum, ejusque
Attributa, & Mentem humanam occurrunt, quæstio-
nes breviter explicantur,

A U T H O R E
B E N E D I C T O de S P I N O Z A,
A M S T E L O D A M E N S I.

APPENDICIS
COGITATA METAPHYSICA
CONTINENTIS

P A R S . I,

*In quā præcipua, que in parte Metaphysices generali,
circa Ens, ejusque Affectiones vulgo occurunt,
breviter explicantur.*

C A P . I.

De Ente Reali, Ficto, & Rationis.

DE definitione hujus Scientiæ nihil dico, nec etiam circa quę veretur; sed tantum ea, quę obscuriora sunt, & passim ab Authoribus in Metaphysicis tractantur, explicare hic est animus.

Incipiamus igitur ab Ente, per quod intelligo *Id omne, quod, cum clarè & distinctè percipitur, necessariò existere, vel ad minimū posse existere repérimus.*

Ex hac autem definitione, vel, si mavis, descriptione sequitur, quod *Chimara, Ens fictum, & Ens rationis* nullo modo ad entia revocari possint. Nam* *Chimara* ex suā naturā existere nequit. *Ens vero fictum* claram & distinctam perceptiōnem secludit; quia homo ex solā mera libertate, & non, ut in falsis, insciens; sed prudens & sciens connectit, quę connectere, & disjungit, quę disjungere vult. *Ens denique rationis* nihil est præter modum cogitandi, qui inservit ad res intellectas faciliū resinendas, explicandas atque imaginandas. Ubi notandum, quod per modum cogitandi intelligimus id, quod jam Schol. propos. 4. part. 1. explicuimus, nempe omnes cognitionis affectiones, videlicet intellectum, lætitiam, imaginationem, &c.

M 3

Quod

APPENDICIS

94

Quibus cogitandi modis res retineamus.

Quod autem dentur quidam modi cogitandi, qui inserviunt ad res firmius atque facilius retinendas, & ad ipsas, quando volumus, in mentem revocandas, aut menti praesentes sistendas, satis constat iis, qui notissima illa regula Memoriae utuntur: quam nempe ad rem novissimam retinendam & memoriae imprimentam ad aliam nobis familiarem recurrit, quae vel nomine tenus vel re ipsa cum hac conveniat. Hunc similiter in modum Philosophi res omnes naturales ad certas classes reduxerunt, ad quas recurrent, ubi aliquid novi ipsis occurrit, quas vocant *genus, species &c.*

Quibus cogitandi modis res explicemus.

Ad rem deinde explicandam etiam modos cogitandi habemus, determinando scilicet eam per comparationem ad aliam. Modi cogitandi, quibus id efficimus vocantur *tempus, numerus, mensura*, & siquæ adhuc alia sunt. Horum autem tempus inservit durationi explicande, numerus quantitati discretæ, mensura quantitatii continuæ.

Quibus cogitandi modis res imaginemur.

Denique, cum assueti simus omnium, quæ intelligimus, etiam imagines aliquas in nostra phantasie depingere; fit, ut non-entia positivè, instar entium, *imaginemur*. Nam mens in se sola spectata, cum sit res cogitans, non majorem habet potentiam ad affirmandum, quam ad negandum: imaginari vero cum nihil aliud sit, quam ea, quæ in cerebro reperiuntur à motu spirituum, qui in sensibus ab objectis excitatur, vestigia sentire, talis sensatio non, nisi confusa affirmatio, esse potest. Atque hinc fit, ut omnes modos, quibus mens utitur ad negandum, quales sunt, cæcitas, extremitas sive finis, terminus, tenebre &c. tanquam entia *imaginemur*.

Negationes cur non sint ideæ rerum. Et item pro iis habeantur.

Unde clare patet, hos modos cogitandi non esse ideas rerum, nec ullo modo ad ideas revocari posse; quare etiam nullum habent ideatum, quod necessario existit, aut existere potest. Causa autem, ob quam huiusmodi cogitandi pro ideis rerum habentur, est, quia ab ideis entium realium tam immediate profiscuntur, & oriuntur, ut facillime cum ipsis ab iis, qui non accuratissime attendunt, confundantur: unde etiam nomina

mina ipsis impofuerunt , tanquam ad significandum entia extra mentem nostram existentia, quæ Entia, sive potius Non-entia Entia rationis vocaverunt.

Hincque facile videre est , quām inepta sit illa divisio , qua *Male dividitur ens in ens reale , & ens rationis : dividunt enim ens in ens & non-ens , aut in ens & modum cogitandi : Attamen non miror Philosophos verbales , sive grammaticales in similes errores incidere : res enim ex nominibus judicant , non autem nomina ex rebus.*

Nec minus ineptè loquitur , qui ait ens rationis non esse *Ens rationis quomodo nihil*. Nam si id , quod istis nominibus significatur , *do nisi posse extra intellectum quererit , merum nihil esse reperiet : si autem sit merum ipsos modos cogitandi intelligit , vera entia realia sunt. Nam cum rogo , quid sit species , nihil aliud quero , quam natu-* *ram istius modi cogitandi , qui revera est ens , & ab alio modo cogitandi distinguitur ; verum , hi modi cogitandi ideæ vocari non possunt , neque veri aut falsi possunt dici , sicut etiam amor non potest verus aut falsus vocari , sed bonus aut malus. Sic Plato cum dixit , hominem esse animal bipes sine plumis , non magis erravit , quam qui dixerunt hominem esse animal rationale ; nam Plato non minus cognovit hominem esse animal rationale , quam cæteri cognoscunt , verum ille hominem revocavit ad certam classem , ut quando vellet de homine cogitare , ad illam classem recurrendo , cuius facile recordari potuerat , statim in cogitationem hominis incideret : Imo Aristoteles gravissimè erravit , si putavit se illa suâ definitione humanam essentiam adæquate explicuisse : An vero Plato benè fecerit , tantum quæri posset : sed hæc non sunt hujus loci.*

Ex omnibus supradictis inter ens reale & entis rationis *In Rerum ideata nullam dari convenientiam appetet : Unde etiam facile videre est , quām sedulo sit cavendum in investigatione rerum , realia cum entia realia , cum entibus rationis confundamus : Aliud enim est inquirere in rerum naturam , aliud in modos , quibus res* *investigatione Entia cum rationis non confundenda.*

res a nobis percipiuntur. Hæc vero si confundantur, neque modos percipiendi, neque naturam ipsam intelligere poserimus; imò vero, quod maximum est, in causa erit, quod in magnos errores incidemus; quemadmodum multis hucusque contigit.

Quomodo Ens rationis, & Ens fictum distinguuntur. Notandum etiam, quod multi confundunt ens rationis cum ente ficto: putant enim ens fictum etiam esse ens rationis, quia nullam extra mentem habet existentiam. Sed si ad entis rationis, & entis ficti definitiones modò traditas rectè attendatur, reperietur inter ipsa, tum ex ratione causæ, tum etiam ex eorum naturâ, absque respectu causæ, magna differentia. Ens fictum enim nihil aliud esse diximus, quam duos terminos connexos ex solâ merâ voluntate sine ullo ductu rationis; unde ens fictum casu potest esse verum. Ens vero rationis, nec a solâ voluntate dependet, nec ullis terminis inter se connexis constat, ut ex definitione satis fit manifestum. *Si quis igitur roget, an ens fictum ens reale sit, an vero ens rationis, tantum repetendum, atque regerendum est id, quod jam diximus, nempe male dividi ens in ens reale, & ens rationis, ideoque malo fundamento queritur, an ens fictum ens reale sit, an vero rationis: supponit enim omne ens dividi in ens reale, & rationis.*

Entis divisione. Sed ad nostrum propositum revertamur, à quo videmur ut cunque jam deflexisse. Ex entis definitione, vel, si mavis, descriptione jam traditâ facilè videre est, quod ens dividendum sit in ens, quod suâ natura necessario existit, sive cuius essentia involvit existentiam, & in ens, cuius essentia non involvit existentiam, nisi possibilem. Hoc ultimum dividitur in Substantiam & Modum, quorum definitiones part. i. Art. 51. 52. & 56. Princ. Philos. traduntur; quare non necesse est, eas hic repetere. Sed tantùm notari volò circa hanc divisionem, quod expresse dicimus ens dividi in Substantiam & Modum; non vero in Substantiam & Accidens: nam Accidens nihil est præter modum cogitandi; utpote quod solummodo respectum de notat.

notat. Ex. grat. cum dico triangulum moveri, motus non est trianguli modus, sed corporis, quod movetur: unde motus respectu trianguli accidens vocatur: respectu vero corporis est ens reale, sive modus: non enim potest motus concipi sine corpore, at quidem sine triangulo:

Porro ut jam dicta, & etiam quæ sequentur, melius intelligantur, explicare conabimur, quid per esse essentia, esse existentia, esse idea, ac denique esse potentia intelligendum sit: Quo etiam nos movet quorundam ignorantia, qui nullam distinctionem agnoscunt inter essentiam & existentiam, vel, si agnoscunt, esse essentia cum esse idea vel esse potentia confundunt. Ut his igitur, & rei ipsi satisfaciamus, rem quam distinctè poterimus, in sequentibus explicabimus.

C A P. II.

*Quid sit esse Essentia, quid esse Existentia, quid esse Idea,
quid esse Potentia.*

UT clarè percipiatur, quid per hæc quatuor intelligendum sit, tantum necesse est, ut nobis ob oculos ponamus ea, quæ de substantia increata, sive de Deo diximus, nempe

1º. Deum eminenter continere id, quod formaliter in rebus creatis reperitur, hoc est, Deum talia attributa habere, quibus omnia creata eminentiori modo coninuantur, vide part. I. axiom. 8. & coroll. I. prop. 12. Ex. gr. extensionem clarè concipimus sine ulla existentia, ideoque, cum per se nullam habeat vim existendi, à Deo creatam esse demonstravimus, prop. ultima part. I. Et, quia in causa tantudem perfectionis ad minimnm debet esse, quantum est in effectu, sequitur, omnes perfectiones extensionis Deo inesse. Sed quia postea rem extensam ex sua natura divisibilem esse videbamus, hoc est, imperfectionem continere, ideo Deo extensionem tribuere non potuimus, part. I. propos. 16, adeoque fateri cogebam-

Creaturas
in Deo esse
eminenter.

gebamur, Deo aliquod attributum inesse, quod omnes materiae perfectiones excellentiori modo continet, Schol. prop. 9. part. 1, quodque vices materiae supplere potest:

2º Deum seipsum, atque omnia alia intelligere, hoc est, omnia objectivè etiam in se habere, part. 1. prop. 9.

3º Deum esse omnium rerum causam, eumque ex absoluta libertate voluntatis operari.

*Quid sit
esse essentia,
existentia,
idea, ac
potentia?*

Ex his itaque clare videre est, quid per illa quatuor intellegendum sit. Primum enim esse scilicet *Essentia*, nihil aliud est, quam modus ille, quo res creatæ in attributis Dei comprehenduntur: *esse* deinde *Idea* dicitur, prout omnia objectivè in ideâ Dei continentur: *esse* porro *Potentia* dicitur tantum respectu potentiarum Dei, quam omnia nondum adhuc existentia ex absoluta libertate voluntatis creare potuerat: *esse* denique *Existentia* est ipsa rerum essentia extra Deum, & in se considerata, tribuiturque rebus, postquam à Deo creatæ sunt.

*Hec quatuor a se
in vicem
non distin-
guuntur, nisi in
creaturis.*

Ex quibus clare apparet, hæc quatuor non distingui inter se, nili in rebus creatis: in Deo vero nullo modo: Deum enim non concipi posse potentiam in alio, & ejus existentia, ejusque intellectus ab ejus essentiâ non distinguntur.

*Ad que-
stiones
quædam
de Essentia
responde-
tur.*

Ex his facile ad quæstiones, quæ passim de essentiâ circumferuntur, respondere possumus. Quæstiones autem hæ sunt sequentes: an essentia distinguitur ab existentia, & si distinguatur, an sit aliquid diversum ab idea: & si aliquid diversum ab ideâ sit, an habeat aliquid esse extra intellectum; quod postremum sane necessarium fatendum est. Ad primam autem sub distinctione respondemus, quod essentia in Deo non distinguatur ab existentiâ; quandoquidem sine hac illa non potest concipi: in cæteris autem essentia differt ab existentiâ, potest enim sine hac concipi. Ad secundam vero dicimus, quod res, quæ extra intellectum clarè & distinctè, sive verè concipi posse, aliquid diuersum ab ideâ sit. Sed denuo quæritur, an illud esse extra intellectum sit à se ipso, an vero à Deo creatum. Ad quod respondemus, essentiam formalem non esse

esse à se, nec etiam creatam; hæc duo enim supponerent rem actu existere: sed à sola essentia divina pendere, in qua omnia continentur; adeoque hoc sensu iis assentimur, qui dicunt essentias rerum æternas esse. Quæri adhuc posset, quomodo nos, nondum intellecta natura Dei, rerum essentias intelligamus; cum illæ, ut modo diximus, à sola Dei natura pendant. Ad hoc dico, id ex eo oriri, quod res jam creatæ sunt: si enim non essent creatæ, prorsus concederem, id impossibile fore, nisi post naturæ Dei adæquatam cognitionem: eodem modo ac impossibile est, imò magis impossibile, quam, ex nondum nota natura Parabolæ naturam ejus ordinatim applicatarum noscere.

Porro notandum, quod, quamvis essentiaæ modorum non existentium in illorum substantiis comprehendantur, & eorum esse essentia in illorum substantiis sit, nos tamen ad Deum recurrere voluimus, ut generaliter essentiam modorum & substantiarum explicaremus, & etiam, quia essentia modorum non fuit in illorum substantiis, nisi post earum creationem, & nos esse essentiarum æternum quærebamus.

Adhæc non puto operæ pretium esse, hic Authores, qui diversum à nobis sentrunt, refutare, nec etiam eorum definitiones aut descriptiones de essentia & existentia examinare: nam hoc modo rem claram obscuriorem redderemus: quid enim magis clarum, quam, quid sit essentia & existentia, intelligere; quandoquidem nullam definitionem alicujus rei dare possumus, quin simul ejus essentiam explicemus.

Denique, si quis Philosophus adhuc dubitet, an essentia ab existentia distinguitur in rebus creatis, non est quod multum de definitionibus essentiaæ & existentiaæ labore, ut istud dubium tollatur: si enim tantum adeat statuarium aliquem, aut fabrum lignarium; illi ipsi ostendent, quomodo statuam nondum existentem certo ordine concipient, & postea eam ipsi existentem præbebunt.

*Cur aut
etor in defi-
nitione ef-
sentiae ad
Dei attri-
buta recor-
rit.*

*Cur alio-
rum defin-
tiones non
recensuit.*

*Quomodo
distingui-
tio
inter essen-
tiam &
existenti-
am
facile ad-
discatur.*

C A P. III.

De eo, quod est Necessarium, Impossibile, Possibile & Contingens.

*Quid hic
per affec-
tiones in-
tellicen-
dam sit.*

Natura entis, quatenus ens est, sic explicata, ad aliquas ejus affectiones explicandas transimus; ubi notandum venit, quod per affectiones hic intelligimus id, quod alias per attributa denotavit Cartesius in part. I. Princ. Philos. art. 52. Nam ens, quatenus ens est, per se solum, ut substantia, nos non afficit, quare per aliquid attributum explicandum est, à quo tamen non, nisi ratione, distinguitur. Unde non satis mirari possum illorum ingenia subtilissima, qui medium quæsiverunt, non sine magno detimento veritatis, inter ens & nihil. Sed in eorum errorem refutando non morabor, quandoquidem ipsis, ubi talium affectionum definitiones tradore moluntur, in vana sua subtilitate prorsus evanescunt.

*Affec-
tum defi-
nitio.*

Nos igitur rem nostram agemus, dicimusque *Entis affectiones esse, quadam attributa, sub quibus uniuscujusque essentiae vel existentiam intelligimus, à qua tamen non nisi ratione distinguuntur.* De his quasdam, (non enim omnes pertractare mihi assumo) hic explicare, & à denominationibus, quæ nullius entis sunt affectiones, separare conabor. Ac primo quidem agam de eo, quod est *necessarium, & impossibile.*

*Quos mo-
dis res di-
cuntur ne-
cessaria &
impossi-
bilia.*

Duobus modis res dicitur necessaria & impossibilis, vel respectu suæ essentiæ, vel respectu causæ. Respectu essentiæ Deum necessario existere novimus: nam ejus essentia non potest concipi sine existentiâ: chimæra verò respectu implicantiæ suæ essentiæ non potis est, ut existat. Respectu causæ dicuntur res, e. g. materiales, esse impossibiles aut necessariæ: nam si tantum ad earum essentiam respicimus, illam concipere possumus clare & distinctè sine existentiâ, quapropter nunquam existere possunt vi & necessitate essentiæ: sed tantum viausæ, Dei nempe omnium rerum creatoris. Si itaque in decreto divino est, ut res aliqua existat, necessariò existet;

fin.

sin minus impossibile erit, ut existat. Nam per se manifestum est, id quod nullam causam, internam scilicet aut externam, habet ad existendum, impossibile esse, ut existat: at qui res in hac secunda hypothesi ponitur talis, ut neque vi sua essentia, quam per causam internam intelligo, neque vi decreti divini, unicæ omnium rerum causæ externæ, existere possit: unde sequitur, res ut in sec. hyp. à nobis statuuntur, impossibiles esse, ut existant.

Ubi notandum venit, 1º. Chimæram, quia neque in intellectu est, neque in imaginatione, à nobis ens verbale commode vocari posse; nam ea non nisi verbis exprimi potest. Ex. gr. Circulum quadratum verbis quidem exprimimus, imaginari autem nullo modo, & multò minus intelligere possimus. Quapropter Chimæra præter verbum nihil est, ideoque impossibilitas inter affectiones entis numerari non potest: est enim mera negatio.

2º. Notandum venit, quod non tantum rerum creatarum existentia: verum etiam, ut infrà in sec. part. evidentissime demonstrabimus, earum essentia & natura à solo Dei decreto dependet. Ex quo clarè sequitur, res creatas nullam ex se ipsis habere necessitatem: nempe quia ex se ipsis nullam habent essentiam, nec à se ipsis existunt.

3º. Denique notandum est, quod necessitas, qualis vi causa in rebus creatis est, dicatur vel respectu earum essentiæ, vel respectu earum existentiæ: nam hæc duo in rebus creatis distinguuntur, illa enim à legibus naturæ æternis dependet, hæc vero à serie & ordine caularum. Verum in Deo, cujus essentia ab illius existentia non distinguitur, essentiæ necessitas etiam non distinguitur à necessitate existentiæ; unde sequitur, quod si totum ordinem naturæ conciperemus, inveniremus, quod, multa, quorum naturam clarè & distinctè percipimus, hoc est, quorum essentia necessariò talis est, nullo modo possent existere; nam tales res in natura existere à quæ impossibile reparemus, ac jam cognoscimus impossibile esse, ut magnus,

elephantus in acus foramine recipi poscit : quamvis utriusque naturam clarè percipiamus. Unde existentia illarum rerum non esset, nisi chimæra, quam neque imaginari, neque intelligere possemus.

*Possibile
& contingens non
esse rerum
affectiones.*

Atque hæc de necessitate & impossibilitate, quibus pauca de possibili & contingente visum est adjungere; nam hæc duo à nonnullis pro rerum affectionibus habentur; cum tamen revera nihil aliud sint, quām defectus nostri intellectus, quòd clarè osterrdam, postquam explicavero, quid per hæc duo intelligendum sit.

*Quid sit
possibile,
quid con-
tingens.*

Res possibilis itaque dicitur, - cum ejus causam efficientem quidem intelligimus; Attamen an causa determinata sit, ignoramus; Unde etiam ipsam, ut possibilem, non verò neque ut necessariam, neque ut impossibilem considerare possumus. Si autem ad rei essentiam simpliciter, non verò ad ejus causam attendamus, illam contingentem dicemus, hoc est, illam, ut medium inter Deum, & chimæram, ut sic loquar, considerabimus, nempe quia ex parte essentiæ nullam in ipsâ reperimus necessitatem existendi, ut in essentiâ divinâ, neque etiam implicantiam sive impossibilitatem, ut in chimærâ. Quod si quis id, quod ego possibile voco, contingens, & contra id, quod ego contingens, possibile vocare velit, non ipsi contradicam: neque enim de nominibus disputare soleo. Sat erit, si nobis concedat, hæc duo non nisi defectus nostræ perceptio- nis, nec aliquid reale esse.

*Possibile,
& contingens esse
tantum de-
fectus no-
stri intel-
lectus.*

Siquis autem id ipsum negare velit, illi suus error nullo negotio demonstratur: si enim ad naturam attendat, & quomodo ipsa à Deo dependet, nullum contingens in rebus esse reperiet, hoc est, quod ex parte rei possit existere, & non existere, sive, ut vulgo dicitur, contingens reale sit: quod facile appareat ex eo, quod ax. 10. part. 1. docuimus, tantam scilicet vim requiri ad rem creandam, quam ad ipsam conservandam: Quare nulla res creata propriâ vi aliquid facit, eodem modo ac nulla res creata suâ propria vi incepit existere.

Ex

Ex quo sequitur, nihil fieri, nisi vi causæ omnia creantis, scilicet Dei, qui suo concursu singulis momentis omnia procreat. Cum autem nihil fiat, nisi a solâ divinâ potentia, facile est videre, ea, quæ fiunt, vi decreti Dei, ejusque voluntatis fieri. At, cum in Deo nulla sit inconstantia, nec mutatio, per prop. 18. & corol. prop. 20. part. 1. illa, quæ jam producit, se productum ab æterno decreuisse debuit; cumque nihil magis necessarium sit, ut existat, quam quod Deus extitum decrevit, sequitur necessitatem existendi in omnibus rebus creatis ab æterno fuisse. Nec dicere possumus, illas esse contingentes, quia Deus aliud decreuisse potuit; nam, cum in æternitate non detur quando, nec ante, nec post, neque ulla affectio temporis, sequitur, Deum nunquam ante illa decreta extitisse, ut aliud decernere posset.

Quod verò attinet ad libertatem humanæ voluntatis, Conciliacionem libertatis nostra trii, & prædicationis Dei, humanum captum super raro. quam liberam esse diximus schol. propos. 15. part. 1. illa etiam a Dei concursu conservatur, nec ullus homo aliquid vult, aut stiri arbitrii, operatur, nisi id, quod Deus ab æterno decrevit, ut vellet & operaretur. Quomodo autem id fieri possit, servata hu- manum captum super raro. manâ libertate, captum nostrum excedit: neque ideo, quod clare percipimus, propter id, quod ignoramus, erit rejiciendum; clarè enim & distinctè intelligimus, si ad nostram naturam attendamus, nos in nostris actionibus esse liberos, & de multis deliberare propter id solum, quod voluimus; si etiam ad Dei naturam attendamus, ut modo ostendimus, clarè & distinctè percipimus, omnia ab ipso pendere, nihilque existere, nisi quod ab æterno à Deo decretum est, ut existat. Quomodo autem humana voluntas à Deo singulis momentis procreetur tali modo, ut libera maneat, id ignoramus; multa enim sunt, quæ nostrum captum exceedunt, & tamen à Deo scimus facta esse, uti ex gr. est illa realis divisio materiæ in indefinitas particulas satis evidenter a nobis demonstrata in Sec. Part. propos. 11. quamvis ignoramus, quomodo divisio illa fiat. Nota, quod hic pro re notâ

notā supponimus, has duas notiones, *possibile* nempe, & *contingens*, tantum defectum cognitionis nostræ circa rei existentiam significare.

C A P. IV.

De Durasione & Tempore.

EX eo, quod supra divisimus ens in ens, cuius essentia involvit existentiam, & in ens, cuius essentia non involvit nisi possibilem existentiam; oritur distinctio inter æternitatem & durationem. De æternitate infra fusius loquemur. Hic *Quid sit* tūm dicimus eam esse attributum, sub quo infinitam Dei existentiam concipimus. *Quid duraturum existentiam*; prout in sua actualitate perseverant, concipiuntur. Ex quibus clare sequitur, durationem a totâ alicujus rei existentiâ non, nisi ratione, distingui. Quantum enim durationi alicujus rei detrahis, tantundem ejus existentiae detrahi necesse est. Hæc autem ut determinetur, comparamus illam cum duratione aliarum rerum, quæ certum & determinatum habent motum, *hacque comparatio tempus* vocatur. *Quid Tempus non est affectio rerum*; sed tantum meritis modus cogitandi, sive, ut jam diximus, ens rationis; est enim modus cogitandi durationi explicanda inserviens. Notandum hic in duratione, quod postea usum habebit, quando de æternitate loquemur, videlicet, quod major & minor concipiatur, & quasi ex partibus componi, & deinde quod tantum sit attributum existentiæ, non vero essentiæ.

C A P. V.

De Oppositione, Ordine, &c.

EX eo, quod res inter se comparamus, quædam oriuntur notiones, quæ tamen extra res ipsas nihil sunt, nisi cogitandi

tandi modi. Quod inde apparet, quia si ipsas, ut res extra cogitationem positas, considerare velimus, clarum, quem alias de ipsis habemus conceptum, statim confusum reddimus. Notiones verò tales hæ sunt, videlicet *Opposito*, *Ordo*, *Convenientia*, *Diversitas*, *Subjectum*, *Adjunctum*, & si quæ adhuc alia his similia sunt. Hæ, inquam, à nobis satis clarè percipiuntur, quatenus ipsas, non ut quid ab essentiis rerum oppositarum, ordinatarum &c. diversum, concipimus; sed tantum ut modos cogitandi, quibus res ipsas facilius vel retinemus, vel imaginamur. Quare de his fusius loqui non necesse esse judico; sed ad terminos vulgo transcendentales dotos transeo.

*Quid sint
Opposito,
Ordo, Con-
venientia,
Diver-
sitas, Subje-
ctum, Ad-
junctum,
&c.*

C A P. VI.

De Uno, Vero, & Bono.

HI termini ab omnibus ferè Metaphysicis pro generalissimis Entis Affectionibus habentur, dicunt enim omne ens esse unum, verum & bonum, quamvis nemo de iis cogitet. Verum quid de his intelligendum sit, videbimus; ubi seorsim unumquemque horum terminorum examinaverimus.

Incipiamus itaque à primo, scilicet *Uno*. Hunc terminum dicunt significare aliquid reale extra intellectum: verùm, quidnam hoc enti addat, nesciunt explicare, quod satis ostendit, illos entia rationis cum ente reali confundere, quo efficiunt, ut id, quòd clarè intelligunt, confusum reddant. Nos autem dicimus *Unitatem* à re ipsa nullo modo distingui, vel enti nihil addere, sed tantum modum cogitandi esse, quo rem ab aliis separamus, quæ ipsi similes sunt, vel cum ipsa aliquo modo convenienti.

Unitati vero opponitur *multitudo*, quæ sanè rebus etiam nihil addit, nec aliquid præter modum cogitandi est, quemadmodum clarè & distinctè intelligimus. Nec video, quid circa rem claram amplius dicendum restat; sed tantum hic notandum

*Quid sit
unitas.*

*Quid sit
multitudo,
& quo re-
spectu Deus
dicit possit
vnuus, &
quo respo-
nitur.*

O

tandum est, Deum , quatenus ab aliis entibus eum separamus, posse dici unum; verum , quatenus concipimus ejusdem naturę plures esse non posse, unicum vocari. At vero si rem accuratius examinare vellemus , possemus forte ostendere Deum non nisi impropriè unum & unicum vocari , sed res non est tanti , imo nullius momenti iis , qui de rebus , non verò de non-minibus sunt solliciti. Quare hoc relicto ad secundum transimus , & eadem opera , quid sit falsum , dicemus.

Quid sit verum, quid falsum tam apud vulgum, quam apud Philosophos. Ut autem hæc duo *verum* scilicet & *falsum* rectè percipiuntur , à verborum significatione incipiemus, ex qua apparet ea , non nisi rerum denominationes extrinsecas , esse , neque rebus tribui , nisi rhetorice. Sed quia vulgus vocabula primum invenit, quæ postea à Philosophis usurpantur , ideo è re esse videtur illius , qui primam significationem alicujus vocabuli quærerit , quid primum apud vulgum denotarit, inquirere ; præcipue ubi aliaz causæ deficiunt, quæ ex lingua natura depromi possent ad eam investigandam. Prima igitur *veri* & *falsi* significatio , ortum videtur duxisse à narrationibus : eaque narratio vera dicta fuisse , quæ erat facti , quod revera contigerat: falsa vero , quæ erat facti , quod nullibi contigerat. Atque hanc Philosophi postea usurparunt ad denotandam convenientiam ideaz cum suo ideato , & contra : quare idea vera dicitur illa , quæ nobis ostendit rem , ut in se est : falsa verò , quæ nobis ostendit rem aliter , quam revera est : Ideaz enim nihil aliud sunt , quam narrationes sive historiaz naturæ mentales. Atque hinc postea metaphoricè translata est , ad res mutas , ut cum dicimus verum , aut falsum aurum , quasi aurum nobis repræsentatum aliquid de seipso narret , quod in se est , aut non est.

Verum non esse terminum tristum transendentalem sive entis affectionem judicarunt. Nam de res- scendentia bus ipsis non nisi improprie , vel si mavis rhetorice dici potest. Veritas, & vera idea. re etiam , quid sit veritas præter veram ideam , quæ- quomodo differant. modo se habent ad invicem. Quocirca planè decepti sunt , qui *verum* terminum tristum transendentalem sive entis affectionem judicarunt. Nam de res- scendentia bus ipsis non nisi improprie , vel si mavis rhetorice dici potest. Si porro quæras , quid sit veritas præter veram ideam , quæ- vera idea. re etiam , quid sit albedo præter corpus album ; eodem enim modo se habent ad invicem.

De

De causa veri, & de causa falsi jam antea egimus; quare hic nihil restat notandum, nec etiam quæ diximus operæ pretium fuisset notare, si scriptores in similibus nugis non adeo se intricassent, ut postea se extricare nequiverint, nodum passim in scirpo quærentes.

Proprietates vero veritatis aut idæ veræ sunt. 1°. Quod sit clara & distincta, 2°. Quod omne dubium tollat, sive uno verbo, quod sit certa. Qui quærunt certitudinem in rebus ipsis, eodem modo falluntur, ac cum in iis quærunt veritatem; & quamvis dicamus, res in incerto est, rhetoricè sumimus ideatum pro idea, quomodo etiam rem dicimus dubiam; nisi fortè quod tum per incertitudinem contingentiam intelligamus, vel rem, quæ nobis incertitudinem aut dubium injicit. Neque opus est circa hæc diutius morari, quare ad tertium pergemus, & simul quid per ejus contrarium intelligentum sit, explicabimus.

Res sola considerata neque *bona* dicitur, neque *mala*, sed tantum respectivè ad aliam, cui conducit ad id, quod amat, acquirendum, vel contrà: ideoque unaquæque res diverso respectu, eodemque tempore bona & mala potest dici: Sic ^{ve.} consilium e.g. Achitophelis Absaloni datum bonum in sacris Litteris vocatur; pessimum tamen erat Davidi, cuius interitum moliebatur. Sed multa alia sunt bona, quæ non omnibus bona sunt; sic salus bona est hominibus, non verò neque bona, neque mala brutis aut plantis, ad quas nullum habet respectum. Deus verò dicitur summè bonus, quia omnibus conducit, nempe uniuscujuisque esse, quo nihil magis amabile, suo concursu conservando. Malum autem absolutum nullum datur, ut per se est manifestum.

Qui autem bonum aliquod Metaphysicum quærant, quod omni careat respectu, falso aliquo præjudicio laborant; nempe quod distinctionem rationis cum distinctione reali vel modali confundant: distinguunt enim inter rem ipsam & conatum, qui in unaquâque re est ad suum esse conservandum,

quamvis nesciant, quid per conatum intelligent. Hæc enim duo, quamvis ratione seu potius verbis distinguantur, quod maximè ipsos decepit, nullo modo reipsa inter se distinguntur.

Res & co-natur, quo re in statu suo perse-verare co-nantur, quomodo distinguan-tur.

Quòd ut clarè intelligatur, exemplum alicujus rei simplissimæ ob oculos ponemus. Motus habet vim in suo statu perseverandi; hæc vis profectò nihil aliud est, quàm motus ipse, hoc est, quòd natura motus talis sit. Si enim dicam in hoc corpore A nihil aliud esse, quàm certam quantitatem motus, hinc clarè sequitur, quamdiu ad illud corpus A attendo, me semper debere dicere illud corpus moveri. Si enim dicerem, illud suam vim movendi ex se amittere, necessario ipsis aliquid aliud tribuo præter id, quod in hypothesi supposuimus, per quod suam naturam amittit. Quod si vero hæc ratio obscurius videatur, age concedamus, illum conatum se movendi aliquid esse præter ipsas leges, & naturam motus; cum igitur hunc conatum esse bonum metaphysicum supponas, necessario hic etiam conatus conatum habebit in suo esse perseverandi, & hic iterum alium, & sic in infinitum, quo magis absurdum nescio quid fingi possit. Ratio autem, cur illi conatum rei à re ipsa distinguunt, est, quia in se ipsis reperiunt desiderium se conservandi, & tale in unaquaque re imaginantur.

An Deus ante res creatas di- ci posse bonus.

Quæritur tamen, an Deus, antequam res creasset, dici posset bonus; & ex nostra definitione videtur sequi, Deum tale attributum non habuisse; quia dicimus rem, si in se sola consideratur, neque bonam, neque malam posse dici. Hoc autem multis absurdum videbitur; sed qua ratione nescio; multa enim hujus notæ attributa Deo tribuimus, quæ antequam res crearentur, ipsis non competit, nisi potentia, ut cum vocatur creator, judex, misericors &c. quare similia argumenta moram nobis injicere non debent.

Perfectum quomodo dicatur re-spectivè, quomodo absolu- te.

Porro uti bonum, & malum non dicitur nisi respectivè, sic etiam perfectio, nisi quando perfectionem sumimus pro ipsa rei essentia, quo sensu antea diximus Deum infinitam perfec-tio-

ctionem habere, hoc est, infinitam essentiam, seu infinitum esse.

Plura his addere non est animus, reliqua enim quæ ad partem generalem Metaphysices spectant, satis nota esse existimo: adeoque operæ pretium non esse, ea ulterius persequi.

A P P E N D I C I S

COGITATA METAPHYSICA
C O N T I N E N T I S

P A R S II,

In qua precipua, que in parte Metaphysices speciali circa Deum, ejusque Attributa, & Mentem humanam vulgo occurrunt, breviter explicantur.

C A P. I.

De Dei Æternitate.

JAm antea docuimus, in rerum natura præter substantias, earumque modos nihil dari; quare non erit hic exspectandum, ut aliquid de formis substantialibus & realibus accidentibus dicamus: sunt enim hæc, & hujus farinæ alia, planè inepta. Substantias deinde divisimus in duo summa genera, extensionem scilicet & cogitationem, ac cogitationem in creatam, sive Mentem humanam, & incretam sive Deum. Existentiam autem hujus satis superque demonstravimus tum à posteriori, scilicet ex ipsius, quam habemus, ideâ, tum à priori, sive ab ejus essentia, tanquam causa existentiæ Dei. Sed quoniam quædam ejus attributa brevius, quam argumenti dignitas requirit, tractavimus, ipsa hic petere, eaque fusius explicare, simulque aliquas quæstiones enodare decrevimus.

*Deo nullam
durationem com-
petere.*

Præcipuum attributum, quod ante omnia venit considerandum, est Dei *Eternitas*, qua ipsius durationem explicamus; vel potius, ut nullam Deo durationem tribuamus, dicimus eum esse æternum. Nam, ut in prima Parte notavimus, duratio est affectio existentiæ, non vero essentiæ rerum; Deo autem, cuius existentia est de ipsius essentia, nullam durationem tribuere possumus. Qui enim Deo illam tribuit, ejus existentiam ab ejus essentiâ distinguunt. Sunt tamen, qui rogant, an Deus nunc non diutius extiterit, quam cum Adamum crearet: idque ipsis satis clarum esse videtur, adeoque nullo modo Deo durationem adimendam esse existimant. Verum hi principium petunt; nam supponunt Dei essentiam ab ejus existentia distingui, querunt enim an Deus, qui extitit usque ad Adamum, non plus temporis extiterit ab Adamo creato usque ad nos; quare Deo singulis diebus majorem durationem tribuunt, & quasi continuò à se ipso ipsum creari supponunt. Si enim Dei existentiam, ab illius essentiâ non distinguerent, nequaquam Deo durationem tribuerent, cum rerum essentiis duratio nullo modo competere poslit: nam nemo unquam dicet circuli, aut trianguli essentiam, quatenus est æterna veritas, hoc tempore diutius durasse, quam tempore Adami. Porro cum duratio major & minor, sive quasi partibus constans concipiatur, clare sequitur, Deo nullam tribui posse durationem: nam cum ipsius esse sit æternum, hoc est, in quo nihil prius, nec posterius dari potest, nunquam ipsis durationem tribuere possumus; quin simul, quem de Deo habemus, verum conceptum destruamus, hoc est, id, quod est infinitum sua natura, & quod nemquam potest concipi nisi infinitum, in partes dividamus, ei scilicet durationem tribuendo.

*Cause, ob
quas au-
tores Deo
durationem tri-
buerunt.*

Quod autem Authores errant, in causa est. I°. Quia æternitatem, ad Deum non attendentes, explicare conati sunt, quasi æternitas absque essentiæ divinæ contemplatione intelligi posset, vel quid esset præter divinam essentiam, atque

que hoc iterum inde ortum fuit, quia assueti sumus propter defectum verborum æternitatem etiam rebus, quarum essentia distinguitur ab earum existentia, tribuere, ut cum dicimus, non implicat, mundum ab æterno fuisse; atque etiam essentiis rerum, quamdiu ipsas non existentes concipimus; eas enim tum æternas vocamus. **I** I^o. Quia durationem rebus non tribuebant, nisi quatenus eas sub continua variatione esse judicabant, non, uti nos, prout earum essentia ab earum existentia distinguitur. **II** I^o. Denique quia Dei essentiam, sicuti rerum creatorum, ab ejus existentia distinxerunt. Hi, inquam, errores ipsis ansam errandi præbuerunt. Nam primus error in causa fuit, ut non intelligerent, quid esset æternitas; sed ipsam tanquam aliquam speciem durationis considerarent. Secundus, ut non facilè possent invenire differentiam inter durationem rerum creatorum & inter Dei æternitatem. Ultimus denique, ut, cum duratio non sit, nisi existentia affectio, ipsisque Dei existentiam ab ejus essentia distinxerint, Deo, ut jam diximus, durationem tribuerent.

Sed, ut melius intelligatur, quid sit *Æternitas*, & quomo-
do ipsa sine essentiâ divinâ non possit concipi, consideran-
dum venit id, quod jam antea diximus, nempe res creatas,
sive omnia præter Deum semper existere sola vi sive essentia
Dei, non vero vi propria; unde sequitur præsentem existen-
tiam rerum non esse causam futuræ; sed tantum Dei immuta-
bilitatem, propter quam cogimur dicere, ubi Deus rem pri-
mò creavit, eam postea continuò conservabit, seu eandem
illam creandi actionem continuabit. Ex quibus concludimus,
1°. Quod res creata, potest dici frui existentia, nimirum quia
existentia non est de ipsis essentia: Deus vero non potest di-
ci frui existentia, nam existentia Dei est Deus ipse; sicut etiam
ipsius essentia; unde sequitur res creatas duratione frui:
Deum autem nullo modo. **2°**. Omnes res creatas, dum præ-
senti duratione & existentia fruuntur, futura omnino carere,
nempe quia continuò ipsis tribui debet: at de earum essentia
nihil

*Quid sit
æternitas?*

nihil simile potest dici. Verum Deo, quia existentia est de ipsius essentia, futuram existentiam tribuere non possumus: eadem enim, quam tum haberet, etiamnum ipsi actu tribuenda est, vel, ut magis proprie loquar, Deo infinita actu existentia competit eodem modo, ac ipsi actu competit infinitus intellectus. Atque hanc infinitam existentiam *Æternitatem* voco, quæ soli Deo tribuenda, non vero ulli rei creatæ; non, inquam, quamvis earum duratio utroque careat fine. Hæc de æternitate; de Dei necessitate nihil dico; quia non opus est, cum ejus existentiam ex ejus essentiâ demonstravimus. Pergamus itaque ad unitatem.

C A P. II.

De Unitate Dei.

MIrati persæpe fuimus futile argumenta, quibus Dei Unitatem astrarunt conantur Authores, qualia sunt, *Si unus potius mundum creare, ceteri essent frustra, si omnia in eundem finem conspirent, ab uno conditore sunt producta, &c similia, à relationibus aut denominationibus extrinsecis petita.* Quapropter, illis omnibus insuper habitis, nostrani demonstrationem, quæm clare poterimus ac breviter, hic proponemus, idque sequenti modò.

Deum esse unicum. Inter Dei attributa numeravimus etiam summam intelligentiam, addidimusque ipsum omnem suam perfectionem à se, non verò ab alio habere. Si jam dicas plures dari Deos, seu entia summè perfecta, necessario omnes debebunt esse summè intelligentes; quod ut fiat, non sufficit, unumquemque se ipsum tantum intelligere: nam cum omnia intelligere debeat unusquisque, & se & cæteros debebit intelligere: ex quo sequeretur, quod perfectio uniuscujusque intellectus partim à se ipso, partim ab alio dependeret. Non poterit igitur quilibet esse ens summè perfectum, hoc est, ut modo notavimus, ens,

ens, quod omnem suam perfectionem à se, non verò ab alio habet; cum tamen jam demonstraverimus Deum ens perfectissimum esse, ipsumque existere. Unde jam possumus concludere, eum unicum tantum existere, si enim plures existerent, sequeretur ens perfectissimum habere imperfectionem, quod est absurdum. Hæc de Dei Unitate.

C A P. III.

De Immensitate Dei.

DOcuius antea, nullum ens posse concipi finitum, & Quomodo Deus dicatur infinitus, quo modo immensus? imperfectum, id est, de nihilo participans, nisi prius ad Deus dicatur infinitus, quo modo immensus? ens perfectum & infinitum attendamus, hoc est, ad Deum; quare solus Deus dicendus absolutè infinitus, nimurum quatenus reperimus ipsum reverà constare infinita perfectione. At immensus sive interminabilis etiam potest dici, quatenus respicimus ad hoc, quod nullum detur ens, quo perfectio Dei terminari possit. Ex quo sequitur, quod Dei *Infinitas*, in-vito vocabulo, sit quid maximè positivum; nam eatenus ipsum infinitum esse dicimus, quatenus ad ejus essentiam sive summam perfectionem attendimus. *Immensitas* vero Deo tantum respectivè tribuitur; non enim pertinet ad Deum, quatenus absolutè tanquam ens perfectissimum, sed quatenus ut prima causa consideratur, quæ quamvis non esset perfectissima, nisi respectu entium secundiorum, nihilominus tamen esset immensa; Nam nullum esset ens, & per consequens nullum posset ens concipi ipso perfectius, quo terminari, aut Vide fusius de his Ax. 9. part. 1. mensurari posset.

Authores tamen passim, ubi de Dei *Immensitate* agunt, Quod videtur Deo quantitatem tribuere. Nam ex hoc attributo numeris concludere volunt, Deum necessario ubique præsentem debere esse, quasi vellent dicere, si Deus in aliquo non esset loco, ejus quantitas esset terminata. Quod idem adhuc melius appa-

apparet ex aliâ ratione, quam afferunt ad ostendendum, Deum esse infinitum, sive immensum (hæc duo enim inter se confundunt) & etiam esse ubique. Si Deus, ajunt, actus est purus, ut revera est, necessariò est ubique & infinitus; nam si non esset ubique, aut non poterit esse, ubicunque vult esse, aut necessario (NB) moveri debebit: unde clarè video est, illos *Immensitatem* Deo tribuere, quatenus ipsum, ut quantum, considerant; nam ex extensiōnis proprietatibus hęc argumenta sua petunt ad Dei *Immensitatem* affirmandam, quo nihil est absurdius:

Deum esse ubique probatur.
Si jam quæras, unde ergo nos probabimus, Deum esse ubique; respondeo, id satis superque à nobis jam demonstratum esse, ubi ostendimus nihil ne momento quidem existere posse, quin singulis momentis à Deo procreetur.

Omnipre-sentia Dei explicari nequit.
Jam vero, ut Dei *ubiquitas* aut *præsentia in singulis rebus* debite intelligi posset, necessario deberet *perspecta esse* intima natura divinæ voluntatis, qua nimur res creavit, quaque eas continuo procreat; quod cum humanum captum superet, impossibile est explicare, quomodo Deus sit ubique.

Dei Im-mensita-tem à qui-busdam statui tri-plicem; sed male.
Quidam statuunt Dei *Immensitatem* esse triplicem, nempe *essentiæ*, *potentiæ*, & denique *præsentiaæ*; sed illi nugas agunt; videntur enim distinguere inter Dei *essentiam* & ejus *poten-tiam*.

Dei poten-tiam non distingui ab ejus es-sentia.
Quod idem etiam alii magis aperte dixerunt, ubi nempe ajunt, Deum esse ubique per potentiam; non autem per *es-sentiam*: quasi vero Dei potentia distinguitur ab omnibus ejus attributis, seu infinita *essentia*: cum tamen nihil aliud esse possit. Si enim aliud quid esset, vel esset aliqua *creatura*, vel aliquid divinæ *essentiæ* *accidentale*, sine quo concipi posset: quod utrumque absurdum est. Si enim *creatura* esset, indige-ret Dei *potentia*, ut conservaretur, & sic daretur progressus in infinitum. Si verò *accidentale* quid, non esset Deus ens sim-plicissimum, contra id, quod supra demonstravimus.

Denique per *Immensitatem* *præsentiaæ* etiam videntur aliquid velle

velle præter essentiam Dei, per quam res creatæ sunt, & continuo conservantur. Quæ sane magna est absurditas, in quam lapsi sunt ex eo, quod Dei intellectum cum humano confundunt, ejusque potentiam cum potentia regum sæpe compararunt.

*Nec illius
Omnipre-
sentiam.*

C A P. IV.

De Immutabilitate Dei.

Per *Mutationem* intelligimus hoc loco omnem illam variationem, quæ in aliquo subjecto dari potest, integra permanente ipsa essentia subjecti; quamvis vulgo etiam latius sumatur ad significandam rerum corruptionem, non quidem absolutam, sed quæ simul includit generationem corruptioni subsequentem, ut cum dicimus cæspites in cineres mutari, homines mutari in bestias. Verum Philosophi ad hoc denotandum alio adhuc vocabulo utuntur, nempe *Transformationis*. At nos hic tantum de illa mutatione loquimur, in qua nulla datur subjecti transformatio, ut cum dicimus Petrus mutavit colorem, mores &c.

*Quid sit
Mutatio,
quid Trans-
formatio.*

Videndum jam an in Deo tales mutationes habeant locum; nam de *transformatione* nihil dicere opus, postquam docuimus Deum necessario existere, hoc est, Deum non posse desinere esse, seu in aliud Deum transformari; nam tum & esse desineret, & simul plures dii dari possent, quod utrumque absurdum esse ostendimus.

*In Deo
Transfor-
mationem
locum non
habere.*

Ut autem, quæ hic dicenda supersunt, distinctius intelligentur, venit considerandum, quod omnis *mutatio* procedat vel à causis externis, volente aut nolente subjecto, vel à causa interna, & electione ipsius subjecti. Ex. grat. hominem nigrificare, ægrotare, crescere, & similia procedunt à causis externis; illa invito subjecto, hoc vero ipso subjecto cupiente; velle autem ambulare, se iratum ostendere &c. proveniunt à causis internis.

*Quæ sint
Mutacionis
causa.*

*Deum non
mutari ab
alio.* Priores vero *mutationes*, quæ à causis externis procedunt, in Deo nullum habent locum; nam solus est omnium rerum causa, & à nemine patitur. Adde quòd nihil creatum in se ullam habeat vim existendi; adeoque multo minus aliquid extra se, aut in suam causam operandi. Et, quamvis in sacris Litteris sæpe inveniatur, quod Deus propter peccata hominum iratus & tristis fuerit, & similia; in iis effectus sumitur pro causa; quemadmodum etiam dicimus, Solem æstate quam hyeme fortiorē & altiore esse, quamvis neque situm mutaverit, neque vires resumpserit. Et quod talia etiam in sacris Litteris sæpe doceantur videre est in Esaïā; ait enim cap. 59. v. 2, ubi populum increpat; *pravitates vestrae vos à vestro Dō separant.*

*Nec etiam
à se ipso.* Pergamus itaque, & inquiramus, an in Deo à Deo ipso ultima detur mutatio. Hanc verò in Deo dari non concedimus, imo ipsam prorsus negamus; nam omnis mutatio, quæ à voluntate dependet, fit ut subjectum suum in meliorem mutet statim, quod in ente perfectissimo locum habere nequit. Deinde etiam talis mutatio non datur, nisi aliquod incommodum evitandi, aut aliquod bonum, quod deest, acquirendi gratiâ; quod utrumque in Deo nullum locum habere potest. Unde concludimus Deum esse ens immutabile.

Nota, me communes mutationis divisiones hic consultò omisisse, quamvis aliquo modo ipsas etiam complexi sumus; nam non opus fuit ipsas singulatim à Deo removere, cum propos. 16. part. 1. demonstraverimus, Deum esse incorporeum, & communes illæ divisiones solius materiae mutationes tantum contineant.

C A P. V.

De Simplicitate Dei.

*Rerum Di-
finitione tri-
plex Rea-
lis, Modifi-
cans, Ratio-
nis.*

P Ergamus ad Dei Simplicitatem. Hoc Dei attributum ut rectè intelligatur, in memoriam revocanda sunt, quæ Princip.

Princip. Philosophiae part. I. Art. 48. & 49. Cartesius tradidit: nimirum in rerum naturâ nihil præter substantias & earum modos dari, unde triplex rerum distinctio deducitur, Artic. 60. 61. & 62. *Realis* scilicet *modalis* & *rationis*. *Realis* vocatur illa, qua duæ substantiæ inter se distinguntur, sive diversi, sive ejusdem attributi: ut ex. gr. *cogitatio*, & *extensio*, vel partes materiæ. Hæcque ex eo cognoscitur; quod utraque sine ope alterius concipi & per consequens existere possit. *Modalis* duplex ostenditur, nimirum quæ est inter modum substantiæ, & ipsam substantiam; ac quæ est inter duos modos unius ejusdemque substantiæ. Atque hanc ex eo cognoscimus, quod, quamvis uterque modus absque ope alterius concipiatur, neuter tamen absque ope substantiæ, cuius sunt modi: Illam vero ex eo, quod, quamvis substantia illa possit concipi sine suo modo, modus tamen sine substantia concipi nequeat. *Rationis* denique ea esse dicitur, quæ oritur inter substantiam & suum attributum; ut cum duratio ab extensione distinguatur. Hæcque etiam ex eo cognoscitur, quod talis substantia non possit sine illo attributo intelligi.

Ex his tribus omnis compositio oritur. Prima enim compositio est, quæ fit ex duabus aut pluribus substantiis ejusdem attributi, ut omnis compositio, quæ fit ex duobus aut pluribus corporibus; sive diversi attributi, ut homo. Secunda fit unione diversorum modorum. Tertia denique non fit, sed tantum ratione quasi fieri concipitur, ut eo facilius res intelligatur. Quæ autem hisce prioribus duobus modis non componuntur, simplicia dicenda sunt.

Ostendendum itaque Deum non esse quid compositum, ex quo poterimus concludere ipsum esse ens simplicissimum, quod facile esse etum dabimus. Cum enim per se clarum sit, quod partes componentes priores sunt natura ad minimum re composita, necessario substantia illæ, ex quarum coalitione & unione Deus componitur, ipso Deo priores erunt natura, & unaquæque per se poterit concipi, quamvis Deo non tribuatur.

*Undenom
onnis com-
positio oria-
tur, & quo-
duplex fit,*

*Deum esse
Ens simpli-
cissimum.*

Deinde, cum illa inter se necessario realiter distinguantur, necessario etiam unaquaque per se absque ope aliarum poterit existere; ac sic, ut modo diximus, tot possent dari dii, quot sunt substantiae, ex quibus Deum componi supponeretur. Nam cum unaquaque per se possit existere, à se debebit existere; ac proinde etiam vim habebit sibi dandi omnes perfectiones, quas Deo inesse ostendimus &c. ut jam propos. 7. part. 1. ubi existentiam Dei demonstravimus, fuse explicuimus. Cum autem hoc nihil absurdius dici possit, concludimus Deum non componi ex coalitione & unione substantiarum. Quod in Deo etiam nulla detur compositio diversorum modorum satis convincitur ex eo, quod in Deo nulli dentur modi: modi enim oriuntur ex alteratione substantiae, vide Princ. Part. 1. Art. 56. denique si quis velit aliam compositionem fingere ex rerum essentiâ & earum existentiâ; huic nequaquam repugnamus. At memor sit nos jam satis demonstrasse, hæc duo in Deo non distingui.

Dei Attributa distincta ratione. Atque hinc jam clare possumus concludere, omnes distinctiones, quas inter Dei attributa facimus, non alias esse, quam rationis, nec illa revera inter se distingui: intellige tales rationis distinctiones, quales modo retuli, nempe quæ ex eo cognoscuntur, quod talis substantia non possit sine illo attributo esse. Unde concludimus Deum esse ens simplicissimum. Cæterum Peripateticorum distinctionum farraginem non curramus, transimus igitur ad Dei vitam.

C A P. VI.

De Vita Dei.

Quod vulgo per vitam intelligentem significatur. **U**t hoc attributum, *Vita* scilicet Dei, rectè intelligatur, necesse est, ut generaliter explicemus, quid in unaquaque re per ejus vitam denotetur. Et 1º sententiam Peripateticorum examinabimus. Hi per vitam intelligunt *mansionem altericis animæ cum calore*, vide Arist. lib. I. de Respirat. cap. 8. Et quia

quia tres finixerunt animas, vegetativam scilicet, sensitivam, & intellectivam, quas tantum plantis, brutis & hominibus trbuunt; sequitur, ut ipsimet fatentur, reliqua vitæ expertia esse. At interim dicere non audebant, mentes & Deum vitâ carere. Verebantur fortasse, ne in ejus contrarium incidenter, nempe si vitâ careant, mortem eos obiisse. Quare Aristoteles Metaph. lib. 11. cap. 7. adhuc aliam definitionem vitæ tradit, mentibus tantum peculiarem, nempe *Intellectus operatio vita est*; & hoc sensu Deo, qui scilicet intelligit, & actus purus est, vitam tribuit. Verum in his refutandis non multum defatigabimur; nam quod ad illas tres animas, quas plantis brutis & hominibus trbuunt, attinet, jam satis demonstravimus, illas non esse nisi figmenta; nempe quia ostendimus in materia nihil præter mechanicas texturas & operationes dari. Quod autem ad vitam Dei attinet, nescio cur magis actio intellectus apud ipsum vocetur, quam actio voluntatis, & similium. Verum, quia nullam ejus responsonem exspecto, ad id, quod promisimus, explicandum transeo, nempe quid vita sit.

Et quamvis hæc vox per translationem sœpe sumatur ad significandum mores alicujus hominis; nos tamen solum, quid philosophice eâ denotetur, breviter explicabimus. Notandum autem est, quod si vita rebus etiam corporeis trbuenda sit, nihil erit vitæ expers; si vero tantum iis, quibus anima unita est corpori, solummodo hominibus, & forte etiam brutis trbuenda erit; non vero mentibus, nec Deo. Verum cum vocabulum vitæ communiter latius se extendat, non dubium est, quin etiam rebus corporeis, mentibus non unitis, & mentibus à corpore separatis trbuendum sit.

Quare nos per vitam intelligimus vim, per quam res in suo esse perseverant. Et quia illa vis à rebus ipsis est diversa; resip-
fas habere vitam proprie dicimus. Vis autem, quâ Deus in suo esse perseverat; nihil est præter ejus essentiam, unde optime loquuntur, qui Deum vitam vocant. Nec desunt Theologi
qui

Quibus rebus vita tribui posse.

Quid sit vita, & quid sit in Deo.

qui sentiunt, Judæos hac de causa, nempe quod Deus sit vita, & à vita non distinguatur, cum jurabant, dixisse, חַי יְהוָה vivus *Jehova*; non vero חַי יְהוָה vita *Jehova*, ut Joseph cum per vitam Pharaonis jurabat, dicebat חַי פֶּרֹעַח vita *Pharaonis*.

C A P. VII.

De Intellectu Dei.

Deum esse omniscium. Inter attributa Dei numeravimus antea *Omniscientiam*, quam satis constat Deo competere; quia scientia continet in se perfectionem, & Deus, ens nempe perfectissimum, nulla perfectione carere debet: quare scientia summo gradu Deo erit tribuenda, scilicet talis, quæ nullam præsupponat vel supponat ignorantiam, sive scientiæ privationem: nam tum daretur imperfectio in ipso attributo, sive in Deo. Ex his sequitur Deum nunquam habuisse intellectum potentiam, neque per ratiocinum aliquid concludere.

Objectum scientie Dei non est seres extra Deum. Porro ex perfectione Dei etiam sequitur ejus ideas non terminari, sicuti nostræ, ab objectis extra Deum positis. Sed contra res, extra Deum à Deo creatæ, à Dei intellectu determinantur*: nam aliæ objecta per se suam haberent naturam & essentiam, & priores essent, faltem natura, divino intellectu, quod absurdum est. Et quia hoc à quibusdam non satis observatum fuit, in enormes errores inciderunt. Statuerunt nimis aliqui, dari extra Deum materiam, ipsi coæternam, à se existentem, quam Deus intelligens secundum aliquos in ordinem tantum redigit, secundum alias formas ipsi insuper impressit. Alii deinde res ex suâ naturâ vel necessarias, vel impossibilis, vel contingentes esse statuerunt, ideoque Deum has etiam ut contingentes noscere, & prorsus ignorare, an existent, vel non. Alii denique dixerunt, Deum contingentia noscere ex circumstantiis, fortè quia longam habuit experien-

*Hinc claram sequitur intellectum Dei, quo res creatas intelligent & eius voluntatem & potentiam, qua ipsas determinavit, unum & idem est.

rientiam. Præter hos adhuc alios hujusmodi errores hic adferre possem, nisi id supervacaneum judicarem; cum ex antedictis eorum falsitas sponte se patefaciat.

Revertamur itaque ad nostrum propositum, nempe quod extra Deum nullum detur objectum ipsius scientiæ, sed ipse sit scientiæ suæ objectum, immo sua scientia. Qui autem putant, mundum etiam objectum Dei scientiæ esse, longè minus sapiunt, quam qui ædificium, ab aliquo insigni Architecto factum, objectum scientiæ illius statui volunt: nam faber adhuc extra se materiam idoneam querere cogitur: At Deus nullam extra se materiam quæsivit; sed res quoad essentiam & existentiam ab ejus intellectu sive voluntate fabricatae fuerunt.

Quæritur jam, an Deus noscat mala, sive peccata, & entia rationis, & alia similia. Respondemus, Deum illa, quorum est causa, necessario debere intelligere; præsertim cum ne momento quidem possint existere, nisi concurrente concursu divino. Cum ergo mala & peccata in rebus nihil sint, sed tantum in mente humanâ, res inter se comparante, sequitur Deum ipsa extra mentes humanas non cognoscere. Entia rationis modos esse cogitandi diximus, & hac ratione à Deo intelligi debent, hoc est, quatenus percipimus, illum mentem humanam, ut ut constituta est, conservare & procreare; non verò quod Deus tales modos cogitandi habeat in se, ut ea, quæ intelligit, facilius retineat. Atque ad hæc pauca, quæ diximus, si modo rectè attendatur, nihil circa Dei intellectum proponi poterit, quod facillimo negotio non solvi queat.

Sed interim non prætereundus error quorundam, qui stant Deum nihil præter res æternas cognoscere, ut nempe angelos, & cœlos, quos suâ naturâ ingenerabiles & incorruptibiles finxerunt; hujus autem mundi nihil, præter species, utpote etiam ingenerabiles & incorruptibiles. Hi sanè videntur, quasi studio errare velle, & absurdissima excogitare. Quid enim magis absurdum, quam Dei cognitionem à singularibus, quæ sine Dei concursu ne per momentum quidem esse

Q

esse possunt, arcere. Deinde res realiter existentes Deum ignorare statuunt, universalium autem, quæ non sunt, nec ullam habent præter singularium essentiam, cognitionem Deo affingunt. Nos autem contra Deo singularium cognitionem tribuimus, universalium denegamus, nisi quatenus mentes humanas intelligit.

In Deo tantum unum esse & simplicem uide-

Denique, antequam huic argumento finem imponamus, satisfaciendum videtur quæstioni, qua queritur an in Deo plures sint ideae, an tantum una & simplicissima. Ad hanc respondeo, quod idea Dei, per quam omniscius vocatur, unica & simplicissima est. Nam revera Deus nullâ aliâ ratione vocatur omniscius, nisi quia habet ideam sui ipsius, quæ idea sive cognitio simul semper cum Deo exstitit; nihil enim est præter eujus essentiam, nec illa alio modo potuit esse.

*Que sit
Dei scien-
tia circa
res crea-
tas.*

At cognitio Dei circa res creatas non adeò propriè ad scientiam Dei referri potest; nam si Deus voluisse, aliam res creatæ habuissent essentiam, quod nullum obtinet locum in cognitione, quam Deus de se ipso habet. Quæretur tamen, an illa propriè vel impropriè dicta rerum creatarum cognitio sit multiplex, an unica. Verum, ut respondeamus, hæc quæstio nihil differt ab illis, quibus queritur, an Dei decreta & volitiones sint plures, vel non; & an Dei ubiquitas, sive concursus, quo res singulares conservat, sit idem in omnibus; de quibus jam diximus nos nullam distinctam cognitionem habere posse. Attamen evidentissimè scimus, eodem modo, ac Dei concursus, si ad Dei omnipotentiam referatur, unicus esse debet, quamvis in effectis diversimodè patefiat: sic etiam Dei volitiones & decreta (sic enim vocare libet eujus cognitionem circa res creatas) in Deo considerata non esse plura, quamvis per res creatas, vel melius in rebus creatis diversimodè expressa sint. Denique si ad analogiam totius naturæ attendimus, ipsam, ut unum ens, considerare possumus, & per consequens una tantum erit Dei idea sive decretum de natura naturata.

C A P . V I I I .

De Voluntate Dei.

Voluntas Dei, quâ se vult amare, necessariò sequitur ex infinito ejus intellectu, quo se intelligit. Quomodo autem hæc tria inter se distinguantur, ejus scilicet essentia, intellectus, quo se intelligit, & voluntas, qua se amare vult, inter desiderata reponimus. Nec fugit nos vocabulum (*personalitatis* scilicet), quod Theologi passim usurpant ad rem explicandam: verum, quamvis vocabulum non ignoremus, ejus tamen significationem ignoramus, nec ullum clarum & distinctum conceptum illius formare possumus; quamvis constanter credamus in visione Dei beatissima, quæ fidelibus promittitur, Deum hoc suis revelaturum.

Voluntas & Potentia quoad extra non distinguntur à Dei intellectu, ut jam satis ex antecedentibus constat; nam, ostendimus Deum non tantum decreuisse res existimas; sed etiam tali natura existimas, hoc est, earum essentiam & earum existentiam à Dei voluntate & potentia pendere debuisse: ex quibus clare & distinctè percipimus, intellectum Dei, ejusque potentiam, & voluntatem, quæ res *creatas* creavit, intellectus, & conservat, sive amat, nullo modo inter se distingui, sed tantum respectu nostræ cogitationis.

Cum autem dicimus, Deum quædam odio habere, quædam amare; hæc eodem sensu dicuntur, quo Scriptura habet, terram homines evomitaram, & id genus alia. Quod autem Deus nemini sit iratus, nec res tali modo amat, qualivulgus sibi persuadet, satis ex ipsa Scriptura colligere est: re. ait enim Esaias, & clarius Apost. cap.9. ad Roman. Non dum enim natis (filiis nempe Isaci), cum neque boni quippiam fecissent, neque mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est illi, quod major servitus esset minori, &c. Et paulo post, Itaque cuius vult, misetur,

tur, quem autem vult, indurat. Dices ergo mihi, quid abduc conqueritur: nam voluntati illius quis restitit? vere, ô homo, tu quis es, qui ex adverso respondes Deo: num ducet figuratum ei, qui finxit, cur me finxisti hoc pacto? an non habet potestatem figulus luti, ut ex eadem massa faciat aliud quoddam vas in honorem, aliud in ignominiam? &c.

Cur Deus homines monet. Ad hoc facile respondeatur, scilicet Deum ideo ab æterno decrevisse non salvos, illo tempore homines monere, ut illi converterentur, quos abfque monitione: & cur impii voluit salvos. Si porro queris, an Deus non potuerat illos salvare sine illa monitione. Respondemus, potuisset. puniantur. Cur ergo non salvat, forsan iterum quæres. Ad hoc respondebo, postquam mihi dixeris, cur Deus mare rubrum sine vento orientali vehementi non pervium reddidit, & omnes motus singulares sine aliis non perficiat, aliaque infinita, quæ Deus agit mediantibus causis. Rogabis denuo, cur igitur impii puniuntur; sua enim natura agunt & secundum decretum divinum. At respondeo, etiam ex decreto divino esse, ut puniantur; & si tantum illi, quos non nisi ex libertate fingimus peccare, essent puniendi, cur homines serpentes venenosos exterminare conantur; ex natura enim propria tantum peccant, nec aliud possunt.

Scripturam nihil docere, quod luminis naturæ repugnet. Denique si quæ adhuc alia occurrunt in Sacris Scripturis, quæ scrupulum injiciant, non est hujus loci illa explicare; nam hic tantum in ea inquirimus, quæ ratione naturali certissime assequi possumus, & satis est, nos illa evidenter demonstrare, ut sciamus Sacram paginam eadem etiam docere debere; nam veritas veritati non repugnat, nec Scriptura nugas, quales vulgo fingunt, docere potest. Si enim in ipsa inveniremus aliquid, quod lumini naturali esset contrarium, eadem libertate, qua Alcoranum, & Thalmud refellimus, illam refellere possemus. Sed absit cogitare, quod in sacris Literis aliquid reperiri possit, quod lumini naturæ repugnet.

C A P. IX.

De Potentiâ Dei.

QUOD Deus sit omnipotens, jam satis demonstratum est. Quomodo Omnipotens Dei attributum intelligendum sit; nam multi non satis piè, nec secundum veritatem de eo loquuntur. Ajunt enim res quasdam sua natura & non ex decreto Dei esse possibles, quasdam impossibles, & denique quasdam necessarias, Deique omnipotentiam tantum circa possibilia locum habere. Nos vero, qui jam ostendimus omnia à decreto Dei absolute dependere, dicimus Deum esse omnipotentem: at postquam intelleximus, eum quædam decrevisse ex mera libertate suæ voluntatis, ac deinde eum esse immutabilem; dicimus jam, contra sua decreta nihil agere posse; ideoque esse impossibile ex eo solo, quod pugnet cum perfectione Dei.

Sed forte quis arguet, nos non invenire quædam necessaria esse, nisi ad Dei decretum attentes, quædam vero econtra ad Dei decretum non attentes, ex. gr. quod Josias ossa idololatrarum super ara Jeroboami combureret; nam si tantum ad voluntatem Josiae attendamus, rem ut possibilem judicabimus, nec ullo modo necessariò futuram dicemus, nisi ex eo, quod Propheta ex decreto Dei hoc prædixerat: At, quod tres anguli trianguli æquales debeant esse duobus rectis, ipsa res indicat. Sed sanè hi ex sua ignorantia distinctiones in rebus fingunt. Nam si homines clare totum ordinem naturæ intelligerent, omnia æque necessaria reperirent, ac omnia illa, quæ in Mathesi tractantur; sed quia hoc supra humanam cognitionem est, ideo à nobis quædam possibilia, non vero necessaria judicantur. Quocirca vel dicendum, quod Deus nihil potest, quoniam omnia reverè necessaria sunt, vel Deum omnia posse, & necessitatem, quam in rebus reperimus, à solo Dei decreto provenisse.

Q 3

Si

Quod si Deus aliam fe. ifit rerum naturam, etiam nobis a liam debet dare intellectum. Si jam queratur, quid, si Deus res aliter decrevisset, & illa, quæ jam vera sunt, falsa esse fecisset, an non illa tamen pro verisimilis agnosceremus. Imo profecto, si Deus nobis naturam, quam dedit, reliquisset: sed etiam tum potuisset, si voluntatis, nobis dare talem naturam, ut ijam fecit, quâ rerum naturam & leges, prout à Deo sancitæ essent, intelligeremus: imò si ad ipsius veracitatem attendamus, dare debuisset.

Quod idem etiam patet ex eo, quod supra diximus, nimirum quod tota natura naturata non sit nisi unicum ens: unde sequitur hominem partem esse naturæ, quæ cum ceteris cohaerere debet; quare ex simplicitate decreti Dei etiam sequeretur, quod si Deus res alio modo creasset, simul etiam nostram naturam ita constituisse, ut res, prout à Deo creatæ essent, intelligeremus. Unde nos, quamvis eandem distinctionem potentiarum Dei, quam vulgo tradunt Philosophi retinere cupiamus; ipsam tamen aliter explicare cogimur.

Quotuplex sit Potentia Dei. Dividimus itaque potentiam Dei in ordinatam & absolutam. *Absolutam potentiam Dei esse dicimus*, cum ejus omnipotentiam ad ejus decreta non attendentes consideramus; ordinatam vero, cum respicimus ad ejus decreta.

Quid ab soluta, quid ordinaria, quid extraordinaria. Porro datur potentia ordinaria & extraordinaria Dei. *Ordinaria*, quia mundum certo ordine conservat; *extraordinaria*, cum aliquid agit præter naturæ ordinem, ut ex. gr. omnia miracula, qualia sunt locutio asinæ, aparitio angelorum & similia: quamvis de hac postrema non immerito valdè dubitari posset; cum majus videatur esse miraculum, si Deus mundum semper uno eodemque certo atque immutabili ordine gubernaret; quam si leges, quas ipse in natura optime & ex mera libertate sancivit, (quod à nemine nisi penitus occæcato inficias iri potest) propter stultitiam hominum abrogaret. Verum hoc decernere Theologis relinquimus.

Denique questiones alias, quæ circa potentiam Dei communiter adferri solent, nimirum, utrum ad præterita extendatur Dei potentia; an possit meliora facere ea, quæ facit; num possit plura

plura alia facere, quam fecit, omittimus, facillime enim ex antedictis ad eas responderi potest.

C A P. X.

De Creatione.

DEUM omnium rerum creatorem jam antea statuimus: hic jam conabimur explicare, quid per creationem intelligendum sit: deinde ea, quæ circa creationem communiter proponuntur, pro viribus enucleabimus. A primo itaque incipiamus.

Dicimus igitur *creationem esse operationem, in qua nullæ causæ præter efficientem concurrunt, sive res creata est illa, quæ ad existendum nihil præter Deum presupponit.* Quid sit Creatio.

Ubi notandum venit, 1. nos illa verba omittere, quæ communiter Philosophi usurpant, nempe *ex nihilo*, quasi nihil fuisset materia, ex quâ res producebantur. Quod autem sic loquantur inde est, quod, cùm soleant, ubi res generantur, aliquid ante ipsas supponere, ex quo fiant, in creatione illam particulam *ex* non potuerunt omittere. Idem ipsis contigit circa materiam, nempe, quia vident omnia corpora in loco esse, & ab aliis corporibus cingi, ideo sibi quæreribus, ubi integra esset materia, responderunt, in aliquo spatio imaginario. Unde non dubium est, quin illi *ad nihil* non ut negationem omnis realitatis consideraverint, sed aliquid reale esse finixerint, aut imaginati fuerint.

2º. Quod dico, in creatione nullas alias causas concurre-re præter efficientem. Potueram quidem dicere, creationem omnes causas præter efficientem negare sive secludere: Attamen malui concurrere, ne cogerer respondere iis, qui quærunt, an Deus nullum finem sibi præfixit in creatione, propter quem res creavit. Præterea, ut rem melius explicarem, secundam addidi definitionem, scilicet rem creatam nihil presupponere præter Deum; quia nempe si Deus aliquem finem sibi præ-

præfixit, ille sane non fuit extra Deum, nihil enim extra Deum datur, à quo ipse incitetur ad agendum.

Accidentia & modi non creari. 3º. Ex hac definitione satis sequi, accidentium & modorum nullam dari creationem; præsupponunt enim præter Deum substantiam creatam.

Nullum fuisse tempus aut durationem ante creationem. 4º. Denique ante creationem nullum nos posse imaginari tempus, neque durationem; sed hæc cum rebus incepisse. Tempus enim mensura est durationis, sive potius nihil est præter modum cogitandi. Quare non tantum præsupponit quacumque rem creatam, sed præcipue homines cogitantes. Duratio autem desinit, ubi res creatæ desinunt esse, & incipit, ubi res creatæ existere incipiunt; *res creatae* inquam, nam Deo nullam competere, sed tantum æternitatem, jam supra satis evidenter ostendimus. Quare duratio res creatas præsupponit, aut ad minimum supponit. Qui autem durationem & tempus ante res creatas imaginantur, eodem præjudicio laborant ac illi, qui extra materiam spatium fingunt, ut per se satis est manifestum. Hæc de creationis definitione.

Eandem esse Dei operationem mundi creandi, quam conservandi. Porro non est opus, ut hic iterum repetamus id, quod Ax. 10. part. 1. demonstravimus; nimirum tantudem virium requiri ad rem creandam, quam ad ipsam conservandam, hoc est, eandem esse Dei operationem mundi creandi, quam conservandi.

His sic notatis pergamus jam ad id, quod secundo loco promisimus. 1º. Igitur inquirendum, quid creatum est, quid increatum. 2º. An id quod creatum est, potuerit ab æterno creari.

Quenam fini creati. Ad primum igitur, breviter respondemus, id omne creatum esse, cuius essentia clarè concipitur sine ulla existentiâ, & tamen per se concipitur, ut ex. gr. materia, cuius conceptum clarum & distinctum habemus, cum illam sub attributo extensionis concipimus, eamque æque clarè & distinctè concipimus, sive existat, sive non existat.

At

At quis fortasse dicet , nos cogitationem clare & distinctè percipere sine existentiā , eamque tamen Deo tribuere ; Sed ad hoc Resp. nos non tales cogitationem Deo tribuere , quælis nostra est , patibilem scilicet , & quæ à rerum natura terminatur ; sed tales , quæ purus actus est , ideoque existentiam involvens , ut satis prolixè supra demonstravimus . Ostendimus enim Dei intellectum & voluntatem ab ipsius potentia & essentiā , quæ existentiam involvit , non distingui .

Cum itaque omne id , cuius essentia nullam involvit existentiam , necessariò , ut existat , à Deo creari debeat , & continuo , ut supra multis exposuimus , ab ipso creatore conservari , in eorum sententiā refutandâ non morabimur , qui mundum , aut chaos , aut materiam ab omni formâ nudatam coeternam Deo , adeoque independentem statuerunt ; Quare ad secundam partem pergendum , inquirendumque , an id , quod creatum est , ab æterno creari potuerat ?

Hoc ut rectè intelligatur , attendendum est ad hunc loquendi modum , ab æterno ; eo enim nos aliud prorsus hoc loco significare volumus , quam id , quod antehac explicuimus , ubi de Dei æternitate locuti sumus . Nam hic nihil aliud intelligimus , quam durationem absque principio durationis , vel tales durationem , quam , quamvis eam per multos annos aut myriadas annorum multiplicare vellemus , atque hoc productum iterum per myriadas , nunquam tamen ullo numero , quantumvis magno , exprimere possemus .

Talem autem durationem non posse dari , clare demonstratur . Nam si mundus iterum ab hoc puncto retrograderetur , nunquam tales durationem habere poterit : ergo etiam mundus à tali principio usque ad hoc punctum pervenire non potuisse . Dices fortè Deo nihil esse impossibile ; est enim omnipotens , adeoque poterit efficere durationem , quæ major non possit dari . Respondemus , Deum , quia est omnipotens , nunquam durationem creaturum , qua major ab ipso creari non possit . Talis enim est natura durationis , ut semper maior

*Quomodo
Dei cogita-
tio à nostra
differat.*

*Non esse
quid extra
Deum Deo
coeterum.*

*Quid hic
vocabus , ab
æterno ,
denotetur.*

*Non po-
tuissi : ali-
quid ab æ-
terno crea-
ri , proba-
tur.*

jor & minor datâ possit concipi, sicuti numerus. Instabis fortè, Deum ab æterno fuisse, adeoque usque in hoc tempus durasse, ac sic durationem dari, quâ major concipi nequit. Verum hoc modo tribuitur Deo duratio partibus constans, quod à nobis satis superque refutatum est, ubi Deo non durationem, sed æternitatem competere demonstravimus; quod utinam homines probè considerassent: nam & ex multis argumentis & absurditatibus facillimè se extricare potuissent, & maximâ cum delestatione in beatissimâ hujus entis contemplatione detenti fuissent.

Verum enim vero pergamus ad argumentorum, quæ à quibusdam adferuntur, responsonem, nempe quibus conantur ostendere possibilitatem talis infinitæ durationis à parte ante.

Ex eo, quod Deus sit eternus, non cum causa; cum autem Deus fuerit ab æterno, potuerunt etiam ejus sequi illius effectus ab æterno fuisse producti. Atque hoc insuper confirmant exempla filii Dei, qui ab æterno à patre productus est. Verum ex posse ab æternitate clarè videre est, hos æternitatem cum duratione confundere, Deoque durationem tantum ab æterno tribuere: quod etiam clarè apparet exemplo, quod adferunt. Nam eandem æternitatem, quam Dei filio tribuunt, creaturis possibilem esse statuunt. Deinde tempus & durationem ante mundum conditum imaginantur, & durationem absque rebus creatis statuere volunt, sicuti alii æternitatem extra Deum, quod utrumque à vero alienissimum esse jam constat. Respondemus itaque falsissimum esse, Deum suam æternitatem creaturis communicare posse, nec filium Dei creaturam esse: sed, uti patrem, æternum esse. Cum itaque dicimus patrem filium ab æterno genuisse, nihil aliud volumus, quam patrem suam æternitatem filio semper communicasse.

Deum, si Argumentantur 2º. quod Deus, cum liberè agat, non minoris sit potentie, quam cum agit necessariò: At si Deus necessariò est infinite ageret, cum sit infinita virtutis, mundum ab æterno creare debuisset. virtutis. Sed ad hoc argumentum etiam perfaciè responderi potest, si at-

Si attendatur ad ejus fundamentum. Boni enim isti viri supponunt, se diversas ideas entis infinitæ virtutis posse habere; nam Deum, & cum ex necessitate naturæ agit, & cum libere agit, infinitæ virtutis esse concipiunt. Nos verò negamus Deum, si ex necessitate naturæ ageret, infinitæ esse virtutis, quod nobis jam negare licet, imò necessario ab iis etiam concedendum est; postquam demonstravimus ens perfectissimum liberè agere, & non nisi unicum posse concipi. Quod si verò regerant, poni tamen posse, quamvis id impossibile sit, Deum ex necessitate naturæ agentem infinitæ esse virtutis: Respondebimus id non magis licere supponere, quam circumlum quadratum, ut concludatur omnes lineas a centro ad circumferentiam ductas non esse æquales. Atque hoc ex modo dictis, ne, quæ jam dudum dicta sunt, repetamus, satis constat. Modo enim demonstravimus, nullam dari durationem, cuius duplum, sive qua major & minor non possit concipi; ac proinde a Deo, qui infinitâ virtute libere agit, semper major & minor datâ creari possit. At si Deus ex necessitate naturæ ageret, nullo modo id sequeretur; nam tantum illa, quæ ex ejus naturâ resultaret, ab ipso produci posset, non vero infinitæ aliae majores datâ. Quare sic breviter argumentamur; Si Deus maximam durationem, quâ ~~majorē~~ ipse non posset creare, crearet, necessariò suam potentiam diminueret. Atqui falsum est posterius, nam ejus potentia ab ipsius essentia non differt. Ergo &c. Porro, si Deus ex necessitate naturæ ageret durationem, qua majorem ipse creare non potest, creare deberet: sed Deus talem durationem creans non est infinitæ virtutis; nam semper datâ majorem concipere possumus. Ergo si Deus ex necessitate naturæ ageret, non esset infinitæ virtutis.

Quod si cui hic scrupulus oriretur, undenam nempe, Unde ha-beamus conceptum majoris durationis, quam est hujus mundi. cum mundus ante quinque millia annorum, & quod ex- cedit, si vera est Chronologorum computatio, creatus fue- rit, nos tamen possimus majorem concipere durationem, quam afferuimus non sine creatis rebus intelligi posse. Illi di-

facillimè iste eximetur, si advertat, nos illam durationem non ex solâ contemplatione creatarum rerum, sed ex contemplatione infinitæ Dei potentia ad creandum intelligere: Non enim creaturæ concipi possunt, ut per se existentes, sive durantes, sed tanquam per infinitam Dei potentiam, à quâ sola omnem suam durationem habent. Vid. propos. 12. part. I. ejusque corollar.

Denique ne hic futilibus argumentis respondendo tempus consumamus, tantum hæc animadvertenda sunt: nempe distinctio inter æternitatem & durationem, & quod duratio sine rebus creatis, & æternitas sine Deo nullo modo sint intelligibiles: his enim probe perceptis facillimè ad omnia argumenta responderi poterit: unde his diutius immorari non necesse arbitramur.

C A P. XI.

De Concursum Dei.

Circa hoc attributum parum aut nihil dicendum restat, postquam ostendimus Deum singulis momentis continuo rem quasi de novo creare; ex quo demonstravimus, res ex se nullam unquam habere potentiam ad aliquid operandum, nec se ad ullam actionem determinandas; hocque non tantum habere locum in rebus extra hominem; sed etiam in ipsâ humanâ voluntate. Deinde etiam ad quædam argumenta huc spectantia respondimus, & quamvis alia multa adserri solent, quia tamen præcipue ad Theologiam pertinent, iis hic supersedere animus est.

Attamen quia multi sunt, qui concursum Dei admittunt, statuuntque plane alio sensu, quām quo nos eum tradidimus; observandum hic est, ut eorum fallaciam facillimè detegamus, id, quod antehac demonstravimus, nimirum quod tempus præsens nullam habeat connexionem cum tempore futuro, vide ax. 10. part. I. hocque à nobis clarè distinetque

Etēque percipiatur; atque ad hoc si modo probe attendatur, sine ullā difficultate ad omnia illorum argumenta, quæ ex Philosophiâ peti possunt, responderi poterit.

Verum, ne quæstionem hanc fruſtra attigerimus; ad eam in transitu respondebimus, qua queritur; *an Dei conservatiōnē aliquid accedit, cum rem determinat ad operandū*, atque ubi de motu locuti sumus, jam hujus responsionem utcunq; attigimus. Diximus enim Deum eandem quantitatē motus in naturā conservare. Quare si ad totam naturam materiae attendamus, illi nihil novi accedit; At respectu rerum particularium aliquo modo potest dici illi aliquid novi accedere: Quod an etiam locum habeat in rebus spiritualibus, non videtur: nam illa ab invicem ita dependere non apparet. Denique cum partes durationis nullam habeant inter se connexionem, possumus dicere, Deum non adeo propriè res conservare, quam procreare; quare, si homo jam determinatam libertatem habeat ad aliquid agendum, dicendum est, Deum illo tempore eum ita creasse. Atque huic non obstat, quod humana voluntas saepe a rebus extra se positis determinetur, & omnia vicissim, quæ in naturā sunt, à se invicem ad aliquid operandū determinentur: nam etiam illa a Deo ita determinata sunt. Nulla enim r̄s voluntatem determinare; nec vicissim voluntas determinari, nisi a solā potentia Dei potest. Verum quomodo hoc cum humanā libertate non pugnet, si ve quomodo Deus id efficere posuit servatā humanā libertate, fatemur nos ignorare, quā de re jam saepius locuti sumus.

Hæc sunt, quæ circa attributa Dei dicere decreveram, quorum nullam huc usque tradidi divisionem. Illa autem quæ passim traditur ab Authoribus; nempe qua dividunt attributa Dei in incommunicabilia, & communicabilia, ut verum fater, magis videtur divisio nominis, quam rei. Nec enim scientia Dei cum scientia humana magis convenit, quam canis, signum cœleste, cum cane, qui est animal latrans, & forte adhuc multo minus.

*Quomodo
Dei Conserva-
tione se ha-
beat in re-
bus deter-
minandis
ad operan-
dum.*

*Divisionem
attributo-
rum Dai
vulgarem
magis esse
nominis,
quam rei.*

*Autoris
propria Di-
vizio.* Nos verò hanc damus divisionem. Attributa Dei alia sunt ; quæ actuosam ejus essentiam explicant , alia , quæ quidem nihil actionis , sed ejus modum existendi exponant. Hujus generis sunt , unitas , æternitas , necessitas &c. Illius verò intelligentia , voluntas , vita , omnipotentia &c. Hæc divisio satis clara & perspicua est , & omnia Dei attributa complectitur.

C A P. XII.

De Mente Humana.

TRANSFUNDUM jam est ad substantiam creatam , quam in extensam & cogitantem divisiimus. Per extensam materiam sive substantiam corpoream intelligebamus. Per cogitantem vero mentes humanas tantum.

*Angelos
non esse
Metaphysi-
ca , sed
Theologica
considera-
tionis.* Et quamvis Angeli etiam creati sint , quia tamen lumine naturali non cognoscuntur , ad Metaphysicam non spectant. Eorum enim essentia & existentia non nisi per revelationem notæ sunt , adeoque ad solam Theologiam pertinent , cuius cognitio cum sit prorsus alia , sive toto genere diversa à cognitione naturali , nullo modo cum illa miscenda est. Nullus igitur exspectet nos de angelis aliquid dicturos.

*Mentem
humanan
non esse ex-
traducere , sed
à Deo crea-
ri : at ,
quando
creeretur , ne-
sciri.* Redeamus ergo ad mentes humanas , de quibus jam pauca restant dicenda , sed tantum monendum , nos de tempore creationis mentis humanæ nihil dixisse , quia non satis constat , quo tempore Deus ipsam creat ; cum sine corpore possit existere. Hoc satis constat , illam non esse extraducere ; nam id tantum locum habet in rebus , quæ generantur , nempe in modis alicujus substantiarum : substantia autem ipsa generari non potest ; sed tantum à solo Omnipotente creari , ut satis in precedentibus demonstravimus.

*Quo sensu
anima hu-
mana sit
immortalis.* De ejus vero immortalitate ut aliquid addam. Satis constat nos de nulla re creata posse dicere , quod ejus natura implicet , ut à potentia Dei destruatur : nam qui potestatem ha- buit

buit rem creandi , etiam potestatem habet ipsam destruendi. Adde , quod jam satis demonstravimus , nullam rem creatam sua natura ne momento quidem posse existere ; sed continuo à Deo procreari.

Verum , quamvis ita res sit , tamen clarè & distinctè vide-
mus , nos nullam ideam habere , qua concipiamus substanciam destrui , sicut habemus ideas corruptionis & generatio-
nis modorum : clarè enim concipimus , ubi ad corporis huma-
ni fabricam attendimus , talem fabricam posse destrui ; & non
æque , ubi ad substantiam corpoream attendimus , concipimus ipsam annihilari posse. Denique Philosophus non querit id ,
quod summa potentia Deus potest facere , sed de rerum na-
tura ex legibus , quas Deus ipsis indidit , judicat ; quare id
judicat fixum ac ratum esse , quod ex illis legibus fixum esse
ac ratum concluditur ; quamvis non neget , Deum illas leges
& cætera omnia mutare posse ; Quapropter nos etiam non
inquirimus , ubi de anima loquimur , quid Deus facere pos-
sit , sed tantum quid ex naturæ legibus sequatur.

Cum autem ex ipsis clarè sequatur substantiam , nec per se ,
nec per aliam substantiam creatam destrui posse , ut jam ante-
hac , ni fallor , abunde demonstravimus , mentem esse im-
mortalem statuere cogimur ex legibus naturæ . Et si rem ad-
huc penitus introspicere volumus , evidentissimè demonstra-
re porerimus , illam esse immortalem . Nam , ut modo demon-
stravimus , animam immortalem esse , ex legibus naturæ clarè
sequitur. Leges autem illæ naturæ sunt decreta Dei lumine na-
turali revelata , ut etiam ex antecedentibus evidentissimè con-
stat. Decreta deinde Dei immutabilia esse , jam etiam demon-
stravimus . Ex quibus omnibus clarè concludimus , Deum suam
immutabilem voluntatem circa durationem animalium ho-
minibus non tantum revelatione , sed etiam lumine naturali
patefecisse.

Nec obstat , si aliquis objiciat , Deum leges illas naturales ali-
quando destruere ad efficienda miracula ; nam plerique ex

*Deum non
contraria , sed
supradicta.*

pru-

turam agere; & quid hoc sit secundum auorem. prudentioribus Theologis concedunt, Deum nihil contra naturam agere, sed supra naturam, hoc est, ut ego explico, Deum multas etiam leges operandi habere, quas humano intellectui non communicavit, quæ si humano intellectui communicatæ essent, æque naturales essent, quam cæteræ.

Unde liquidissimè constat mentes esse immortales, nec video, quid de anima humana in genere hoc in loco dicendum restet. Nec etiam de ipsis functionibus speciatim aliquid restaret dicendum; nisi argumenta quorundam Authorum, quibus efficere conantur, ut id, quod vident & sentiunt, non videant neque sentiant, me invitarent ad ipsis respondendum.

Cur aliqui putent, voluntatem non esse libram; Putant aliqui se posse ostendere, voluntatem non esse libram; sed semper ab alio determinari. Atque hoc inde putant, quia per voluntatem intelligunt quid ab anima distinctum, quod ut substantiam considerant, cuius natura in eo solo consistat, quod sit indifferens. Nos autem, ut omnem amoveamus confusionem, rem prius explicabimus, quo facto facillime eorum fallacias argumentorum detegemus.

Quid sit voluntas. Mentem humanam diximus esse rem cogitantem, unde sequitur illam ex sola sua natura, in se sola spectata, aliquid agere posse, videlicet cogitare, hoc est, affirmare & negare. Hæ vero cogitationes, vel determinantur à rebus extra mentem positis, vel à sola mente; quandoquidem & ipsa est substantia, ex cuius essentia cogitante multæ actiones cogitatiæ sequi possunt, & debent. Actiones autem illæ cogitatiæ, quæ nullam aliam sui causam agnoscunt, quam mentem humanam, *volitiones* vocantur; Mens vero humana, quantum concipitur, ut causa sufficiens ad tales actiones producendas, *voluntas* vocatur.

Dari voluntatem. Quod autem anima talem potentiam habeat, quamvis à nullis rebus externis determinetur, commodissimè explicari potest exemplo asinæ Buridani. Si enim hominem loco asinæ ponamus in tali æquilibrio positum, homo, non pro re cogitante, sed pro turpissimo asino erit habendus, si fame & siti pereat.

pereat. Deinde etiam idem liquet ex eo, quod, ut antehac diximus, etiam de rebus omnibus dubitare, & non tantum ipsa, quæ in dubium revocari possunt, ut dubia judicare, sed tanquam falsa explodere voluimus. Vid. Cartes. Princip. part. I.

Art. 39.

Porro notandum, quamvis anima à rebus externis determinetur ad aliquid affirmandum aut negandum, non tamen ipsam ita determinari, ac si à rebus externis cogeretur, sed ipsam semper liberam manere. Nam nulla res habet potestatem ipsius essentiam destruendi, quare id quod affirmit & negat, semper liberè affirmat & negat, ut satis in qua^{ta} Meditatione explicatum est. Unde si quis quærat, cur anima hoc aut illud vult, hoc aut illud non vult, ipsi respondebimus, quia anima est res cogitans, hoc est, res, quæ ex sua natura potestatem habet volendi & nolendi, affirmandi & negandi; hoc enim est esse rem cogitantem.

Hisce sic explicatis, argumenta adversariorum videamus; Nec cor*re* i. Argumentum tale est. *Si voluntas posset velle contra ultimum intellectus dictamen, si posset appetere contrarium bono, ab ultimo intellectus dictamine prescripto, poterit appetere malum, sub ratione mali: At absurdum est posterius. Ergo & prius.* Ex hoc argumento clare videre est, ipso non intelligere, quid sit voluntas; confundunt enim ipsam cum appetitu, quem habet anima, postquam aliquid affirmavit aut negavit, quod didicerunt à suo Magistro, qui voluntatem definivit, appetitum sub ratione boni. Nos vero voluntatem dicimus esse & affirmare hoc bonum esse & contra, ut jam antehac abunde explicavimus circa causam erroris, quem demonstravimus ex eo oriri, quod voluntas latius pateat, quam intellectus. Si autem mens non affirmasset id bonum esse, ex eo quod libera est, nihil appeteret. Quare ad argumentum respondemus concedendo, mentem nihil posse velle contra ultimum intellectus dictamen, hoc est, nihil posse velle, quatenus supponitur nolle, ut hic supponitur, ubi dicitur ipsam aliquam rem judicasse ma-

lam, hoc est, aliquid noluisse; negamus tamen illam absolute id, quod malum est, non potuisse velle, hoc est, bonum judicare: id enim esset contra ipsam experientiam: multa enim quæ mala sunt, bona, & contrà quæ bona sunt, mala esse jucundamus.

Nec aliquid

esse præter

ipsam men-

sem.

2. Argumentum est vel si mavis ^{1^{manus}} quia huc usque nullum fuit. Si voluntas, ad volendum non determinetur ab ultimo intellectus practici judicio; ergo seipsum determinabit. At voluntas seipsum non determinat, quia ex se & natura sua est indeterminata. Hinc sic argumentari pergunt. Si voluntas ex se, & sua natura est indifferens ad volendum & non volendum, non potest à se ipsa determinari ad volendum: quod enim determinat, tam debet esse determinatum, quam est indeterminatum, quod determinatur. At voluntas considerata, ut determinans seipsum, tam est indeterminata, quam est considerata eadem ut determinanda: nihil enim ponunt adversarii in voluntate determinante, quod non idem sit in voluntate aut determinanda, aut determinata, neq; vero aliquid hic ponit. Ergo voluntas non potest à se ipsa ad volendum determinari. Si non à se ipsa: Ergo aliunde. Hæc sunt ipsissima verba Heereboordii Professoris Leidensis, quibus satis ostendit se per voluntatem, non mentem ipsam intelligere; sed aliquid aliud extra mentem, aut in mente, veluti tabulam rasam omnicognitione carentem, & capacem cuivis picturæ recipiendæ, vel potius tanquam pondus in æquilibrio, quod à quolibet pondere in utramvis partem pellitur, prout pondus adventitium determinatum est; vel denique aliquid, quod nec ipse, nec ullus mortalium ultra cognitione assequi potest. Nos modo diximus, imò clarè ostendimus, voluntatem nihil esse præter mentem ipsam, quam rem cogitantem vocamus, hoc est, affirmantem & negantem; unde clarè colligimus, ubi ad solam naturam mentis attendimus, eam æqualem potestatem habere affirmandi & negandi; id enim, inquam, est cogitare. Si nos itaque ex eo, quod mens cogitat, concludimus, ipsam potestatem habere affirmandi & negandi; cur igitur causas quærimus adventitias effi-

efficiendi id, quod ex sola natura rei sequitur. At dices, ipsa mens non magis est determinata ad affirmandum, quam ad negandum; ideoque concludes, nos necessariò causam querere debere, qua ipsa determinetur. Sed ego contra argumentor, si mens ex se & sua natura tantum esset determinata ad affirmandum (quamvis impossibile sit hoc concipere, quamdiu ipsam rem cogitantem esse cogitamus), tum illa ex sola sua natura tantum affirmare, nunquam verò, quamvis concurrente quotvis causæ, negare posset: Si vero neque ad affirmandum, neque ad negandum determinata sit, neutrum facere poterit: si denique ad utrumque habet potestatem, quod habere modo ostendimus, utrumque efficere poterit ex sola sua natura, nulla adjuvante alia causa, quod clare constabit iis omnibus, qui rem cogitantem, ut rem cogitantem, considerant; hoc est, qui attributum cogitationis à re ipsa cogitante, à qua non nisi ratione distinguitur, nullo modo separant, quemadmodum adversarii faciunt, qui rem cogitantem ab omni cogitatione denudant, ipsamque ut materiam illam primam Peripateticorum fingunt. Quare ad argumentum sic respondeo, & quidem ad majorem. Si per voluntatem intelligit rem omni cogitatione spoliatam, concedimus voluntatem ex sua natura esse indeterminatam: At negamus, voluntatem esse quid omni cogitatione spoliatum, & contra statuimus esse cogitationem, hoc est, potentiam ad utrumque, nempe ad affirmandum & ad negandum, qua certè, nihil aliud intelligi potest, quam causa sufficiens ad utrumque. Deinde etiam negamus, quod, si voluntas indeterminata esset, hoc est, omni cogitatione spoliata, alia aliqua causa adventitia, quam Deus infinita sua potentia creandi, ipsam determinare posset: Rem enim cogitantem sine ulla cogitatione concipere, idem est, ac rem extensam sine extensione concipere velle.

Denique ne opus sit, hic plura argumenta recensere, monstro tantum, Adversarios, quia voluntatem non intellexerunt,

nec ullum clarum- & distinctum mentis conceptum habuerunt, mentem cum rebus corporeis confusisse: quod inde ortum duxit, quia verba, quæ ad res corporeas usurpare solent, ad res spirituales, quas non intelligebant, significandas usurparunt; assueti enim fuerunt, corpora illa, quæ à causis externis æquipollentibus, & planè contrariis, versus contrarias partes propelluntur, quapropter in æquilibrio sunt, indeterminata vocare. Cum igitur voluntatem indeterminatam statuunt, ipsam etiam, ut corpus in æquilibrio positum, videntur concipere; & quia illa corpora nihil habent, nisi quod à causis externis acceperunt, (ex quo sequitur illa semper à causa externa determinari debere) idem in voluntate sequi putant. Sed quomodo res se habeat, jam satis explicuimus, quare hic finem facimus.

De substantia vero extensa jam antehac satis locutis sumus, & præter has duas nullas alias agnoscimus. Quod ad accidentia realia attinet, & alias qualitates, satis illa explosa sunt, nec opus est, iis refellendis, tempus impendere, quare hic manum de tabula tollimus.

F I N I S.

Österreichische Nationalbibliothek

+Z180819400

Digitized by Google

